

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Rigorózní práce

Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání jako druhy odklonu v trestním řízení

Mgr. Adam Kopecký, LL.M.

2016

Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. et Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.
Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 5. března 2016

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. března 2016

Mgr. Adam Kopecký, LL.M.

Děkuji konzultantovi této práce a svému školiteli doc. JUDr. et Bc. Tomáši Gřivnovi, Ph.D., za odbornou podporu a cenné rady, které přispěly k realizaci této práce.

Obsah

1.	Úvod	7
2.	část první Odklon	8
2.1.	Příčiny vzniku odklonu a restorativní justice	8
2.1.1.	Krise nepodmíněného trestu odnětí svobody a vyčerpání možností tradiční trestněprávní politiky.....	8
2.1.2.	Potřeba racionalizace trestního systému a počátek užívání restorativní justice	11
2.2.	Definice odklonu a jeho postavení v systému alternativních opatření	14
2.2.1.	Postavení odklonu v systému alternativních opatření	14
2.2.2.	Pojem odklon, jeho diferenciacie a typy.....	17
2.2.3.	Účel odklonu	23
3.	část druhá Podmíněné zastavení trestního stíhání	26
3.1.	Podmíněné zastavení trestního stíhání	26
3.1.1.	Podmínky aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání	36
3.1.1.1.	Řízení o přečinu.....	37
3.1.1.2.	Souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání ...	39
3.1.1.3.	Doznání obviněného	42
3.1.1.4.	Nahrazení škody, vydání bezdůvodného obohacení, dohoda o nahrazení škody a vydání bezdůvodného obohacení a jiná vhodná opatření k náhradě škody a vydání bezdůvodného obohacení	48
3.1.1.5.	Další kritéria vhodnosti použití	63
3.1.2.	Asperační podmínky přijaté novelou 193/2012 Sb.....	65
3.1.2.1.	Závazek zdržet se určité činnosti	68
3.1.2.2.	Složení peněžité záruky státu.....	70
3.1.3.	Zkušební doba a osvědčení se ve zkušební době.....	72
3.1.4.	Alternativa uložení přiměřených omezení a povinností.....	76
3.1.5.	Řízení a rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání.....	79
3.1.6.	Stadia trestního řízení a možnosti využití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání.....	85

3.2.	Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání	86
4.	část třetí Narovnání	92
4.1.	Podstata institutu narovnání a podmínky jeho aplikace	92
4.1.1.	Řízení o přečinu.....	94
4.1.2.	Souhlas obviněného a poškozeného.....	95
4.1.3.	Prohlášení o spáchání skutku.....	97
4.1.4.	Nahrazení újmy	99
4.1.5.	Složení peněžité částky státu	105
4.1.6.	Dostačující míra způsobu vyřízení.....	107
4.2.	Řízení a rozhodnutí o narovnání.....	109
4.3.	Specifika narovnání v rámci zkráceného přípravného řízení	115
4.4.	Stadia trestního řízení a možnosti využití institutu narovnání	116
5.	část čtvrtá Úvahy de lege ferenda	118
5.1.	Úvahy pro oba druhy odklonu	118
5.2.	Úvahy k institutu podmíněného zastavení trestního stíhání.....	121
5.3.	Úvahy k institutu narovnání.....	123
6.	část pátá Využití institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání jako odklonu v praxi orgánů činných v trestním řízení.....	125
7.	Závěr	128
8.	Seznam zkratk používaných v textu	130
9.	Seznam použité literatury a další prameny	131
	Resumé (summary)	137
	Abstrakt.....	141
	Přílohy	143

1. Úvod

V průběhu vývoje trestněprávní regulace byla zaznamenána potřeba různých přístupů v pojetí trestní justice, které by umožňovaly adekvátní trestněprávní reakci státu na měnící se skladbu a druhy kriminality a zakotvovaly možnosti variabilního vyřešení trestních věcí.

Stát tedy začal v tomto ohledu přijímat nové instituty, které by jednak byly schopny ulehčit přetíženosti orgánů činných v trestním řízení a přispěly tak zefektivnění a zrychlení trestního řízení a k jeho větší hospodárnosti, ale také které by byly schopny nahrazovat faktický výkon trestu odnětí svobody ve věznici a snižovaly počet vězňených osob. To vše samozřejmě současně při zachování zákonnosti a účelu trestního řízení, aby byly trestné činy náležitě zjištěny a pachatelé spravedlivě potrestáni, aby byl zachován generálně preventivní a výchovný účinek trestního řízení, aby byla upevňována zákonnost, bylo předcházeno a zamezováno v trestné činnosti, zajištěna výchova občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu i společnosti.¹

Zlom v tomto ohledu nastal zejména po roce 1989, kdy se do našeho právního řádu začaly více prosazovat vlivy známé z regulace demokratických států západní Evropy a USA. Jedním z elementů tohoto vlivu v oblasti trestněprávní je akcentace prvků restorativní justice spočívající v zakotvení nových možností vyřízení trestních věcí.

Tyto nové možnosti se začaly objevovat nejenom v hmotném právu, ale rovněž v procesních předpisech. Díky tomu se tak v českém trestním procesu od první poloviny 90. let začala objevovat celá řada institutů, které trestní řízení obohacují o další nové možnosti meritorního vyřízení.

Jedná se o instituty, které trestnímu řízení ulehčují a umožňují další možnosti jeho racionalizace. Jako příklad lze uvést institut zkráceného přípravného řízení, anebo rozhodnutí věci prostřednictvím trestního příkazu nebo dohodou o vině a trestu.

Současně se s těmito změnami dostávají možnosti procesního odklonu klasického průběhu trestního řízení jako prostředků, při kterých nedochází trestní řízení do

¹ srov. § 1 odst. 1 TrŘ

fáze vyslovení viny obviněné osoby, ačkoliv by při absenci takovýchto procesních možností jinak zpravidla k vyslovení viny došlo. Jedněmi z nejzásadnějších takovýchto procesních možností odklonu se jeví instituty podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání.

Cílem této práce je zejména právní analýza těchto dvou uvedených institutů odklonu a jejich ukotvení v systému českého trestního procesního práva za současné identifikace důležitých bodů včetně aplikačních a interpretačních problémů. Práce se také zabývá jejich praktickým využitím v trestní praxi ze strany orgánů činných v trestním řízení, a jelikož autor je také praktikujícím advokátem, také šíří a možnostmi jejich faktického uplatnění v rámci obhajoby v trestním řízení.

Práce je rozdělena do pěti na sebe navazujících částí, kdy stěžejními jsou první tři. V první části je snaha o definici odklonu jako takového a jeho zařazení v systému trestněprávních sankcí. Druhá část pak komplexně pojednává přímo o institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, jenž je nejužívanějším druhem odklonu v systému trestního procesu. Třetí část je věnována institutu narovnání, jeho výhodám a nevýhodám a problematice jeho aplikačního použití v praxi. Autor rovněž poukazuje na možnosti vylepšení a změnu právní úpravy *de lege ferenda* v části čtvrté. Kvantitativnímu využití předmětných institutů odklonu v aplikační praxi je pak věnována část pátá.

2. ČÁST PRVNÍ ODKLON

2.1. PŘÍČINY VZNIKU ODKLONU A RESTORATIVNÍ JUSTICE

2.1.1. KRIZE NEPODMÍNĚNÉHO TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY A VYČERPÁNÍ MOŽNOSTÍ TRADIČNÍ TRESTNĚPRÁVNÍ POLITIKY

Příčin vzniku a využívání právních institutů odklonu v českém trestním řízení existuje celá řada, přičemž jako jedna z principiálních se jeví vyčerpání možností retributivní trestněprávní politiky spojené s tzv. „krizí nepodmíněného trestu odnětí svobody“² vyjádřené v tradičním modelu tzv. retributivní justice.

V trestněprávní teorii existují dva hlavní systémy trestní justice, a sice systém retributivní a systém restorativní. Uvedené systémy se často v praxi vzájemně prolínají, kdy v takovém případě hovoříme o systémech smíšených.³

Systém retributivní justice je vývojově starší, používaný od raného středověku (zmínka o něm je kupř. již v Dekretech Břetislavových). Jeho stěžejním paradigmatem je vztah mezi pachatelem a státem, resp. státní mocí, která trestá pachatele za zlo, které způsobil společnosti (státu). Účelem trestu je pak trest sám o sobě. Jedná se o odplatu za způsobené zlo, kdy objektem je sám stát, nikoliv přímo poškozený. Vychází ze zásady „*punitur, quia peccatum est*“ (trestá se, protože bylo spácháno zlo). Tradiční systém retributivní justice⁴ tak považuje zločin za zlo, za něž musí být pachateli státem spácháno stejné zlo v podobě uložení trestu. Trestem navíc v tomto systému je poměrně uniformní ukládání trestu odnětí svobody spojeného s jeho faktickým výkonem ve věznici, a i v případech trestné činnosti nízké úrovně protispolečenské závažnosti (zejm. u tzv. bagatelní trestné činnosti). Tento model justice akcentuje přímý represivní účel trestu a nepracuje dále s pachatelem. Účelem trestu ani trestního řízení pak není snaha o nápravu

² Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 19 a násl.; Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 247; Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 7 a násl.

³ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 19 a násl.

⁴ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 347 a násl.; Lata, J.: Účel a smysl trestu. LexisNexis CZ, Praha 2007, s. 11 a násl. in Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 19 a násl.

pachatele, ani o jeho resocializaci zpět do společnosti. Trest a trestní řízení silně akcentuje svoji represivní stránku. Stejně tak se tento systém ani blíže nezajímá o poškozeného jako osobu, které bylo trestným činem ublíženo, učiněna nějaká újma, ať již na zdraví, majetku či právech. Osoba poškozeného je pro systém retributivní justice druhořadá, jelikož tento systém chápe trestněprávní vztah ve své čisté formě jako vztah mezi pachatelem jako osobou, jež porušila trestněprávní normy a státem jako subjektem, jež porušení těchto norem trestá. Oproti tomu níže zmíněný systém restorativní justice do výše uvedeného schématu přibírá také poškozeného, jako osobu, které byla způsobena újma trestným činem spáchaným pachatelem.

S ohledem na výše uvedenou akcentaci čisté represe tak není překvapivé, že se tento systém retributivní justice uplatňovaný v podstatě až do první poloviny 20. století ve všech vyspělých evropských zemích a v USA (včetně ČR) se ukázal jako nedostatečný a naprosto nevyhovující. Jeho výraznou slabinou je totiž zejména ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody i za trestné činy nízké intenzity protispolečenské škodlivosti. V tomto režimu ukládaný trest spojený s faktickým pobytem odsouzeného ve věznici, i když krátkodobý, má povětšinou za výsledek nežádoucí „kriminální infekci“ odsouzeného. V boji proti takovýmto krátkodobým trestům odnětí svobody se již koncem 19. století angažoval významný německý kriminolog a právník Franz von Liszt, který vyjádřil názor, že krátkodobý trest odnětí svobody spojený s pobytem ve věznici či v ústavu je k ničemu, v podstatě je společensky škodlivý – neodstrašuje, nenapravuje a odsouzeného pouze kriminálně nakazí.⁵ Důsledkem uplatňování takovéto trestní politiky spojené s nadměrným používáním trestu nepodmíněného odnětí svobody byl masový nárůst kriminality, přetíženost věznic a trestního systému jako takového a s tím spojené nepříznivé zatížení státních rozpočtů. Tento stav bývá označován jako tzv. „krize nepodmíněného trestu odnětí svobody“. Státy na tuto skutečnost samozřejmě reflektovaly a shledaly za nutné na ni reagovat zavedením tzv. alternativních trestů. Tedy takových, které nejsou spojeny s pobytem odsouzeného ve věznici, kde by mohlo dojít k jeho kriminálnímu nakažení. Tento systém alternativ byl chápán jako

⁵ Karabec, Z. a kol. Krátkodobé tresty odnětí svobody, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 5

tzv. „druhá kolej sankcí“. Alternativní tresty se začínají v trestních řádech evropských zemí objevovat už ke konci 19. století, a to zejm. formy podmíněného odkladu výkonu kratších trestů v jeho různých formách (např. v Anglii v roce 1879, v Belgii v roce 1888, ve Francii v roce 1891). Je nutno rovněž zdůraznit, že myšlenku omezování krátkodobých trestů odnětí svobody podpořily i mezinárodní sjezdy pořádané organizací *Commission internationale pénal et pénitentiaire* na svých kongresech v Londýně, Římě a zasedání v Bruselu v letech 1872-1890.⁶

Snaha omezovat nepodmíněné tresty odnětí svobody a nahrazovat je vhodnými alternativami získala nový rozměr v 70. letech 20. století. Pozitivní rysy alternativních sankcí jsou spatřovány nejen v tom, že nemají negativní účinky nepodmíněného trestu odnětí svobody v podobě nežádoucí kriminální infekce, ale také svými specifickými přednostmi spočívajícími v různých možnostech druhu a intenzity omezení osobní svobody pachatele spojených s kontrolou a podporou jeho chování. Tyto alternativní tresty je možno aplikovat zejména na trestnou činnost nižší protispolečenské intenzity, při plném naplnění zásady přiměřenosti⁷ ve vazbě na zásadu *ultima ratio*,⁸ kdy trestní právo a trest odnětí svobody spojený s jeho výkonem ve věznici je nutno ukládat pouze v těch případech, kdy nepostačí uložení trestu jiného, nespojeného s nepodmíněným odnětím svobody, tedy plné uplatnění základního principu subsidiarity trestní represe *largo sensu*.⁹

Vyčerpání možností tradiční trestní politiky, která nebyla schopná zabránit augmentačnímu trendu kriminality, řešit narůstající problémy trestní justice, zejména enormní zatížení soudů, nízkou účinnost represivních trestů, nedostatečnou ochranu obětí,¹⁰ v trestním řízení v podstatě pasivní postavení jak poškozeného, tak obviněného, vedla v druhé polovině 20. století k přijímání

⁶ srov. Solnař, V., Fenyk, J., Cisařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Část třetí Tresty a ochranná opatření. První vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009 s. 36

⁷ § 38 TrZ; srov. Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 116

⁸ § 12 TrZ; srov. Fenyk, J. O subsidiární úloze trestní represe a trestním právem jako prostředkem „ultima ratio“ nejen v novém českém trestním zákoníku. In: Vanduchová, M., Hořák, J. (eds.) Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 81 IN Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 116 a násl.

⁹ Solnař, V., Fenyk, J., Cisařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Část třetí Tresty a ochranná opatření. První vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009 s. 37

¹⁰ Solnař, V., Fenyk, J., Cisařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Část třetí Tresty a ochranná opatření. První vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 39

opatření silně depenalizačního charakteru. Toto se projevovalo zejména v potřebě revidování a racionalizace trestní justice a zavedení zásad restorativní spravedlnosti a kromě zavádění hmotněprávních alternativ k potrestání (alternativních trestů), i prvními nesmělými krůčky k institucionalizaci procesněprávních alternativ (odklonu) do systému trestní justice.

2.1.2. POTŘEBA RACIONALIZACE TRESTNÍHO SYSTÉMU A POČÁTEK UŽÍVÁNÍ RESTORATIVNÍ JUSTICE

Neuspokojivý vývoj v oblasti trestní politiky spojený s krizí trestu odnětí svobody a faktickým vyčerpáním možností tradiční retributivní trestní politiky popsané v předchozím oddíle vedl v 80. letech 20. století ve vyspělých evropských zemích k zavádění koncepce restorativní justice, přičemž v naší republice dostal tento názorový proud prostor až po roce 1989, kdy se začala v plné míře uplatňovat idea demokratického právního státu.¹¹

Restorativní justice¹² dle definice zakotvené v OSN je právní systém, ve kterém oběť, pachatel a/nebo jakýkoliv další jedinec nebo člen společnosti dotčený trestným činem aktivně participuje na společném řešení jeho důsledků za dohledu státu.

Zatímco při paradigmatu tradiční retributivní justice jde primárně o vztah mezi pachatelem a státem (viz výše v předchozím oddíle), paradigma restorativní teorie trestání¹³ vychází z přesvědčení, že jde primárně o obnovení poškozených sociálních vztahů mezi pachatelem a poškozeným, za přiměřeného dohledu a donucení ze strany státu. Jak již bylo zmíněno výše, jedná se tak o třístranný vztah mezi pachatelem, poškozeným a státem, kdy pachatel trestného činu za pomoci a dohledu státu ozdravuje, resp. obnovuje sociální vztah vůči poškozenému i vůči společnosti, který byl jím spáchaným trestným činem porušen.¹⁴

¹¹ čl. 1 odst. 1 Ústavy

¹² Restorativní justice – jazykově vychází z angl. slovesa „to restore“ (popř. podst. jm. „restoration“), jež znamená obnovit, ozdravit, vzkřísit.

¹³ k teoriím trestání blíže např. Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Kriminologie. 3. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 234 a násl.

¹⁴ srov. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 9 a násl.

Restorativní justice se soustřeďuje na vztah mezi pachatelem, obětí a jejich nejbližším sociálním okolím, na pochopení činu v kontextu jeho morálních, sociálních a ekonomických souvislostí, na projev případného pokání pachatele, převzetí osobní odpovědnosti za nápravu jím způsobené újmy, vedoucí k odpuštění činu obětí a společností. Tento systém usiluje o aktivní zapojení všech stran konfliktu představovaného spáchaným trestným činem, zejména pachatele a poškozeného, úlohu státu redukuje (na rozdíl od retributivního pojetí trestní justice), v závislosti na okolnostech případu, na zajištění procesních pravidel, bezpečnosti stran a dostatečného přímého donucení. Dále akcentuje možnost dobrovolného zapojení pachatelů na odčinění následků jejich činů (možnost dobrovolné náhrady škody), minimalizuje jejich segregaci a trestní stigmatizaci, represivní opatření chápe jako poslední z možných reakcí na trestný čin.¹⁵ Upřednostňuje zájmy oběti na náhradě škody (náhrada škody způsobená spáchaním trestného činu) před zájmem státu na potrestání pachatele, zdůrazňuje odpovědnost všech členů sociálního společenství za podporu a pomoc obětem, za reintegraci pachatelů a za vytváření dalších podmínek snižujících riziko kriminality. Tímto způsobem se snaží restorativní justice o obnovení spravedlnosti porušené trestným činem.¹⁶

Zavádění prvků restorativní justice a alternativních trestů bylo jen jednou z řady opatření reagujících na narůstající úroveň zločinnosti a zejména zahlcení orgánů činných v trestním řízení, vzniklé díky vzrůstajícímu nápadu trestné činnosti. Brzy se začaly projevovat také snahy o racionalizaci samotného trestního řízení, jeho urychlení a zjednodušení.

Jednou z možností procesní racionalizace trestní justice je i zavádění institutů tzv. odklonu (diversion), tedy zavádění procesněprávních nástrojů, díky kterým trestní řízení nedospěje do své typické fáze vyslovení viny a uložení sankce, nebo event. zproštění obžaloby, ale je odkloněno od svého běžného průběhu, a to buď k určitému zkrácenému či sumárnímu řízení (summary proceedings), nebo dokonce

¹⁵ princip přiměřenosti dle § 38 TrZ

¹⁶ srov. Hendrych, D. a kol. Právníký slovník, Praha: C. H. Beck, 2009 – dostupné na Beck-online; Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 179 a násl.

přímo mimo rámec trestního řízení.¹⁷ Podmínkou ovšem je, že použití odklonu nesmí samo o sobě vylučovat možnost docílení standardního trestního řízení.¹⁸

Použitím odklonu tak vlastně ve svém důsledku dochází k určitému narušení zásad oficiality a legality zakotvené v našich českých trestních normách v § 2 odst. 3, 4 věta první TrŘ,¹⁹ jejichž obsahem je povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat v trestním řízení z úřední povinnosti a povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. Uvedené zásady jsou tak v důsledku při aplikaci institutů odklonu prolomeny zásadou oportunity, která umožňuje orgánům v trestním řízení v konkrétním případě z důvodu neúčelnosti, nedostatku veřejného zájmu nebo z jiných důvodů nestíhat pachatele, ačkoliv obecné podmínky pro stíhání jsou jinak splněny.²⁰

Je tak na úvaze orgánu činném v trestním řízení, zda v tom kterém případě odklon využije či nikoliv.²¹

Jedná se tak o fakultativní možnost aplikace odklonu a tím ke zvýraznění principu oportunity v trestním řízení, přičemž vodítkem k jejich využití by měla obecně být jednak sama povaha a závažnost trestného činu a osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatele, snaha pachatele o dobrovolnou nápravu následku způsobeného trestným činem a v neposlední řadě také míra intenzity naplnění konkrétních znaků skutkové podstaty toho kterého trestného činu z výčtu uvedených v TrZ.

Česká republika tak nemohla v tomto vývoji využití alternativních opatření v trestní justici zůstat pozadu a na začátku 90. let začala zavádět ke stávajícím

¹⁷ Odklon mimo rámec trestního řízení lze považovat za tzv. odklon „largo sensu“, v širším smyslu, jak bude vysvětleno ve výkladu dále. Více k chápání odklonu i mimo rámec trestního řízení, např. Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. První vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 185

¹⁸ Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. První vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 185

¹⁹ § 2 odst. 3 TrŘ zní takto: Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.; § 2 odst. 4 TrŘ věta první zní takto: Jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti.

²⁰ srov. Hendrych, D. a kol. Právní slovník, Praha 2009, záložka Základní zásady trestního řízení; Pipek, J. Pojetí trestného činu a princip oportunity, Právní fórum, 2004, č. 7; Pipek, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity, Trestněprávní revue, 2004, č. 11

²¹ Analogicky jako je např. na státním zástupci rozhodnutí, zda podá obžalobu, kdy se kromě zákona musí řídit i vnitřním přesvědčením založeným na uvážení všech okolností případu (§ 180 odst. 2 věta první TrŘ).

hmotněprávním alternativním sankcím i procesněprávní alternativy, různé druhy odklonu.

Důležitost vytvoření nabídky alternativních opatření lze demonstrovat na stavu před rokem 1993, kdy byly součástí českého trestního práva pouze tři alternativní hmotněprávní varianty, a to podmíněné odsouzení, peněžitý trest a upuštění od potrestání, a žádné opatření procesněprávní. Když možnosti aplikace peněžitého trestu byly a jsou limitovány majetkovými poměry pachatele a institut upuštění od potrestání lze aplikovat jen ve zcela specifických případech, tak jedinou reálnou alternativou schopnou nahrazovat nepodmíněný trest odnětí svobody bylo podmíněné odsouzení.²² Žádná možnost procesního odklonu v tehdejší procesním řádu zakotvena nebyla.

Z uvedeného je zjevné, že takový stav tak zcela jistě nebyl pro potřeby doby dostatečný a únosný a zcela tak odůvodňoval následnou racionalizaci systému trestní justice, mj. i zavedením procesněprávních institutů restorativní justice – tj. odklonů.

2.2. DEFINICE ODKLONU A JEHO POSTAVENÍ V SYSTÉMU ALTERNATIVNÍCH OPATŘENÍ

2.2.1. POSTAVENÍ ODKLONU V SYSTÉMU ALTERNATIVNÍCH OPATŘENÍ

Odklon, jehož druhem je podmíněné zastavení trestního stíhání i narovnání, je v chápání trestněprávní systematiky sám podmnožinou větší rodiny trestněprávních institutů, nazývaných souborně alternativní opatření. Do alternativních opatření řadíme všechny instituty alternativního vyřešení trestních věcí. Systém alternativních opatření tak lze v rámci jejich uspořádání a s ohledem na vzájemné vztahy mezi nimi charakterizovat jako souhrn institutů, jejichž primárním účelem je nahrazování nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jistě stojí za zmínku, že někteří autoři jako alternativní opatření chápou pouze alternativy v oblasti trestního práva,

²² Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 33

a to jak hmotněprávní, tak i procesněprávní, jiní autoři²³ pak mezi alternativní opatření řadí i alternativní postupy realizované mimo systém trestního práva, tedy metody upravené v jiných než v trestních předpisech,²⁴ nebo právem vůbec neupravené.²⁵

Přiléhavé rozdělení alternativních opatření se autorovi jeví učiněné Ščerbou,²⁶ který tato opatření diferencuje podle jejich povahy, s ohledem na to, zda se jedná o instituty práva hmotného či procesního a dále také používá diferenciaci podle stadia jejich použití v trestním řízení. Nicméně je nutno zdůraznit, že uvedenou diferenciaci ve své podstatě při nepatrných obměnách používá velká většina teoretické doktríny.²⁷

Systém alternativních opatření můžeme tedy vnitřně diferencovat takto:

- ❖ hmotněprávní alternativní opatření
 - alternativní tresty
 - alternativy k potrestání

- ❖ procesní alternativní opatření, tj. odklony

- ❖ výchovná opatření jako kategorie *sui generis*²⁸

²³ srov. např. Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 30; Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 15-17; Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. První vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 185

²⁴ např. správní řízení nebo mediace podle zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)

²⁵ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 30

²⁶ tamtéž., s. 30

²⁷ srov. např. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 741

²⁸ výchovná opatření obsažena v ZSVM kombinují prvky hmotněprávní i procesněprávní, kdy se tato opatření dají použít již v samotném průběhu řízení proti mladistvému (s jeho souhlasem), více srov. Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 32

Hmotněprávní alternativní opatření, jak již jejich název sám napovídá, vycházejí z předpisů hmotného práva, tedy zejména z TrZ a ZSVM.

Dělí se na dvě velké podskupiny, a sice na alternativní tresty a na alternativy k potrestání.

Alternativními tresty jsou, jak již bylo ve výkladu výše uvedeno, tresty nespojené s odnětím svobody nepodmíněně, tedy s jeho faktickým výkonem ve věznici. Jejich taxativní výčet je uveden v § 52 TrZ.

Alternativami k potrestání se rozumí specifická kategorie opatření, kdy soud uzná pachatele vinným ze spáchání trestného činu, avšak neuloží žádný trest. Jedná se tak tedy o určitý mezistupeň mezi alternativními tresty a alternativami procesněprávními (odklony), kdy sice trestní řízení proběhne celé a je ukončeno rozhodnutím o vině ze spáchání stíhaného trestného činu, avšak nenastoupí nejpřísnější typ trestněprávní reakce v podobě faktického uložení trestu.²⁹ Jak již bylo řečeno, uvedený postup je možný pouze ve specifických případech záležejících na povaze a závažnosti trestného činu, poměrech pachatele a dalších okolnostech ve svém součtu odůvodňujících závěr, že postačuje již samotný výchovný účinek trestního řízení a zejm. hlavního líčení, při plném použití zásady přiměřenosti dle § 38 odst. 2 TrZ. Jedná se o instituty upuštění od potrestání ve smyslu § 46 TrZ, upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence dle § 47 TrZ a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem podle § 48 TrZ. U těchto institutů se jedná o určitý mezistupeň mezi alternativami procesními a alternativními tresty, přitom by měly být i v tomto smyslu používány jako určitá subsidiární náhrada k alternativním trestům, resp. k odklonům. K jejich praktickému použití by se mělo přistoupit v rámci racionalizace trestní justice vždy, pokud nepůjde použít odklonu a zároveň uložení trestu, a to i toho alternativního, by bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné.

Autor považuje za nutné na tomto místě také poznamenat, že hmotněprávní alternativní opatření lze uložit až po vyslovení viny za projednávaný trestný čin.

²⁹ srov. Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 31

Jinak řečeno, soud v tomto případě rozhodne výrokem o vině a uznává obviněného vinným, přičemž hmotněprávní alternativní opatření se uplatní až ve fázi rozhodování o trestu. To je z pohledu procesního velice podstatné, neboť např. dojde k zapsání záznamu o vině do trestního rejstříku.³⁰ Naproti tomu u odklonů stricto sensu³¹ nedojde řízení do fáze vyslovení viny, ale věc je meritorně vyřízena jiným způsobem.

O odklonu jako o procesních alternativách bude pojednáno dále.

Co se týče použití alternativních opatření a výběr toho kterého institutu, je to na zvážení soudu nebo státního zástupce. Ten by měl při aplikaci té které alternativy plně vycházet z regulace vyjádřené v obecných zásadách pro ukládání trestu dle § 37 a násl. TrZ, tedy zejména přihlédnout k povaze a závažnosti pachatelem spáchaného trestného činu, míře intenzity naplnění konkrétních znaků skutkové podstaty toho kterého trestného činu, dále k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, chování pachatele po činu, tedy zejména, zda zde ze strany pachatele byla dobrovolná snaha o nápravu následku způsobeného trestným činem, a v neposlední řadě hodnotit dosavadní způsob života pachatele, možnosti jeho nápravy, to vše také s ohledem na účinnou ochranu společnosti a zásadu přiměřenosti.

2.2.2. POJEM ODKLON, JEHO DIFERENCIACE A TYPY

Jak již bylo uvedeno v předchozím oddíle, odklon je součástí širší množiny alternativních opatření. Co se týká samotné definice pojmu odklon, není na něj v odborné literatuře jednotný náhled, když někteří autoři chápou odklonem mj. také odklonění mimo rámec trestního řízení, jak již zmíněno výše.

Typickou vlastností odklonu je jeho uplatnění v rámci trestního řízení jako procesní varianty. Trestní řízení je zákonem stanovený postup orgánů činných v trestním

³⁰ zákon č. 269/1994 Sb., o rejstříku trestů

³¹ definice odklonu stricto sensu uvedena níže v této práci

řízení a dalších subjektů podílejících se na tomto postupu, jehož cílem je zjištění trestného činu a jeho pachatele, vynesení spravedlivého rozhodnutí o vině, trestu a ochranném opatření, případně o nároku poškozeného na náhradu škody (trestní řízení v užším smyslu), popř. i výkon rozhodnutí v něm učiněných (trestní řízení v širším smyslu). V § 12 odst. 10 TrŘ je trestní řízení definováno jako „řízení podle tohoto zákona“ (rozuměj podle TrŘ), což naznačuje, že zákonodárce za hlavní pramen trestněprocesních norem regulujících trestní řízení zvolil právě TrŘ. Účelem trestního řízení a jeho regulace je působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti, přičemž musí též zajišťovat, aby nedocházelo k bezdůvodným a nepřiměřeným zásahům do lidských práv a svobod. Hlavním a nejvlastnějším úkolem trestního řízení je pak zajistit realizaci trestního práva hmotného, které stejně jako trestní procesní právo sleduje základní společný cíl, a to ochranu zájmů společnosti, ústavního zřízení ČR, práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob. Je vybudováno na základních zásadách trestního řízení a zpravidla probíhá v tzv. stadiích řízení. Ovšem zvláštní povaha některých trestních věcí si vyžaduje odchylky od obecné úpravy trestního řízení, zejména v řízení proti mladistvým, řízení proti uprchlému, řízení před samosoudcem apod.³²

S ohledem na výše uvedený výklad tak odklonem largo sensu můžeme chápat alternativní druh trestního řízení, jako procesněprávního institutu, a to včetně těch institutů odklánějících mimo rámec standardního trestního řízení.³³ Je nutno nicméně také zdůraznit, že v odborné literatuře není tento myšlenkový koncept vždy zcela přijímán a odklonem se může myslet také diverze z trestního řízení do

³² srov. Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 5 a násl.; Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 17 a násl.; Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 26 a násl.; Hendrych, D. a kol. Právní slovník. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 324

³³ Standardním trestním řízením se má na mysli klasická forma trestního procesu od řízení přípravného, přes řízení u soudu (obžaloba, hlavní líčení, odvolací, dovolací a další řízení), příp. uložení trestu a jeho výkon.

řízení jiného, zpravidla správního, typicky přestupkového nebo řízení o jiném správním deliktu, nebo řízení kárného, pokud jde o kárné provinění.³⁴

V odborné literatuře, a to ani v zahraniční,³⁵ nepanuje shoda o tom, jaká by měla vlastně být ta pravá definice odklonu. Tato skutečnost je podpořena faktem, že se pod samotný pojem odklon kladou ne vždy stejné instituty. Tak např. Šámal³⁶ pod odklony de lege lata řadí trestní příkaz, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání mladistvého a s účinností od 1. září 2012 i dohodu o vině a trestu. Trestní příkaz ostatně do odklonu řadí i jiní renomovaní autoři,³⁷ stejně tak existují názory, že do odklonu se řadí také zkrácené přípravné řízení ve smyslu § 179a a násl. TrŘ nebo řízení proti uprchlému.³⁸

Naproti tomu Jelínek³⁹ ani Ščerba⁴⁰ do odklonů trestní příkaz ani zkrácené příkazní řízení neřadí, když druhý zmiňovaný vyslovuje názor, se kterým se lze dle autora ztotožnit, že odklonem se rozumí metoda nebo opatření, které mají za důsledek odklon údajných pachatelů od formálního řízení v podobě obžaloby, soudu a odsouzení (tzn. standardního trestního řízení), kdy se jedná o odchytku k jinému vyřízení věci, která však postačuje k dosažení preventivního a ochranného účelu trestního práva. Odklon lze tak chápat jako opatření, které na rozdíl od destruktivního trestu představuje konstruktivní a pozitivní reakci na trestný čin, která je určena pro méně narušené pachatele, u nichž akcentace na restorativní stránku účelu trestního práva může nahradit jinou standardní sankci.⁴¹

³⁴ srov. § 171 TrŘ

³⁵ Newman, D. J., Anderson, P. R.: Introduction to Criminal Justice. Fourth edition. New York: Random House, 1989, s. 631 IN Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 43

³⁶ srov. Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. První vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 186; Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 832

³⁷ srov. např. Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 762

³⁸ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 16

³⁹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 742

⁴⁰ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 44

⁴¹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 44

V literatuře je odklon dále charakterizován jako odchylka od typického, pravidelného průběhu trestního řízení, alternativa ke standardním postupům.⁴² Nicméně takováto definice je příliš hrubá, neboť by zahrnovala instituty jako zkrácené přípravné řízení, řízení proti uprchlému, trestní příkaz nebo dohodu o vině a trestu, a tak je třeba přidat další znaky, a sice nevyslovení viny a zakotvení principů restorativní justice zmíněných výše⁴³ s ohledem na racionalizaci trestního řízení, výchovné formy působení na pachatele, jeho vztahu k nápravě trestným činem porušených vztahů vůči poškozenému a společnosti, zejména náhradou způsobené újmy, a dále s ohledem na princip přiměřenosti⁴⁴ a oportunity.⁴⁵

V tomto ohledu pak lze hovořit o odklonu v užším smyslu, tj. odklonu stricto sensu. V dalším textu, pokud bude hovořeno o odklonu, je jím míněn právě v tomto užším smyslu.

S ohledem na výše uvedenou definici se tak lze při zachování jisté míry diskrece ztotožnit s názorem, že odklon je ve své podstatě procesní protějšek trestů, který přispívá k racionalizaci trestní justice jako takové a zrychlení trestního řízení v jednotlivých případech, kdy trestní řízení je možno vyřešit určitou formou odklonění a nemusí tak probíhat ve své obecné rovině do vyslovení viny a uložení trestu. V tomto chápání je pak odklon vlastně ve svém důsledku v podstatě totožný s některým z hmotněprávních alternativních trestů uvedených v § 52 TrZ, neboť splňuje rysy trestněprávních sankcí jako následek vyplývající z trestní odpovědnosti, resp. ze spáchání trestného činu.⁴⁶ Tento názor bude dále v textu několikrát akcentován, když ho lze podepřít také argumentem, že právní zakotvení některých institutů odklonu, jako právě podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání,

⁴² Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, s. 740-741; Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 729

⁴³ srov. také Solnař, V., Fenyk, J., Cisařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Část třetí Tresty a ochranná opatření. První vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, část III s. 39

⁴⁴ § 37 a násl. TrZ

⁴⁵ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 34; Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 53 a násl.; Ščerba, F. Odklon jako sankční opatření. Trestněprávní revue, 2009, č. 2

⁴⁶ srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 741; Ščerba, F. Odklon jako sankční opatření. Trestněprávní revue, 2009, č. 2; Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 55 a násl.; Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 35

resp. sama textace zákona, je velice podobná s textací hmotněprávních norem trestních sankcí. Typickým příkladem je ustanovení § 307 odst. 2 TrŘ, které upravuje zостřující (asperační) povinnosti zdržení se činnosti anebo zaplacení částky státu určené pro pomoc obětem trestných činů, kde při uplatnění těchto povinností soud zkoumá „povahu a závažnost spáchaného přečinu, okolnosti jeho spáchaní anebo poměry obviněného“. Toto ustanovení je tak zcela zjevně inspirováno obecnými zásadami při ukládání hmotněprávních trestů, zejm. §§ 38 a 39 TrZ, kdy se také přihlíží ke stejným okolnostem (tj. povaze a závažnosti trestného činu, poměry pachatele).⁴⁷ Je markantní, že zákonodárce při vytváření těchto procesněprávních norem odklonu zakotvil při stejných jazykových, logických a systematických metodách výkladu pramen právě v hmotněprávních sankcích.

S ohledem na výše uvedené názory právní teorie lze tak odklon *stricto sensu*⁴⁸ definovat jako soubor procesněprávních institutů, které tvoří alternativu ke standardnímu postupu v trestním řízení, tato alternativa je komplexního rázu, kdy zpravidla jí dochází k meritornímu vyřešení dané věci, aniž by byla vyslovena vina, a zároveň se při ní uplatňují principy restorativní justice zmíněné výše.

V českém právním prostředí tak za odklon lze považovat instituty podmíněného zastavení trestního stíhání dle § 307 a násl. TrŘ, na něj obsahově navazující podmíněné odložení podání návrhu na potrestání dle § 179g a násl. TrŘ jako jeho alternativy ve zkráceném přípravném řízení, dále narovnání dle § 309 a násl. TrŘ, včetně odložení věci při schválení narovnání ve zkráceném přípravném řízení, a odstoupení od trestního stíhání mladistvého dle § 70 a násl. ZSVM.

Z důvodů uvedených výše tak mezi odklony *stricto sensu* autor neřadí, oproti jiným názorům trestněprávní teorie,⁴⁹ trestní příkaz dle § 314e TrŘ a dohodu o vině a trestu dle § 175a a násl. TrŘ. Důvodem je dle názoru autora jednak z procesního hlediska vyslovení viny obviněného trestním příkazem nebo dohodou o vině a trestu

⁴⁷srov. § 307 odst. 2 TrŘ a § 38 a 39 TrZ

⁴⁸ Provazník, J.: Odklony v českém trestním řízení – zvláštní subsystem trestního práva?, Strémy, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2014, 544

⁴⁹ srov. Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 730; Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 762

a dále nedostatečná akcentace uvedených stěžejních prvků restorativní justice jako snaha o nápravu trestným činem poškozených vztahů a zvýraznění role poškozeného.

Účelem trestního příkazu je totiž v podstatě pouze zrychlení a zefektivnění trestního řízení, kdy se pachatel dobrovolně vzdává možnosti věc projednat v hlavním líčení a pravomocný trestní příkaz pak má povahu pravomocného rozsudku.⁵⁰ Jedná se tak o institut podobný rozkaznímu řízení v civilním soudnictví,⁵¹ jež má v podstatě stejný účel, a sice zrychlení a zefektivnění řízení, nicméně prvek restorativní v něm chybí. O tom, že se ve svém důsledku jedná o zrychlení trestního řízení, lze usuzovat také z toho, že v případě nabytí právní moci trestního příkazu s účinky pravomocného rozsudku se obviněný staví rovnou do procesního postavení odsouzeného s tím, že se vlastně vynechává postavení obžalovaného.⁵² Věc je tedy vyřízena mimo hlavní líčení za existence rozhodnutí, kterým se vyslovuje vina obviněného.

Pokud jde o dohodu o vině a trestu, ač může obsahovat určité prvky restorativní justice, je jejím základem určitá procesní dohoda mezi obviněným a státním zástupcem, nikoliv mezi obviněným a poškozeným. Ačkoliv státní zástupce je povinen zohledňovat zájmy poškozeného, primárním účelem dohody o vině a trestu není restorativní náprava vztahů poškozených trestným činem, ale zjednodušeně řečeno ve své podstatě dohoda dvou adversárních stran trestního řízení na jeho výsledku a samozřejmě také zrychlení samotného trestního řízení.

Dohodou o vině a trestu, resp. jejím schválením soudem, je pak také vyslovena vina obviněného skutkem, ve kterém je spatřován trestný čin.

Procesní odklony *stricto sensu* pak do fáze rozhodnutí o vině vůbec nedochází a věc je vyřízena před tímto stadiem.

⁵⁰ § 314e odst. 7 TrŘ

⁵¹ institut platebního rozkazu dle § 172 a násl. o.s.ř., evropského platebního rozkazu dle § 174b o.s.ř. a elektronického platebního rozkazu dle § 174a o.s.ř.

⁵² Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 191

2.2.3. ÚČEL ODKLONU

S ohledem na předchozí výklad tak lze vyvodit základní prvky účelu odklonu v českém trestním procesním právu a jeho nezanedbatelné výhody.

Základním účelem institutů odklonu je v podstatě zvláštní způsob vyřízení věci v trestním řízení, kterým se má dosáhnout odchýlného postupu od standardního obecného průběhu trestního stíhání, a tím zajištění především větší rychlosti a efektivity řízení v těch případech, které s ohledem na svoji typovou závažnost a účel trestního řízení nevyžadují projednání věci před soudem v hlavním líčení. Bude se tak zejména jednat o věci skutkově a právně jednodušší, kdy typově méně závažný trestný čin spáchaly osoby do té doby žijící řádným životem, popř. osoby, u kterých postačí rozhodnutí bez projednání trestní věci v náročném a komplikovaném hlavním líčení nebo v řízení před soudem vůbec.⁵³

Je tak zejména akcentován resocializační a výchovný účinek na zatím vážněji nenarušené pachatele.⁵⁴ Odklon se tak využije zejména u případů, kdy je žádoucí upřednostnit jiné zájmy než odsouzení pachatele, kde vzhledem k okolnostem případu a osobě pachatele je velice pravděpodobné, že bude uložen trest nespojený s odnětím svobody (nejčastěji podmíněný trest odnětí svobody) a obviněný by se ve zkušební době velmi pravděpodobně osvědčil, v případech, kdy pachatel je osobou kriminálně nenarušenou, která vybočila z mantinelů trestněprávních norem poprvé a nijak výrazně.⁵⁵

Odklonem se akcentuje stránka restorativní spravedlnosti, tedy zejména usmíření a napravení vztahů způsobených trestným činem, vyrovnání mezi pachatelem a poškozeným. Obviněný zůstává na svobodě, což posiluje možnost jeho úspěšné resocializace, kdy není násilně vytržen ze svého sociálního prostředí. Obviněný dostává vůči společnosti možnost aktivně spolupracovat na svém znovuzáření a

⁵³ Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 186; Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 53

⁵⁴ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 832; Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 53

⁵⁵ Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 187

odstranit příčiny kriminality, čímž se v důsledku zvyšuje šance na dosažení většího nápravného, ale také preventivního účinku.⁵⁶ Je zde jasně patrná snaha o pozitivní působení na pachatele, že jeho chování bylo společensky škodlivé, nepřijatelné a dále poukázat na následky činu a stimulovat obviněného k jejich nápravě. Obviněný je tak pozitivně usměrňován ke změně svých postojů a chování, což ve svém důsledku může být účinnější než samotné potrestání, při kterém by měl pachatel jen pasivní roli.⁵⁷

Tímto účelem se odklony velice podobají hmotněprávním alternativním opatřením, jak již bylo zmíněno výše.

Odklonem je také akcentována větší míra možností zapojení pro poškozeného, který tak může daleko aktivněji participovat na výkonu trestní spravedlnosti a může snáze dosáhnout satisfakce a to jak v rovině náhrady újmy, tak v rovině morální. Stanovisko poškozeného k řešení trestní věci odklonem je rovněž zcela zásadní, orgány činné v trestním řízení jsou povinny ho zkoumat, a ač nemusí být zákonnou aplikační podmínkou, má zcela zásadní význam pro možnost využití odklonu.⁵⁸

Z pohledu procesního také může poškozený dosáhnout reálně většího výtěžku náhrady újmy, než kdyby musel svůj nárok uplatňovat zcela nebo zčásti v řízení ve věcech občanskoprávních.⁵⁹ I když je v případě újmy způsobené trestným činem poškozený osvobozen od soudního poplatku⁶⁰, v občanskoprávním řízení lze nalézt celou řadu odlišností a komplikací, které v trestním řízení absentují, a které mohou právně nevzdělaného účastníka nepříjemně zaskočit. Jako příklad lze uvést odlišný princip zjišťování skutkového stavu, když civilní řízení je ovládáno zásadou formální pravdy (oproti zásadě materiální pravdy v trestním řízení), kdy poškozený jako účastník řízení - žalobce rovněž nese břemena tvrzení a důkazní dle §§ 101 a 120

⁵⁶ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 53

⁵⁷ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, srov. s. 833 a s. 849

⁵⁸ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 53; Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 267

⁵⁹ Novotný, O., Zapletal, J. a kol. : Kriminologie. 3. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 174, také Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 832

⁶⁰ § 11 ZSP

o.s.ř. Dalším příkladem eventuální komplikace může být rovněž zásada koncentrace řízení ve smyslu §§ 114c a 118b o.s.ř., tedy procesní možnost tvrdit skutková tvrzení a označovat důkazy pouze do určitého procesního okamžiku, zpravidla do prvního jednání ve věci.

Odklonem lze navíc zabránit nežádoucí sekundární viktimizaci poškozeného⁶¹. Sekundární viktimizací rozumíme způsobení další (sekundární) újmy poškozenému v příčinné souvislosti s trestným činem, v rovině trestněprávní pak újmu způsobenou vedením trestního řízení. Pro poškozeného, zvláště u některých trestných činů proti lidské důstojnosti, je zpravidla velice nepříjemné před orgány činnými v trestním řízení znovu pravdivě popisovat prožitý průběh trestného činu a nic nezamlčovat zvláště za situace nešetrného výslechu při hlavním líčení.⁶²

V neposlední řadě lze zmínit, že využití odklonu přispívá v kontextu systému alternativních opatření k diferenciaci trestní odpovědnosti⁶³, neboť se jedná o vhodnou možnost řešení některých bagatelních případů.

⁶¹ Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Kriminologie. 3. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 159; Langhansová, H., Kristková, V.: Legislativní možnosti ochrany před sekundární viktimizací. Trestněprávní revue, 2008, č. 3

⁶² Nutno podotknout, že český trestní proces zná instituty, jak sekundární viktimizaci poškozeného omezit nebo ji rovnou zabránit. Jedná se zejména o zvláštní režim výslechu svědka mladšího 15 let dle § 102 TrŘ nebo o možnost utajení generálií nebo celé identity svědka dle § 55 odst. 2 TrŘ

⁶³ Nezkusil, J. Odklon v trestním řízení. Karlovarská právní revue, 2005, č. 2 IN Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 53

3. PODMÍNĚNÉ ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ

Podmíněné zastavení trestního stíhání je jedním z odklonu trestního řízení, který zakotvuje možnost vyřešení trestní věci bez vyslovení viny a uložení trestu. Lze jej chápat largo sensu také společně s institutem podmíněného odložení návrhu na potrestání, což je v podstatě podmíněné zastavení trestního stíhání ve fázi zkráceného přípravného řízení, kdy ještě nebylo zahájeno trestní stíhání a případný pachatel má postavení podezřelého a nikoliv tedy zatím obviněného. Do kategorie podmíněného zastavení trestního stíhání largo sensu lze rovněž zařadit podmíněné zastavení u mladistvého dle § 69 ZSVM, kde platí určité modifikace právě s ohledem na specialitu ZSVM a osobu mladistvého.

3.1. PODMÍNĚNÉ ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ

Tento institut stricto sensu je v našem právním řádu zakotven v části třetí hlavě dvacáté TrŘ, nazvané Zvláštní způsoby řízení, konkrétně v oddíle třetím v §§ 307 a 308 TrŘ.

Jak již bylo uvedeno, trestním řízením se rozumí zákonem (zejména TrŘ⁶⁴) stanovený postup orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů podílejících se na tomto postupu, jehož cílem je zjištění trestného činu a jeho pachatele, vynesení spravedlivého rozhodnutí ve věci, typicky rozhodnutí o vině, trestu a nápravném opatření, případně nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, jakož i výkon těchto rozhodnutí.

⁶⁴ srov. § 12 odst. 10 TrŘ

V dané věci tak musí probíhat trestní stíhání pachatele trestného činu, který má v takovém případě postavení obviněného. Trestním stíháním⁶⁵ označujeme úsek trestního řízení od zahájení trestního stíhání až do právní moci rozsudku nebo případně jiného rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení ve věci samé jako např. postoupení věci, zastavení trestního stíhání, přerušování trestního stíhání, podmíněné zastavení trestního stíhání nebo schválení narovnání.

Logickým předpokladem využití tohoto odklonu je v první řadě zahájení trestního stíhání určité osoby, zpravidla pachatele. Trestní stíhání bude zpravidla zahájeno za situace, kdy stadium prověřování určité trestní věci nelze vyřídit jinak, např. odevzdáním věci dle § 159a odst. 1 TrŘ, odložením věci dle § 159a odst. 1, 2, 3, 4, 5 TrŘ, nebo dočasným odložením trestního stíhání dle § 159b TrŘ.

Odložit věc lze například z důvodu, že nejde o podezření spáchání trestného činu nebo není znám konkrétní pravděpodobný pachatel, nebo že je trestní stíhání nepřijatelné dle § 11 odst. 1 (např. pravděpodobný pachatel je osobou s diplomatickou ochranou), dále také pro neúčelnost, nebo že účelu trestního řízení bylo již dosaženo.

Pokud tedy není věc vyřešena výše uvedenými alternativami a prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, lze trestní stíhání proti takové osobě zahájit dle § 160 TrŘ. Autor považuje za účelné zmínit, že ony okolnosti nasvědčující spáchání trestného činu a odůvodňující, že je spáchala určitá osoba, nemusí být zcela zjevně jasné a průkazné. K jasnému objektivnímu prokázání těchto skutečností pak slouží zejména další fáze trestního řízení a to řízení před soudem. Nicméně zde ze strany orgánů činných v trestním řízení, které trestní stíhání zahajují, což je státní zástupce nebo policejní orgán, musí existovat důvodný závěr o vyšší míře pravděpodobnosti důvodnosti takového stíhání, tedy že se

⁶⁵ srov. § 12 odst. 10 TrŘ

stíhaná osoba dopustila určitého skutku, který vykazuje znaky trestného činu.⁶⁶ Stupeň pravděpodobnosti musí vyplývat ze skutkových zjištění obsažených ve spise.

Trestní stíhání se zahajuje usnesením jako procesně validním rozhodnutím.⁶⁷ Proti takovému usnesení je přípustná stížnost, která nemá odkladný účinek.

Trestní stíhání se zahajuje vždy proti určitému subjektu, pravděpodobnému pachateli. Autor užívá tento hmotněprávní termín, navíc s přídomkem pravděpodobný, protože užít přímo pachatel nemusí být vždy zcela přesné, když trestní stíhání lze z procesního pohledu zahájit i proti osobě, která podle hmotného práva není pachatelem trestného činu, tedy nenaplnila všechny znaky skutkové podstaty toho kterého trestného činu. Tento subjekt, tedy osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání a proti které se řízení vede, se nazývá obviněným.

Obviněným je tak z procesního pohledu ve smyslu § 32 TrŘ osoba podezřelá z trestného činu, proti které bylo zahájeno trestní stíhání. Jen proti obviněnému pak lze použít prostředků daných TrŘ, např. vzetí do vazby. A contrario tak nelze vzít do vazby pravděpodobného pachatele v postavení podezřelého. Nutno upozornit na to, že tato zákonná definice obviněného (§ 32 TrŘ) může být zákonem chápána také širěji, kdy se za obviněného v širším smyslu může považovat také obžalovaný a odsouzený⁶⁸.

Uvedené zahrnutí pojmu obžalovaného do pojmu obviněného má u podmíněného zastavení trestního stíhání význam v tom, že tohoto odklonu lze využít také po nařízení hlavního líčení v řízení před soudem,⁶⁹ nebo dokonce i v průběhu odvolacího řízení,⁷⁰ kdy je v tomto stadiu trestního řízení obviněný v postavení

⁶⁶ srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a řád s poznámkami a judikaturou. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 841

⁶⁷ srov. §§ 160, § 134 a násl., 141 a násl. TrŘ

⁶⁸ § 12 odst. 7 TrŘ

⁶⁹ § 223a TrŘ

⁷⁰ § 257 odst. 1 písm. d) TrŘ

obžalovaného.⁷¹ O možnostech využití tohoto odklonu v rámci trestního řízení bude ostatně podrobněji pojednáno níže.

Zákon nepožaduje žádnou zvláštní podmínku pro způsobilost být obviněným. Obviněným se tak může stát v podstatě kdokoliv, s určitou limitací danou v § 11 TrŘ. Obviněným tak může být i osoba zbavená nebo omezená ve svéprávnosti, nebo osoba v okamžiku spáchání trestného činu nepříčetná. Stejně tak jím může být i právnická osoba⁷², a to dokonce ještě před svým vznikem,⁷³ tedy zapsáním ve veřejném seznamu (typicky obchodním rejstříku), po svém založení.

Obviněným může být jakýkoliv hmotněprávní subjekt označený v díle 4 hlavě II části první TrZ. Může jím tak být pachatel, spolupachatel i všichni další spolupachatelé, a účastník. Pachatelem je dle hmotného práva osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, nebo kdo k takovému naplnění užil třetí osoby.⁷⁴ Spolupachateli jsou pak pachatelé, kteří úmyslným společným jednáním spáchali trestný čin.⁷⁵ Účastníkem je pak ten, kdo trestný čin organizoval, navedl k jeho spáchání jiného nebo v jeho spáchání pomáhal.⁷⁶ Obviněným ovšem může být i osoba, která předmětný projednávaný trestný čin vůbec nespáchala a je objektivně nevinná.

Obviněný má celou řadu práv, vycházejících z širšího práva presumpce nevinny a práva na spravedlivý proces (*fair trial*), zakotveného mj. v ústavní rovině v LZPS⁷⁷, ale také v nadnárodních předpisech jako Pakt⁷⁸ a EÚLP.⁷⁹ Má právo seznámit se s obviněním, vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a důkazům o nich, není však povinen vypovídat.⁸⁰ Má právo uvádět okolnosti a

⁷¹ § 12 odst. 8 TrŘ

⁷² § 1 odst. 2 TOPO

⁷³ § 8 odst. 4 TOPO

⁷⁴ § 22 TrZ

⁷⁵ § 23 TrZ

⁷⁶ § 24 TrZ

⁷⁷ srov. čl. 40 LZPS

⁷⁸ srov. čl. 14 Paktu

⁷⁹ srov. čl. 6 EÚLP

⁸⁰ Vychází ze stěžejní zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* (nikdo nemá povinnost sám sebe obviňovat), tedy zákazu povinnosti sebeobviňování. Tato zásada je zakotvena v ústavní rovině

důkazy, které slouží k jeho obhajobě včetně práva důkaz vyhledat a případně i provést, právo činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky, a právo osobní účasti při projednání věci. Dále má právo na obhajobu, a to jak sám, tak prostřednictvím obhájce, kterého si může zvolit a radit se s ním, a právo vyžadovat od orgánů činných v trestním řízení, aby postupovaly způsobem, který musí zaručovat obhajobu, tedy aby s ohledem na zásadu materiální pravdy a zásadu vyhledávací objasňovaly se stejnou pečlivostí i ty okolnosti a prováděly i bez návrhu stran i ty důkazy, které svědčí ve prospěch obviněného⁸¹. Zároveň má obviněný právo být poučen o svých právech ze strany orgánů činných v trestním řízení.⁸²

Obviněný je jednak procesním subjektem, jak uvedeno výše, ovšem jeho postavení je širší, neboť je v rámci toho také stranou⁸³ trestního řízení.

Obviněný, resp. jeho výpověď učiněná procesně relevantním způsobem,⁸⁴ může být rovněž důkazním prostředkem. Ostatně u odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání je výpověď obviněného obsahující jeho doznání jednou z podmínek použití tohoto odklonu.⁸⁵

Trestní stíhání se zahajuje a je vedeno pro určitý skutek.⁸⁶ Skutkem se rozumí určitá událost ve vnějším světě vyvolaná jednáním člověka. Skutek je výsečí objektivní reality. Je to určitý skutkový děj, který se stal, určitá událost vzešlá z jednání člověka, určitý příběh. V usnesení o zahájení trestního stíhání (event. obžalobě, rozsudku, rozhodnutí o odklonu) je skutek obsažen popisem události, o které se rozhoduje. Za jeden skutek v nauce i praxi považují všechny projevy vůle pachatele (subjekt) navenek (objektivní stránka-jednání), které jsou příčinou následku

v čl. 37 odst. 1, 40 odst. 4 LZPS. Jejím obsahem je, že obviněný nesmí být za žádných okolností nucen poskytovat důkazy sám proti sobě, pro obviněného tedy zejména právo odepřít výpověď dle čl. 40 odst. 4 LZPS, dále např. Herczeg, J. Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení. Bulletin advokacie, 2010, č. 1-2

⁸¹ srov. § 2 odst. 5 TrŘ

⁸² Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 194 a násl.

⁸³ § 12 odst. 6 TrŘ

⁸⁴ § 91 a násl. TrŘ

⁸⁵ § 307 odst. 1 TrŘ

⁸⁶ srov. § 12 odst. 12, § 160 a § 220 odst. 1 TrŘ

(objektivní stránka-následek) významného pro trestní právo (zejména porušením chráněného zájmu – objektu), pokud jsou zahrnuty zaviněním (subjektivní stránka).⁸⁷

O takto zachyceném skutku je tak rozhodováno, je předmětem řízení. Platí zde zásada zachování totožnosti skutku dle § 220 odst. 1 TrŘ, podle které soud může rozhodovat pouze o skutku, který je uveden v žalobním návrhu (obžalobě, resp. v našem případě odklonu v usnesení o zahájení trestního stíhání). Totožnost skutku je zachována, je-li zachována alespoň totožnost jednání nebo totožnost následku, tedy alespoň jednoho z nich. Přitom nemusí být jednání nebo následek popsány se všemi skutkovými okolnostmi shodně, postačí jen shoda částečná, a to jak v případě, kdy některé ze skutečností odpadnou, tak i tehdy, když přistoupí skutečnosti další, tvořící s původními jedno jednání, popř. jeden následek.⁸⁸ Takto vymezená totožnost skutku je pak v souladu s definicí toho, co tvoří jeden skutek, což jak je uvedeno výše, jsou jen ty projevy vůle konkrétní osoby navenek, které jsou kauzální pro daný následek závažný z hlediska trestního práva, pokud jsou zahrnuty zaviněním.⁸⁹

Jinak řečeno pro případ odklonu, o podmíněném zastavení trestního stíhání (a stejně tak o narovnání) může být rozhodováno pouze u obviněného a v rámci skutku, proti kterému a v rámci kterého bylo zahájeno trestní stíhání.

Podmíněné zastavení trestního stíhání jako jeden z institutů odklonu, při němž nedojde k vyslovení viny a uložení trestu, je používán k rychlejšímu, méně formálnímu, přesto však účinnějšímu postihu méně závažné kriminality, zejména v případech, kdy je vedle veřejného zájmu dotčena výrazněji i sféra soukromá, a stát na intenzivnějším trestním postihu pachatele nemá výraznější zájem.⁹⁰

⁸⁷ srov. R 8/1985; Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 593 a násl.

⁸⁸ srov. R 1/1996-I., R 10/2001 a R 40/2001

⁸⁹ srov. Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 602; Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 593 a násl.

⁹⁰ srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 740

Jeho podstatou je v podstatě zastavení trestního stíhání vázané na podmínku. Rozhodnutím o zastavení trestního stíhání dojde k účinnému zastavení trestního řízení se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Z hlediska trestního stíhání je pak účinným zastavením věc vyřešena konečným způsobem a tvoří překážku věci rozhodnuté *res iudicata*. Existence této překážky znamená, že již nelze vést trestní stíhání téhož obviněného pro týž skutek, a bylo-li již takové další trestní stíhání zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno.⁹¹ Tato zákonná překážka má ústavněprávní rovinu vyjádřenou v LZPS, neboť dle čl. 40 odst. 5 LZPS nemůže být nikdo trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem.

Zastavení trestního stíhání je vázáno na odkládací kladnou potestativní podmínku vázanou na subjektivní skutečnost, že obviněný bude ve zkušební době vést řádný život a vyhoví dalším vysloveným povinnostem omezením. Se splněním uvedené podmínky se váže právní následek spojený se zastavením trestního stíhání. Termín odkládací podmínka není v trestním právu nikde definován, proto je potřeba vyjít z ustanovení civilního předpisu, a sice § 548 OZ, samozřejmě s určitou mírou modifikace pro trestněprávní situaci. Obecně je podmínka odkládací, závisí-li na jejím splnění, zda právní následky jednání nastanou. Jejím protějškem je pak podmínka rozvazovací. Odkládací podmínka na sebe váže účinnost úkonu tak, že vznik účinnosti je spojen až s jejím splněním, do té doby právní úkon existuje, je platný, není však účinný. Účinnosti nabude až splněním podmínky a účinný pak bude od tohoto okamžiku splnění. Zmaření splnění podmínky má za následek konečné rozhodnutí o tom, že právní úkon nenabude účinnosti ani v budoucnosti.⁹² Potestativnost podmínky znamená její splnitelnost chováním účastníka.

⁹¹ § 11 odst. 1 písm. f), g) TrŘ

⁹² srov. Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1957

Vzhledem k tomu, že v dané situaci nejde o naplnění právního jednání, ale soudního rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, je nutno danou právní konstrukci takto modifikovat. V daném případě se tak jedná o podmínku, na jejímž splnění závisí rozhodnutí o zastavení trestního stíhání obviněného. V případě, že podmínka nastane, lze rozhodnout o definitivním zastavení trestního stíhání. V případě, že nenastane a je obviněným zmařena, trestní stíhání dále pokračuje po své standardní ose.

S ohledem na uvedené tak podstatou podmíněného zastavení trestního stíhání je dočasné zastavení probíhajícího trestního stíhání s tím, že vyhoví-li obviněný stanoveným podmínkám pro určitou zkušební dobu, bude jeho trestní stíhání zastaveno definitivně. V řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání se tedy nerozhoduje o tom, zda obviněný skutečně spáchal nebo nespáchal trestný čin a neukládá se žádný trest. To znamená, že v případném dalším řízení může být obviněný podle okolností odsouzen nebo i zproštěn obžaloby, a v případě odsouzení mu může být uložen jakýkoli zákonem předpokládaný trest.⁹³

Tohoto odklonu tak lze využít u těch trestní věcí, které nevyžadují z hlediska účelu trestního řízení projednání věci před soudem v hlavním líčení, pro rychlejší a efektivnější vyřízení věci. Zvláště se tedy jeví vhodný u skutkově a právně méně složitějších případů, u typově méně závažného trestného činu (přečin), kde pachatelem je zpravidla osoba do té doby žijící řádným životem, u které došlo k ojedinělému excesu, popř. osoba u které postačí rozhodnutí bez projednání věci v hlavním líčení nebo v řízení před soudem vůbec. Jedná se o méně zatěžující a mírnější vyřízení věci pro obviněného za sledování zájmů poškozeného.⁹⁴

Judikatura také došla k názoru, že tohoto odklonu lze využít za situace, kdy nebyly zcela naplněny podmínky pro zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2 písm. c)

⁹³ srov. Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 780; Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 34

⁹⁴ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 729

TrŘ⁹⁵, tedy za situace, kdy sice účelu trestního řízení bylo dosaženo, nicméně ještě nebyl obviněným odstraněn škodlivý následek trestného činu (typicky nahrazena škoda, vydáno bezdůvodné obohacení) a obviněného je třeba motivovat k jeho odstranění (tedy motivovat k nahrazení škody anebo vydání bezdůvodného obohacení) a k vedení řádného života trestněprávními sankcemi.⁹⁶

Uvedený institut podmíněného zastavení trestního stíhání byl do našeho právního řádu jako první z odklonů stricto sensu zaveden v roce 1993 novelou č. 292/1993 Sb., kdy pro jeho zavedení volala jak značná část odborné veřejnosti, stejně tak i orgány činné v trestním řízení. Do té doby v našem právním řádu možnost procesního odklonu neexistovala, před rokem 1993 byly součástí českého trestního práva jen hmotněprávní alternativní opatření, a to podmíněné odsouzení, peněžitý trest a upuštění od potrestání. S ohledem na limitace aplikace peněžitého trestu, který nelze ukládat v případech zjevné nemožnosti pachatele jej uhradit, stejně tak s ohledem na specifitu uplatnění institutu upuštění od potrestání, tak jedinou možností nahrazení ultimativního nepodmíněného trestu odnětí svobody zakotvenou v právním řádu bylo podmíněné odsouzení. Následná kontrola odsouzených navíc v té době nebyla nikterak důrazná, a tak bylo podmíněné odsouzení užíváno především jako výstrahy ve vztahu k pachatelům, kteří byli soudně trestáni poprvé.⁹⁷ Nepříznivost takového právního stavu si zavedení možnosti nabídky odklonu v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání přímo žádala.

Další výraznou novelou byla novela č. 41/2009 Sb., kterou se měnily podmínky aplikace tohoto odklonu zakotvené v § 307 odst. 1 TrŘ. Byla přijata v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku, jímž byl TrZ, který změnil diferenciaci trestných činů na přečiny a zločiny, resp. zvláště závažné zločiny. Do té doby byl tento

⁹⁵ uvedené ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) TrŘ zní takto: Státní zástupce může zastavit trestní stíhání, jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo

⁹⁶ srov. O 282/2003

⁹⁷ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 33

odklon možný za splnění dalších podmínek u těch trestných činů, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Uvedenou novelou bylo toto znění nahrazeno tak, že podmíněné zastavení trestního stíhání je možné u přečinů. Přečiny⁹⁸ jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Uvedenou novelou tak došlo k rozšíření druhů skutkových podstat, u kterých lze podmíněně zastavovat také na ty trestné činy spáchané s nedbalostním zaviněním, u nichž horní hranice trestní sazby přesahuje pět let. Jsou to například přečiny usmrcení z nedbalosti dle § 143 odst. 3, 4 TrZ nebo obecné ohrožení z nedbalosti dle § 273 odst. 3, 4 TrZ. V odborné literatuře se vyskytují názory⁹⁹, že u takto závažných přečinů by nemělo být použití institutu odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání, ač jsou stále přečinem, možné, a to s ohledem na jejich vysokou míru intenzity společenské škodlivosti, nicméně dle názoru autora takový názor není správný, neboť je vhodné mít alespoň zákonnou možnost využití institutu odklonu, přičemž je vždy nutno pečlivě zkoumat všechny jednotlivé okolnosti každého případu konkrétně. Lze si tak představit situaci, že by institutu podmíněného zastavení trestního stíhání šlo využít i v případě přečinů s vysokým stupněm intenzity škodlivého následku, pokud by tomu další okolnosti případu důvodně nasvědčovaly, např. snahou o účinnou nápravu škodlivého následku, nízkou mírou zavinění apod. Tomuto závěru autora svědčí také názor judikatury.¹⁰⁰

Poslední důležitou novelou institutu podmíněného zastavení trestního stíhání je novela č. 193/2012 Sb., která zotřuje podmínky zkušební doby obviněného v rámci podmíněného zastavení. Proto ji autor nazývá novelou asperační¹⁰¹, tedy zotřující. Jejím podstatou je nad rámec obecných podmínek aplikace institutu podmíněného zastavení trestního stíhání ještě uložení dalších omezení obviněnému, jako je

⁹⁸ § 14 odst. 2 TrZ

⁹⁹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 62

¹⁰⁰ srov. O 281/2003 – právní věta: „Podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 1 TrŘ není vyloučeno ani ve věci, ve které je obviněný stíhán pro přečin těžkého ublížení na zdraví podle § 147 odst. 1 TrZ s trvalými a závažnými následky na zdraví poškozeného.“

¹⁰¹ z lat. *asper* – drsný, v trestním právu termín používaný u trestání souběhu trestných činů, kdy se ukládá trest podle nejzávažnějšího trestného činu a může překročit nejvyšší přípustnou trestní sazbu.

nutnost prohlášení obviněného o zdržení se určité činnosti, v souvislosti s níže uvedeným se obviněný dopustil přečinu anebo povinnost složení určité částky orgánům činným v trestním řízení určenou státní na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. V podstatě se tak jednalo o novelu, která do tohoto institutu zaváděla v podstatě hmotněprávní sankce, čímž tato varianta odklonu podmíněného zastavení velice přiblížila hmotněprávní trestání a stala se tak procesním protějškem některých alternativních trestů.¹⁰²

Touto novelou byla řešena nepříznivá situace na poli trestání zejména dopravních deliktů, kde dřívější úprava před novelou znemožňovala uložit obviněnému z deliktu spáchaného v dopravě, typicky jízda pod značným vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky, v rámci podmíněného zastavení jeho trestního stíhání také omezení činnosti spočívající v zákazu řízení všech motorových vozidel s odůvodněním, že by se tím nahrazoval trest zákazu činnosti.¹⁰³ Proto bylo lze do doby přijetí této novely shledávat ze strany orgánů činných v trestním řízení určitá neochota takovou dopravní trestní věc tímto odklonem vyřídit, kdy byla snaha věc projednat k vyslovení viny, aby mohl být uložen trest zákazu činnosti. Aby tedy nemuselo docházet ke zbytečnému odsuzování dosud kriminálně nezasažených obviněných a to přispělo k racionalizaci a zrychlení trestního řízení, byla přijata ona asperační novela, která již omezení činnosti dovolovala.

3.1.1. PODMÍNKY APLIKACE PODMÍNĚNÉHO ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ

Zákon stanovuje obecné podmínky pro možné použití tohoto způsobu odklonu v ustanovení § 307 odst. 1 TrŘ, kdy v (1) řízení o přečinu může se (2) souhlasem obviněného soud nebo v přípravném řízení státní podmíněně zastavit trestní stíhání, jestliže se (3) obviněný k činu doznal, (4) nahradil činem způsobenou škodu, pokud

¹⁰² srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 741; Ščerba, F. Odklon jako sankční opatření, Trestněprávní revue. 2009, č. 2, s. 33; Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 55 a násl.; Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 35

¹⁰³ srov. R 6/1999

byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k její náhradě, vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání, a (5) vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Nyní budou blíže rozebrány výše uvedené podmínky.

3.1.1.1. ŘÍZENÍ O PŘEČINU

Jak již bylo zmíněno, uvedeného odklonu lze užít pouze v řízení o přečinu, nikoliv o zločinu. Toto ustanovení navazuje na přijetí nového hmotněprávního kodexu v roce 2009, a to TrZ, který zavádí ve svém § 14 bipartici trestných činů na přečiny a zločiny, kdy tato vychází z odstupňované typové závažnosti trestných činů vyjádřené trestní sazbou.¹⁰⁴

Řízením se má na mysli trestní řízení, a to ve fázi po zahájení trestního stíhání.

Přečinem zakotveným v § 14 odst. 2 TrZ rozumíme jakýkoliv nedbalostní trestný čin a takový úmyslný trestný čin, na který TrZ ve své zvláštní části stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí do 5 let. Zločinem¹⁰⁵ je pak ten trestný čin, který nespadá do kategorie přečinu, tedy úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby nad 5 let. V rámci zločinu pak zákon zná termín zvláště závažný zločin, což je trestný čin s horní hranicí trestní sazby od 10 let včetně, kam spadají ty nejzávažnější trestné činy jako vražda¹⁰⁶ nebo organizované obchodování s drogami.¹⁰⁷

S ohledem na to, že zákonodárce určil možnost podmíněného zastavení pouze u přečinů, vyjádřil tím vůli umožnit využití tohoto odklonu pouze u trestných činů druhově menší protispolečenské závažnosti.

¹⁰⁴ srov. Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 103 a násl.; důvodová zpráva k § 14 TrZ; Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 143 a násl.

¹⁰⁵ § 14 odst. 3 TrZ

¹⁰⁶ § 140 TrZ

¹⁰⁷ § 283 odst. 2, 3, 4 TrZ

Směrodatné tak v ohledu určení, jaký trestný čin je přečinem, je výše trestní sazby zakotvená v TrZ. Nepřihlíží se přitom k žádným modifikacím trestní sazby, jako jsou např. ty uvedené v obecné části TrZ jako mimořádné snížení trestní sazby dle § 58 TrZ, mimořádné zvýšení trestní sazby dle § 59 TrZ, zvýšení sazby u pachatele spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny dle § 107 TrZ, nebo uvedené v jiných zákonech, např. mimořádné snížení odnětí svobody u mladistvého dle § 32 ZSVM.

V případě, když budou skutek, event. skutky obviněného právně klasifikovány jako souběh trestných činů, lhotejno jestli v souběhu jednočinném či vícečinném, stejnorodém nebo různorodém, musí všechny naplňovat kvalifikační předpoklady přečinu. Tedy žádný z takových činů nesmí být hodnocen jako zločin. Jinak řečeno, podmíněně nelze zastavovat trestní řízení za situace, kdy obviněný spáchá svým jednáním obsaženým ve skutkové větě, souběh více trestných činů, z nichž kterýkoliv bude zločinem.¹⁰⁸ Např. obviněný před jízdou vykouří marihuanovou cigaretu, poté usedne za volant a řídí, načež je zastaven hlídkou Policie ČR, která při prohlídce jeho vozidla v tomto vozidle najde několik kilogramů sušené marihuany dosahující hodnoty značného rozsahu. Jednání řidiče pak bude následně orgány činnými v trestním řízení klasifikováno jako souběh přečinu ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 odst. 1 TrZ (řízení pod vlivem marihuany) a zločin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 odst. 1, 4 TrZ (přechovávání drogy marihuany ve značném rozsahu). V takovém případě tedy již ze zákona využít podmíněného zastavení nelze.

Naopak jak již bylo zmíněno výše, podmíněně zastavit lze řízení i o typově velmi závažných trestných činech, pokud splňují kritérium přečinu, jako těžké ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 147 odst. 1, 2 TrZ s trvalými závažnými následky pro zdraví poškozeného.¹⁰⁹

¹⁰⁸ k otázkám souběhu trestných činů srov. např. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 340 a násl. nebo Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 273 a násl.

¹⁰⁹ O 281/2003

3.1.1.2. SOUHLAS OBVINĚNÉHO S PODMÍNĚNÝM ZASTAVENÍM TRESTNÍHO STÍHÁNÍ

Další nutnou podmínkou je souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání. Tímto je nahrazována v podstatě absence vyslovení viny a trestu před soudem ve vazbě na případná omezení a povinnosti, které musí obviněný ve zkušební době podmíněného odsouzení dodržovat a vyhovět jim.

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání tak může vyvolávat určité pochybnosti v tom směru, zda je v plném souladu s čl. 38, 40 LZPS a také čl. 6 EÚLP, jelikož se obviněnému ukládají určitá omezení a povinnosti, aniž by byla předtím vyslovena vina. Přitom dle čl. 40 odst. 1 LZPS jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy, dle odst. 2 uvedeného článku platí presumpce neviny, tedy každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena. To samozřejmě naráží na podstatu odklonu jako takového, tedy vyřešení věci bez vyslovení viny a také na subjekt, který o zastavení rozhoduje, když jím může být mimo soudu též státní zástupce (v přípravném řízení). Zejména z těchto důvodů proto právní úprava podmiňuje aplikaci tohoto institutu souhlasem obviněného.¹¹⁰

V literatuře se vyskytuje názor,¹¹¹ že obviněný, který je přesvědčen o své nevině, takový souhlas nedá, což bude mít za následek projednání věci standardním způsobem, kdy bude moci svou nevinu před soudem obhájit. S takovým názorem se autor ztotožňuje pouze částečně, neboť nelze vyloučit, že někteří obvinění, ačkoliv přesvědčeni o své nevině a třeba i objektivně nevinní, v rámci své procesní taktiky raději využijí takového vyřízení věci odklonem, než aby riskovali průběh hlavního líčení a možnost pravomocného vyslovení viny a případné uložení trestu se všemi důsledky s tím souvisejícími. Zejména s ohledem na případnou existenci zápisu o trestním odsouzení v trestním rejstříku, kdy v případě podmíněného zastavení takový zápis o odsouzení není.

¹¹⁰ srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 758

¹¹¹ srov. Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 781

Obviněný musí dát souhlas dobrovolně a nesmí k němu být za žádných okolností donucován. Stejně jako u doznání zde platí výše zmíněné pravidlo *nemo tenetur*, tedy zákaz nucení k sebeobviňování.

Souhlas obviněného s podmíněným zastavením je nezastupitelný úkon, který může učinit pouze obviněný, a nikoliv jeho obhájce. Pokud navrhne postup podmíněného zastavení obhájce obviněného, je povinností rozhodujících orgánů urychleně a nepochybně zjistit, zda obviněný s navrhovaným postupem souhlasí, tedy musí si vyžádat jeho stanovisko, pokud ho již v písemné formě nepředložil obhájce sám.¹¹²

Souhlas musí být obviněným učiněn procesně relevantním způsobem. Nestačí tak například jen souhlas obsažený v návrhu obhájce. Souhlas musí být učiněn způsobem, který nevzbuzuje žádné pochybnosti. Dle názoru autora dokonce souhlas nemůže být obsažen ani v podání, které jménem obžalovaného podává jeho obhájce,¹¹³ s ohledem na nezastupitelnost tohoto úkonu. Souhlas tedy může dát pouze obviněný přímo, bez prostřednictví zplnomocnění.

Pro formu a obsah souhlasu bude platit standardní ustanovení pro podání.¹¹⁴ Souhlas tak lze učinit písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě podepsané elektronicky podle zvláštních předpisů, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem. V praxi bude nejčastější písemná forma nebo ústní prohlášení do protokolu.

Autor se často setkává s tím, že policejní orgán v rámci výsledku podezřelého nebo obviněného zahrnuje dotaz na souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání nebo s narovnáním již do prvotního výsledku obviněného ve věci. Poměrně časté v praxi autora je také zahrnutí souhlasu do protokolu u hlavního líčení za situace, kdy obhájce obviněného, zvolený až ve fázi hlavního líčení, poučí obviněného o možnosti využití institutu podmíněného zastavení.

Je rovněž otázkou, zda může být validní souhlas obsažen i v protokolu o podání vysvětlení § 158 TrŘ. Institut podání vysvětlení dle § 158 odst. 3 písm. a) TrŘ slouží orgánům činným v trestním řízení principiálně pouze k prověření skutečností

¹¹² Šámal, P. a kol.: Trestní řád I, II, III, Komentář, 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3481

¹¹³ Naopak např. odvolání proti rozsudku takto obhájce jménem obviněného podat může, srov. § 246 odst. 1, písm. b) TrŘ ve vazbě na § 41 odst. 2 TrŘ

¹¹⁴ § 59 TrŘ

důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a kdo je jeho pachatelem, sepisuje se úředním záznamem. Takový úřední záznam slouží státnímu zástupci a obviněnému, ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede. Přitom obsah podání vysvětlení obecně¹¹⁵ nemůže sloužit jako důkaz a osobě podávající vysvětlení nemůže být dále v řízení, typicky při hlavním líčení, takový záznam přečten nebo konstatován jeho obsah.¹¹⁶ Obsah takových úředních záznamů lze při hlavním líčení číst pouze se souhlasem státního zástupce a obžalovaného.¹¹⁷ Lze tedy říci, že obsah podání vysvětlení má pouze informativní charakter a slouží pouze k posouzení toho, zda existují skutečnosti důvodně potvrzující spáchání trestného činu jeho pachatelem. Podání vysvětlení neslouží k žádnému jinému účelu, zpravidla není procesně validním důkazem.

Dle názoru autora takový validní souhlas s podmíněným zastavením obviněného již v protokolu o podání vysvětlení být může, neboť vyjádřením souhlasu i v této formě obviněný přímo projevuje svou vůli k použití tohoto institutu odklonu, aniž by se takový souhlas vázal na otázku viny nebo skutkového naplnění relevantních znaků skutkové podstaty přečinu. Nutno poznamenat, že ani judikatura ani teorie se zatím tímto problémem, pokud je autorovi známo, nezabývala a na její autoritativní vyřešení si tak ještě počkáme.

V odborné literatuře¹¹⁸ se lze setkat s názorem, že obviněný může vzít svůj souhlas zpět, a to až do nabytí právní moci rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Je založen na argumentaci, že obviněnému musí být umožněno do vlastního vyřízení věci účinně požadovat, aby o jeho vině (a event. trestu) rozhodl soud ve standardním řízení (čl. 40 EÚLP, čl. 90 Ústavy, čl. 6 EÚLP). Zpětvzetí souhlasu by mělo za účinek odpadnutí splnění nutné podmínky pro tento typ odklonu, a proto by bylo nutné pokračovat v trestním stíhání standardním způsobem.

¹¹⁵ existují výjimky, např. při zkráceném přípravném řízení a řízení před samosoudcem, srov. § 179b odst. 3 TrŘ a § 314d odst. 2

¹¹⁶ srov. § 158 odst. 3, 6

¹¹⁷ § 211 odst. 7 TrŘ

¹¹⁸ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 66-67

Adresáty souhlasu jsou v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soud.

Je nezbytné také upozornit, že souhlas obviněného je třeba odlišovat od jeho doznání. V žádném případě souhlas nevyplývá bez dalšího ze samotné skutečnosti, že se obviněný doznal. Doznání a souhlas s podmíněným zastavením jsou samostatnými podmínkami, přičemž splnění jedné z těchto podmínek nemůže nahradit splnění druhé, a to ani za situace, kdy je obviněný činí v rámci jednoho procesního úkonu, typicky při procesně účinné výpovědi.¹¹⁹

Souhlas je samostatnou podmínkou pro využití podmíněného zastavení trestního stíhání a jeho účel a účinek je rozdílný od doznání. Souhlasem obviněný svoluje k vyřešení věci mimo hlavní líčení, ve své podstatě se vzdává projednání věci před soudem. To samozřejmě naráží na koncept zásady presumpce nevinny a pravidlu, že jen soud rozhoduje o vině a trestu (viz výše). Bez uvedeného souhlasu obviněného by tak nebylo možno věc podmíněně zastavit, neboť by tím byla porušena práva obviněného na projednání věci před nezávislým a spravedlivým soudem, kdy by byly ukládány omezení a povinnosti osobě formálně nevinné.¹²⁰

S ohledem na výše uvedené tak lze shrnout, že souhlas obviněného je naprosto esenciální součástí, *conditio sine qua non*, možnosti aplikace odklonu podmíněného zastavení.

Na druhou stranu je také potřeba říci, že podmíněné zastavení trestního stíhání není vázáno na souhlas poškozeného. Tedy lze využít tohoto odklonu i při absenci takového souhlasu nebo dokonce při přímo vyjádřeném nesouhlasu poškozeného.

3.1.1.3. DOZNÁNÍ OBVINĚNÉHO

Doznání obviněného je další z klíčových podmínek možnosti použití podmíněného zastavení trestního stíhání. Obviněný dozná, že se stal skutek, o který se řízení vede, a

¹¹⁹ srov. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 56 a násl.; Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 66

¹²⁰ srov. čl. 40 odst. 2 LZPS vyjadřující zásadu presumpce nevinny a čl. 40 odst. 1 LZPS, čl. 90 Ústavy, že jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy

který se mu klade za vinu a že je jeho pachatelem. Po obsahové stránce takové doznání musí obsahovat skutkový popis naplnění všech znaků stíhaného přečinu, včetně zavinění a protiprávnosti.

Doznání tak musí obsahovat skutkový popis jednání obviněného, které má relevantní trestněprávní následek, porušující zájem chráněný trestním zákonem, a také zavinění, a to buď ve formě úmyslu nebo nedbalosti. Danému závěru svědčí i poměrně bohatá judikatura. V doznání je nutno skutkově zahrnout a podpořit všechny trestněprávní znaky včetně protiprávnosti¹²¹ a zavinění¹²², tj. subjektivní stránky (úmysl, nedbalost).

Pokud připadá v úvahu zavinění ve formě nevědomé nedbalosti, je možné za doznání považovat i výpověď, ve které obviněný neuvádí, že se cítí vinen, ani neuvádí podstatné okolnosti významné pro posouzení trestnosti činu, neboť např. obviněný tyto nevnímal z důvodu vlastní nepozornosti, ač je vnímat měl a mohl, ale připouští, že takové okolnosti nastaly a nevznáší žádné výhrady proti své trestní odpovědnosti.¹²³

Na druhou stranu za doznání obviněného nelze považovat takovou jeho výpověď, která sice obsahuje popis skutku včetně všech znaků, nicméně obviněný také tvrdí okolnosti, které dle jeho názoru vylučují jeho trestní odpovědnost, např. že jednal v nutné obraně dle § 29 TrZ.¹²⁴

Z uvedeného obligatorního obsahu doznání je tak zřejmé, že je zde zájem zákonodárce, aby obviněný považoval, byť třeba subjektivně, své jednání za trestné, resp. tuto trestnost si uvědomil. Tento názor autora lze dovodit také z toho, že doznání musí obsahovat skutkový znak protiprávnosti, která je typovým znakem každé skutkové podstaty přečinu, a to i když není v příslušném ustanovení zákonodárcem výslovně zdůrazněna.¹²⁵

¹²¹ SR 99/1995

¹²² R 6/1996, R 3/2005, R 57/2006

¹²³ srov. R 57/2006;

¹²⁴ R 3/2005, O 355/2004

¹²⁵ srov. PR 4/1996, s. 166

Doznání ovšem není vázáno přímo na prohlášení o uznání viny obviněným. Obviněný tak nemusí prohlásit, že je vinným určitým trestným činem, neboť to je právním hodnocením skutkového stavu. Právní hodnocení skutku jako takové obsahem doznání být nemusí, neboť na rozdíl od jiných institutů jako např. narovnání nebo dohoda o vině a trestu, kde přímo prohlášení o vině je obsahem podmínek pro jejich aplikaci, u podmíněného zastavení trestního stíhání postačí, když výpověď obviněného obsahuje doznání skutkového charakteru k naplnění zákonných znaků skutkové podstaty přečinu. Jinak řečeno postačí, když obviněný dozná skutečnosti umožňující závěr, že se přečinu dopustil, aniž by výslovně uvedl, že je vinen určitým přečinem, neboť podmíněné zastavení trestního stíhání na rozdíl od jiných výše zmíněných odklonů (narovnání, dohoda o vině a trestu a její schválení) nevyžaduje tzv. prohlášení viny, byť také toto se podle naší právní úpravy váže k prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán.¹²⁶

O správnosti skutkových tvrzení a doznání by neměly být žádné důvodné pochybnosti. Ty by mohly být založeny zejména ze dvou důvodů. Prvním z nich je vědomé nepravdivé tvrzení objektivně nevinného obviněného obsažené v doznání z důvodu jeho obavy, že nebude schopen svou nevinu ve standardním řízení obhájit a druhým je nesoulad údajů obsažených v doznání obviněného s dalšími ve spise obsaženými důkazy.

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v trestním řízení s ohledem na zásadu materiální pravdy vyjádřenou v § 2 odst. 5 TrŘ zjistit skutkový stav tak, že o něm nejsou důvodné pochybnosti.¹²⁷ Musí zde být snaha o zjištění stavu, který se co nejlépe přibližuje, nebo přímo shoduje s pravdou. Pravda z pohledu filozofického je shodou obsahu našich soudů s objektivní realitou (jevy, vztahy, vlastnostmi apod.).¹²⁸ Cílem orgánů činných v trestním řízení tak musí být zjištění, co se skutečně stalo při spáchání skutku, v kterém je předmětný přečin. Na druhou stranu nelze na orgánech činných v trestním řízení striktně požadovat, aby zjišťovaly absolutní pravdu, tedy jak se skutek absolutně přesně objektivně stal, neboť to ani nemusí být objektivně

¹²⁶ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád I, II, III, Komentář, 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 481

¹²⁷ Zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti dle § 2 odst. 5 TrŘ je jedním z hlavních cílů trestního řízení dle § odst. 1, srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 2902 s. 4 a násl.

¹²⁸ srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 2902 s. 23 a násl.

možné s ohledem na to, že skutkový stav je zjišťován pomocí důkazních prostředků s různou mírou věrohodnosti a důkazní váhy (např. svědci nemusí přesně reprodukovat, co viděli, slyšeli, cítili nebo jinak vnímali svými smysly). Nicméně je zde zakotvena povinnost se absolutní pravdě v rámci objektivních možností přiblížit, vyjádřená právě zásadou materiální pravdy zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti.

Přitom zákonným předpokladem pro podmíněné zastavení trestního stíhání není úplné a nepochybné prokázání viny obviněného, jako je tomu v případě odsuzujícího rozsudku, ale, při splnění dalších zákonných podmínek, důvodné podezření ze spáchání přečinu, odpovídající stadiu trestního stíhání, v němž se věc nachází.¹²⁹

K doznání nesmí být obviněný s ohledem na zásadu *nemo tenetur* žádným způsobem donucován.¹³⁰ A to ani vnitřně, tedy pocitem, že při pokračování trestního řízení by nebyl schopen svoji nevinu před soudem obhájit, ani donucován orgány činnými v trestním řízení, ať již přímo (např. brachiálním nebo verbálním násilím) nebo nepřímou. Za nepřímé donucení by mohl být podle okolností případu takový postup, kdy by orgány činné v trestním řízení opakovaně informovaly obviněného o možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání a přesvědčovaly jej o vhodnosti jeho využití, čímž by chtěli docílit snadnějšího doznání obviněného.¹³¹

Jak již bylo výše zmíněno, doznání musí korespondovat s dalšími důkazy obsaženými ve spise. Z obsahu doznání lze tak vycházet pouze tehdy, když nevzbuzuje s ohledem na ostatní výsledky vyšetřování a další důkazy pochybnosti a je spolu s nimi dostatečným podkladem pro právní kvalifikaci přečinu. Není vyloučeno, aby těmito dalšími důkazy byly jinak důkazně těžko přípustné důkazní prostředky, jako například protokoly o podání vysvětlení svědků zachycené pouze ve stručných úředních záznamech.¹³²

Bohužel nelze vyloučit, že pro obviněného, který bude přesvědčen o své nevině, může nastat situace, že pro něj bude výhodnější, když se dozná a věc se vyřeší takto

¹²⁹ srov. PR 10/2000, s. 468

¹³⁰ § 92 odst. 1 TrŘ

¹³¹ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 381

¹³² srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád I, II, III, Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 482

odklonem, než kdyby věc probíhala standardním způsobem přes podání obžaloby a projednání v hlavním líčení, protože pro něj probíhající trestní řízení spojené s rizikem vyslovení viny a odsouzení představuje větší újmu než (třeba nepravdivé) doznání spojené s podmíněným zastavením a náhradou škody.¹³³ Nicméně uvedené podmínky (tedy zákaz donucování a souladu doznání s dalšími ve spise obsaženými důkazy) by měly výrazně omezovat možnost výskytu takových nežádoucích případů.

Pokud jde o formu doznání, musí být učiněno procesně relevantním způsobem, tedy formou výslechu obviněného dle § 91 a násl. TrŘ¹³⁴. Doznání obviněného tak musí být učiněno v rámci jeho výslechu a v souladu se všemi procesními předpisy zachyceno v takové formě, aby mohlo být v řízení před soudem použitelné jako důkaz.¹³⁵ Obviněný může být vyslechnut policejním orgánem, event. státním zástupcem, v přípravném řízení, nebo může doznání zahrnout až při své výpovědi před soudem.

Na formu doznání je tak zákonodárcem kladena poměrně přísnost. Na rozdíl od souhlasu nelze, aby doznání bylo obsahem protokolu o podání vysvětlení obviněného jako úředního záznamu dle § 158 odst. 3, 4 TrŘ učiněné před fází zahájení trestního stíhání obviněného.

Nestačí rovněž, aby doznání bylo zachyceno v záznamu o podaném vysvětlení na Policii ČR podle § 61 a násl. ZPol, nebo doznání učiněné u probačního úředníka Probační a mediační služby. Stejně tak nestačí doznání obsažené v žádosti obviněného o podmíněné zastavení trestního stíhání, ani v žádném jiném písemném vyjádření obviněného, např. připojenému k takové žádosti. V minulosti například judikatura řešila případ, kdy pachatel trestného činu nenastoupení k výkonu vojenské služby zaslal vojenské zprávě dopis, ve které ji své jednání k nenastoupení vojenské služby vysvětlil, který svým obsahem mohl vyhovovat doznání, nicméně s ohledem na to, že nebylo učiněno v řádné formě v procesním postavení obviněného v rámci jeho výslechu (§ 32 ve vazbě na § 91 TrŘ), k takovému dopisu se nemohlo přihlížet jako k doznání ve smyslu § 307 odst. 1 TrŘ.¹³⁶

¹³³ srov. Fastner, J.: Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie, 1995, č. 1

¹³⁴ srov. R 6/1996

¹³⁵ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 547

¹³⁶ srov. R 46/1996

Rovněž tak nestačí pouhé prohlášení obviněného před soudem, pokud je učiněno mimo rámec jeho výslechu. Autor je toho názoru, že pokud obviněný takové doznání v průběhu řízení před soudem mimo svůj výslech učiní, měl by soud okamžitě přistoupit k výslechu takového obviněného a jeho doznání zaznamenat procesně validním způsobem.

Učiněné doznání musí být ze strany orgánů činných v trestním řízení hodnoceno v době rozhodování příslušného orgánu o použití odklonu podmíněného zastavení. Pokud tedy obviněný své výpovědi měnil, je nutno považovat za účinnou tu, kterou učinil v době rozhodování o předmětném odklonu a tu tedy hodnotit, zda vyhovuje kvalifikačním předpokladům doznání dle § 307 odst. 1 TrŘ.

Pokud je obsah i forma doznání učiněna procesně relevantním způsobem, jedná se o procesně přípustný důkaz. S tím souvisí také jeden velmi nepříjemný důsledek pro obviněného, a sice, že takto učiněné doznání může být v dalším řízení, pokud věc nebude vyřešena odklonem, použito jako důkaz proti obviněnému k prokázání jeho viny žalovaným skutkem. Na tento pro obviněného procesně nepříznivý následek je dle názoru autora třeba obviněného upozornit, protože jej obviněný může chápat jako prostředek k vynucení doznání, který je jinak v rozporu se zákazem jakéhokoliv donucování k doznání obsaženém v § 92 odst. 1 TrŘ (viz výše).¹³⁷

Autor upozorňuje, že v části Úvahy de lege ferenda na daný problém doznání jako validního usvědčujícího důkazu proti obviněnému upozorňuje, kde navrhuje jeho řešení na legislativní úrovni v tom smyslu, že by doznání mělo mít obsah prohlášení o spáchání skutku, ke kterému by v případě neúspěšného zastavení trestního stíhání v dalším řízení nebylo možné přihlížet jako k důkazu. Tedy podobně jako je řešeno prohlášení obviněného u narovnání a jeho procesní neúčinnost jako důkazu v případě jeho neschválení.¹³⁸

V odborné literatuře se ovšem vyskytují také názory, že v dalším řízení, pokud obviněný prohlásí, že změnil obhajobu a doznal se jen pod příslibem možnosti zastavení trestního stíhání, nemělo by být k takovému jeho doznání přihlíženo jako k důkazu, neboť lze mít pochybnosti, že bylo učiněno zcela dobrovolně a

¹³⁷ zásada *nemo tenetur* zakotvená v ústavněprávní rovině v čl. 40 odst. 4 LZPS

¹³⁸ srov. § 309 odst. 1 písm. a) TrŘ a § 314 TrŘ

spontánně.¹³⁹ Soud by pak při pokračování v řízení měl takového obviněného vyslechnout znovu a řádně objasnit všechny skutkové okolnosti a důvody projednávaného přečinu včetně dotazu na důvod změny obsahu výpovědi, resp. okolnosti, které obviněný považuje za stěžejní pro změnu taktiky své obhajoby.

Z výše uvedeného tedy lze uzavřít, že doznání obviněného, provedené procesně relevantním způsobem a obsahující všechny potřebné náležitosti, je jednou z klíčových podmínek možnosti použití odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání.

3.1.1.4. NAHRAZENÍ ŠKODY, VYDÁNÍ BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ, DOHODA O NAHRAZENÍ ŠKODY A VYDÁNÍ BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ A JINÁ VHODNÁ OPATŘENÍ K NÁHRADĚ ŠKODY A VYDÁNÍ BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ

Další z podmínek možnosti aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání je nahrazení újmy způsobené přečinem, a to konkrétně škody a bezdůvodného obohacení, anebo učinění jiných potřebných opatření k její náhradě dle § 307 odst. 1 písm. b), c) TrŘ.

Odpovědnost za škodu i bezdůvodné obohacení jsou klasifikovány zákonodárcem¹⁴⁰ i právní teorií¹⁴¹ jako závazky deliktní. Deliktním závazkem se rozumí zvláštní odpovědnostní vztah mezi tím, kdo škodu způsobil na straně jedné, kdy v našem případě to bude zpravidla obviněný a poškozeným na straně druhé. Jinak řečeno a zavedeno do trestněprávní roviny, pachatel (škůdce) v důsledku svého jednání poruší

¹³⁹ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 549; Fastner, J.: Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie, 1995, č. 1

¹⁴⁰ viz. § 2 894 a násl. OZ

¹⁴¹ srov. Novotný, P., Koukal, P., Zahořová, E.: Nový občanský zákoník. Náhrada škody. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014, s. 16; Pokorný, M., Hochman, J.: Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním. Praktická příručka. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2008, s. 13; Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: Závazkové právo. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2006, s. 411 a násl.; Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 859

trestní zákon,¹⁴² následkem čehož (následek) způsobí mj. majetkovou újmu poškozenému, v důsledku čehož (způsobením újmy) vzniká nová povinnost pachatele vůči poškozenému k náhradě takto způsobené újmy z titulu takového deliktního odpovědnostního právního závazku.

Povinnost k takové náhradě způsobené újmy z titulu deliktního odpovědnostního závazku je zakotvena v § 2 894 OZ. Skutečnost, že zákonodárce stanovil v § 307 odst. 1 TrŘ povinnost k náhradě újmy poškozenému jako jednu z podmínek aplikace podmíněného zastavení, svědčí o velké váze, kterou splnění takového deliktního závazku ze strany obviněného poškozenému zákonodárce přikládá. Daným splněním deliktního odpovědnostního závazku nahrazení způsobené újmy tak dochází k napravení přečinem poškozených vztahů mezi poškozeným a obviněným, což naplňuje jeden ze základních principů restorativní justice (viz výše).

Dalším subjektem tohoto vztahu tak kromě osoby pachatele – škůdce – obviněného¹⁴³ je poškozený. Základní definice poškozeného se v trestněprávních předpisech ve své podstatě dle názoru autora kryje s definicí civilněprávní. Dle § 43 odst. 1 TrŘ je poškozeným ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Za poškozeného se však nepovažuje ta osoba, jejíž újma nevznikla v příčinné souvislosti s trestným činem nebo jejíž vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatelem, a to jak dolůzním, tak kulpózním, a to také za situace, kdy se taková osoba cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozena.¹⁴⁴

Poškozený je subjektem a stranou trestního řízení¹⁴⁵, ve kterém disponuje širokým spektrem oprávnění jako právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, účastnit se hlavního líčení, veřejného zasedání o odvolání a úkonů o schválení dohody o vině a trestu. Má také právo podat návrh na náhradu újmy, aby soud

¹⁴² Trestním zákonem dle § 110 TrZ se rozumí TrZ a podle povahy věci i TOPO, ZSVM

¹⁴³ Pro zjednodušení bude dále v tomto oddíle škůdce, pachatel a obviněný dále označován jako obviněný, i když ne všichni pachatelé, škůdci jsou zpravidla obvinění. Obviněný je procesní postavení osoby v trestním řízení, nezávislé na tom, zda se podle hmotného práva skutečně přečinu dopustil či nikoliv.

¹⁴⁴ § 43 odst. 2 TrŘ

¹⁴⁵ § 12 odst. 6 TrŘ

v případě odsouzení obviněnému uložil povinnost způsobenou újmu nahradit. Takový návrh poškozeného se v právní teorii i praxi nazývá adhezní. Nicméně poškozeným jako procesním subjektem je každá osoba, které byla trestným činem způsobena újma, bez ohledu na to, zda takový adhezní návrh učinila či nikoliv. Pro účely podmíněného zastavení tak není rozhodné, zda takový adhezní návrh byl podán, relevantní je pouze existence újmy způsobené obviněným spáchaným přečinem.

Pojem újma, jakožto zásah do právem chráněných statků poškozeného, lze dále dle teorie¹⁴⁶ dělit na majetkovou škodu, nemajetkovou újmu a bezdůvodné obohacení.

Majetkovou škodou se rozumí újma, která nastala a projevuje se v majetkové sféře poškozeného, je objektivně vymežitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především poskytnutím peněz k uvedení věci do původního stavu.¹⁴⁷ OZ chápe majetkovou škodu jako újmu na jmění, což je vyjádřeno v § 2 894 odst. 1 OZ. Jměním¹⁴⁸ se rozumí souhrn aktiv a pasiv osoby, soubor jejích závazků.¹⁴⁹ Aktivem se rozumí majetek, tedy vše, co osobě patří. Pasivem pak její dluhy vůči ostatním osobám.

Do majetkové podstaty jmění mohou patřit nejenom věci, ale také závazky (práva a povinnosti) a jiné majetkové hodnoty.

U majetkové škody, jenž bude obviněným nahrazována, lze rozeznávat skutečnou škodu (*damnum emergens*) a ušlý zisk (*lucrum cessans*). Skutečnou škodou je újma spočívající ve zmenšení majetkové podstaty poškozeného, snížení hodnoty jeho jmění, vzniklé v důsledku spáchaného přečinu a v příčinné souvislosti s ním. Představuje majetkové hodnoty, které by bylo nutno vynaložit k uvedení věci do předešlého stavu. Ušlý zisk pak lze chápat jako majetková podstata, kterou by mohl poškozený získat, nebýt spáchaného přečinu. Jedná se o majetkovou škodu spočívající

¹⁴⁶ srov. Švestka, J., Dvorák, J., Fiala, J. a kol: Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 864

¹⁴⁷ srov. R 55/1971; Švestka, J., Dvorák, J., Fiala, J. a kol: Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 863;

¹⁴⁸ § 495 OZ

¹⁴⁹ Závazkem se dle § 1 721 a násl. OZ myslí obligační vztah mezi věřitelem a dlužníkem. Věřitel tak má v závazku pohledávku za dlužníkem a stejně tak dlužník má dluh vůči věřiteli. Ze závazku má věřitel vůči dlužníku právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. Oproti SOZ je zde posun v definici závazku, kdy závazek byl dříve chápán pouze jako dluh ve vztahu dluhu věřitele vůči dlužníku. Nyní tedy pojem závazek označuje širší část, celý obligační vztah.

v tom, že se majetek očekávaným způsobem neznehodnotil. Dle teorie se může jednat například o úroky.¹⁵⁰ Dané složky je třeba od sebe vzájemně odlišovat.

Bezdůvodným obohacením chápeme obohacení bez spravedlivého důvodu. Jedná se zejména o situace plnění bez právního důvodu, plnění z právního důvodu, který odpadl, protiprávní užití cizí hodnoty a plnění za obohaceného, tedy v našem případě zpravidla obviněného, co měl po právu plnit sám.¹⁵¹ Takto vyjmenované skutkové podstaty jsou však dle nového OZ pouze demonstrativní. Za bezdůvodné obohacení tedy lze chápat jakékoliv obohacení bez spravedlivého důvodu.

Bezdůvodné obohacení je tak objektivně nastalý stav, v němž bez právem aprobovaného důvodu dojde k přesunu majetkových hodnot od poškozeného k jinému subjektu, zpravidla obviněnému¹⁵². Lze si ale představit situaci, kdy se přečinem bezdůvodně obohatí jiná osoba než obviněný, např. obviněný vyláká pod příslibem zaplacení finanční částky, ač má v úmyslu nikdy takové finanční protiplnění neposkytnout, od poškozeného automobil, který následně předá své manželce. Takové jednání lze právně kvalifikovat jako přečin podvodu, kdy manželka je osobou obohacenou, neboť získala automobil od nevlastníka. Obviněný se nikdy nestal vlastníkem, neboť kupní smlouva s ohledem na podvodné jednání obviněného nebyla uzavřena platně.

V majetkové sféře obohaceného pachatele se bezdůvodné obohacení projeví buď tím, že dojde ke zvětšení jeho majetku (aktiv; v trestním právu tomu v zásadě odpovídá pojem „prospěch“), nebo v tom, že v případě tzv. nepřímého obohacení nedojde ke zmenšení jeho majetku (pasiv – zvýšení dluhů), ač se tak po právu mělo stát. K bezdůvodnému obohacení jednoho subjektu – obviněného musí dojít na úkor subjektu druhého – poškozeného, tedy to, co představuje obohacení jedné strany, je současně újmou strany druhé. K odlišení od škody je v oblasti trestněprávní tedy třeba zdůraznit především to, že škoda vzniká poškozenému, zatímco bezdůvodné obohacení získává pachatel, a to na úkor poškozeného (srov. i dikci § 43 odst. 1 TrŘ

¹⁵⁰ Pokorný, M., Hochman, J.: Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním. Praktická příručka. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2008, s. 19

¹⁵¹ srov. § 2 991 OZ

¹⁵² Švestka, J., Dvorák, J., Fiala, J. a kol: Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1244

„...na jehož úkor se pachatel trestným činem obohacil...“). V té souvislosti je třeba zdůraznit, že povinnost k vydání bezdůvodného obohacení nastupuje, jestliže k vrácení neoprávněně získaných majetkových hodnot nemůže dojít v rámci konkrétního právního vztahu mezi účastníky podle příslušných ustanovení, jež se na daný právní poměr vztahují a nepřichází-li v úvahu ani odpovědnost za škodu.¹⁵³

Nemajetková újma je příkoří, které se projevuje jinde (např. v osobní sféře), než na majetku. Nepřímo však může mít i majetkové důsledky. Podle druhu práv, do nichž bylo zasaženo, může jít o nemajetkovou újmu všeobecně osobnostní, spotřebitelskou, soutěžní, uměleckou nebo vědeckou atd., přičemž není ani vyloučen souběh více druhů nemajetkové újmy v různých sférách a právních vztazích. Jedná se tak v podstatě o opak škody, kdy nepříznivý dopad přečinu dopadá do jiných hodnot, než je jmění. Lze tak hovořit o újmě imateriální, morální, ideální. Projevuje se tedy v těžce definovatelné sféře vnímání obtíží, nepohodlí, stresu a jiných nežádoucích účinků spojených se zásahem do takových hodnot.¹⁵⁴

Jak je patrné ze znění ustanovení § 307 odst. 1 TrŘ, do aplikačních podmínek podmíněného zastavení trestního stíhání patří nahrazení škody a vydání bezdůvodného obohacení, nikoliv ovšem nahrazování nemajetkové újmy v podobě přiměřeného zadostiučinění. Ačkoliv samozřejmě obsahem vyrovnání se s poškozeným nahrazení také nemajetkové újmy být může, samo o sobě poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, tedy vyrovnání nemajetkové újmy, zákonnou podmínkou pro podmíněné zastavení není.¹⁵⁵

Důvodem je patrně skutečnost, že zákonodárce byl toho názoru, že nemajetková újma je v trestním řízení špatně dokazovatelná, často přesahující rámec trestního řízení, jehož předmětem by mělo být „pouze“ rozhodnutí o vině a trestu za trestný čin. Dle autora ovšem uvedená koncepce představuje v důsledku přijetí nového OZ závažný právní problém. Nový OZ totiž újmu na zdraví jako bolestné a ztížení

¹⁵³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1–459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1175 IN Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 484

¹⁵⁴ Švestka, J., Dvorák, J., Fiala, J. a kol: Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1 101; Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 513

¹⁵⁵ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 518

společenského uplatnění, která byla podle starého SOZ považována za škodu na zdraví dle § 444 a násl. SOZ, přesunul do kategorie škody do kategorie nemajetkové újmy dle § 2 958 a násl. OZ. I když uvedený přesun měl své logické právně-teoretické opodstatnění¹⁵⁶, měla se uvedená změna koncepce promítnout také v rovině trestních předpisů u podmínek aplikace odklonu podmíněného zastavení v § 307 odst. 1 TrŘ. Nemajetková újma, resp. její náhrada v podobě materiální satisfakce, není zahrnuta de lege lata jako obligatorní podmínka nahrazení újmy způsobené přečinem dle § 307 odst. 1 TrŘ, kdy obligatorně je třeba nahradit pouze škodu jako majetkovou újmu anebo vydat bezdůvodné obohacení. Nahrazení nemajetkové újmy v aplikačních podmínkách podmíněného zastavení chybí.

Nahrazení škody je tak jednou z esenciálních aplikačních podmínek. Škodu je možné nahradit uvedením věci do původního stavu nebo, jak bude v praxi zřejmě mnohem častější, v penězích.¹⁵⁷ Poškozený je v adhezním řízení limitován tím, že dle § 43 odst. 3 TrŘ může požadovat náhradu pouze v penězích.¹⁵⁸ V komentářové literatuře¹⁵⁹ se ovšem objevuje názor, že ustanovení § 307 odst. 1 TrŘ není tímto adhezním omezením vázáno a že obviněný může v takovém případě nahradit škodu i navrácením do původního stavu, a to zejména za situace, požádá-li o to poškozený a je-li to možné a účelné. V úvahu by tak přicházelo, aby obviněný poskytl jinou věc namísto poškozené nebo zničené, provedl nebo obstaral její opravu, kterou by uhradil. Autor s tímto názorem souhlasí, neboť není žádného rozumného důvodu náhradu škody striktně vázat pouze na náhradu peněžní, když náhradou škody jako aplikační podmínky podmíněného zastavení má za cíl restoraci přečinem poškozených vztahů mezi obviněným a poškozeným. V některých situacích, zvláště pokud to bude vyžadovat poškozený, je forma náhrady škody formou uvedení v předešlý stav více než žádoucí a může naplnit účel trestního řízení lépe než náhrada peněžní.

¹⁵⁶ srov. Švestka, J., Dvorák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1 104 a násl.

¹⁵⁷ § 2 951 OZ

¹⁵⁸ novela č. 181/2011 Sb. zakotvila pro adhezní návrh poškozeného možnost požadovat pouze peněžní náhradu, jak je patrné ze znění ustanovení

¹⁵⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483

U bezdůvodného obohacení obviněný vydává to, o co se přečinem obohatil. Tedy majetkovou podstatu obohacení. Vydat lze rovněž přímo konkrétní věc, nicméně daleko častější bude opět náhrada relativní.

Důležité v rámci trestního řízení je způsob stanovování výše škody způsobené přečinem. Obecně při stanovení rozsahu škody je postupováno dle tzv. diferenční teorie, tedy stanovení rozdílu stavu majetku, který měl nebo mohl mít poškozený, nebýt spáchaného přečinu a stavem, který nastal na základě protiprávního jednání obsaženého v přečinu spáchaného jeho pachatelem.¹⁶⁰

Jak již bylo zmíněno výše, uvedené se nevztahuje pouze na věci (res), ale také na práva a jiné majetkové hodnoty.

Dle § 137 TrZ se při stanovení škody vychází z ceny, za kterou se věc, která byla předmětem útoku, v době a místě činu obvykle prodává. Nelze-li takto výši škody zjistit, vychází se z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci nebo uvedení věci v předešlý stav. Jedná se o ustanovení hmotněprávní.

Cenou¹⁶¹ se rozumí peněžní částka sjednaná při nákupu a prodeji zboží v obchodě dle ZCen anebo zjištěná podle zvláštního předpisu k jiným účelům než k prodeji.

Za cenu v místě obvyklou je třeba považovat cenu v obci, popř. v její části, ve které došlo k přečinu, stanovenou pro maloobchodní prodej. Součástí mohou být náklady na pořízení, zpracování a oběh zboží, zisk, příslušná daň a clo.¹⁶² S ohledem na obvyklou cenu v místě a čase lze, aby její součástí byla také tzv. „horská přírážka“.¹⁶³ Součástí ceny také může být i daň z přidané hodnoty, a to v případě, kdy je prodej věci jako zdanitelné plnění ze zákona a věc (služba, právo) se obvykle poskytuje se zatížením touto daní.¹⁶⁴ Jedná se tak o tzv. „cenu tržní“, která musí být stanovena objektivně jako peněžní vyjádření toho, kolik ta která věc (právo, služba) obvykle stojí v místě a čase spáchání přečinu. Nepřihlíží se tak k subjektivnímu hodnocení ceny

¹⁶⁰ Švestka, J., Dvorák, J., Fiala, J. a kol: Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 865

¹⁶¹ § 1 odst. 2 ZCen

¹⁶² § 2 odst. 1 in fine ZCen

¹⁶³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1 409 a násl.

¹⁶⁴ srov. R 25/2004

poškozeným, např. u věci zvláštní oblíbenosti,¹⁶⁵ stejně za cenu tržní v místě a čase obvyklou nelze považovat cenu velkoobchodní nebo cenu v luxusním drahém obchodě.¹⁶⁶ Dle judikatury¹⁶⁷ se rovněž tržní cenou, tedy cenou, za kterou se věc v době a v místě přečinu obvykle prodává, rozumí cena při legálním prodeji, a nikoliv cena na černém trhu.¹⁶⁸

V komentářové literatuře¹⁶⁹ se rovněž vyskytuje názor, že do takové ceny nelze zahrnout hodnotu neposkytnuté nebo neprovedené služby, např. došlo-li v restauraci k odcizení nezpracovaného masa, nelze do výše škody počítat také cenu, za kterou by bylo maso upravené v pokrmu restaurací prodáno. Autor ovšem s tímto názorem ne zcela souhlasí, neboť taková škoda by šla vyčíslit v podobě ušlého zisku, který součástí obecné škody je, jak uvedeno výše. Jiná otázka je obtížná prokazovatelnost takového ušlého zisku v rámci trestního řízení, kdy by pravděpodobně takový nárok byl pro svou důkazní složitost odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních.

Jak se tedy podává z výše uvedeného ustanovení § 137 TrZ, primární způsob stanovení výše škody je tzv. cena tržní. Tedy cena obvyklá, za kterou se věc v místě a čase prodává. Až teprve v případě, kdy výše újmy nelze zjistit podle tohoto hlediska, je použitelné další z dvou hledisek, tedy hledisko účelně vynaložených nákladů na obstarání podobné nebo stejné věci nebo hledisko účelně vynaložených nákladů na uvedení v předešlý stav.¹⁷⁰

Stanovení výše škody má význam nejen pro určení výše potřebné pro restoraci vztahů mezi obviněným a poškozeným, ale také k určení právní kvalifikace přečinu. Hranice výše škody je zakotvena v § 138 odst. 1 TrZ. Jedná se o ustanovení hmotněprávní. Škodou nikoli nepatrnou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 5 000 Kč, škodou nikoli malou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 25 000 Kč, větší škodou se

¹⁶⁵ Např. hodnota rodinného šperku po babičce může být pro poškozeného podstatně vyšší, než cena tržní. K subjektivní hodnotě a způsobům její náhrady více např. Švestka, J., Dvůrák, J., Fiala, J. a kol: Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 865

¹⁶⁶ Byla-li tedy např. odcizena lahev vína, je třeba vycházet z maloobchodní ceny v běžné prodejně v místě a čase spáchání přečinu, nikoliv z ceny v restauraci, kde bude pravděpodobně vyšší

¹⁶⁷ srov. R 19/1993

¹⁶⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1 409 a násl.

¹⁶⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1 409

¹⁷⁰ srov. R 39/2002, R 32/1994

rozumí škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč, značnou škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč a škodou velkého rozsahu se rozumí škoda dosahující nejméně částky 5 000 000 Kč.

Z procesního pohledu se v trestním řízení stanovuje výše újmy prostřednictvím znaleckého zkoumání,¹⁷¹ neboť se jedná o otázku skutkovou. Jedná se o jeden ze způsobů dokazování. Může být učiněn formou odborného vyjádření, popř. znaleckým posudkem v případech, kdy to vyšší míra složitosti posuzované otázky vyžaduje. Jestliže jde o objasnění skutečnosti zvláště důležité, lze přizvat i znalce dva.¹⁷² Znalecký posudek, event. odborné vyjádření se stávají součástí spisu, a lze z nich, resp. z jejich závěrů, činit procesně relevantní úsudek o výši způsobené újmy pro potřeby možné aplikace odklonu podmíněného zastavení.

Znalce přibírá vždy orgán činný v trestním řízení, v přípravném řízení policejní orgán nebo státní zástupce, u řízení před soudem soudce. Znalec se přibírá rozhodnutím, které má formu opatření. Znalecký posudek ale může také předložit i kterákoliv další ze stran trestního řízení, tedy jak poškozený, tak i obviněný.¹⁷³

Poměrně zajímavá situace by zřejmě nastala pro použití podmíněného zastavení za situace, kdy by obsahem spisu bylo několik znaleckých posudků (odborných vyjádření) od každé ze stran trestního řízení s odlišnými závěry. Dle názoru autora by mohlo být o podmíněném zastavení rozhodováno až ve fázi řízení před soudem, kde by soud provedl dokazování všemi znaleckými posudky včetně event. výsledku znalců, a sám autoritativně posoudil skutečnou výši újmy ve smyslu § 137 TrZ na základě úvahy dle § 2 odst. 5, 6 TrŘ. Až poté, co by byla tato otázka vyřešena a výše škody posouzena soudem jako jediným kompetentním orgánem, šlo by rozhodovat o podmíněném zastavení trestního stíhání. Obsahem takového rozhodnutí by byl také autoritativní závěr o výši způsobené škody. Zcela jistě se nelze klonit k závěru, že by se v takovém případě v přípravném řízení mělo vycházet pouze ze závěru znaleckého zkoumání pouze jedné ze stran a další ignorovat, stejně tak nelze přisvědčit názoru,

¹⁷¹ § 105 a násl. TrŘ

¹⁷² § 105 odst. 4 TrŘ

¹⁷³ srov. § 110a TrŘ

že by v případě takovéto důkazní kolize měl znalecká zkoumání hodnotit státní zástupce.

Škodu nebo bezdůvodné obohacení není třeba v celé výši poškozenému nahradit (v případě bezdůvodného obohacení vydat) ihned před rozhodováním o možné aplikaci odklonu podmíněného zastavení, lze rovněž uzavřít dohodu o náhradě škody nebo vydání bezdůvodného obohacení. Ač to není přímo aplikační podmínkou podmíněného zastavení, lze, aby obsahem takové dohody byla kromě náhrady škody a vydání bezdůvodného obohacení rovněž náhrada nemajetkové újmy.¹⁷⁴

Uzavření takové dohody je obligatorní za situace, kdy v době rozhodování o podmíněném zastavení není zcela nahrazena škoda.

Stranami takové dohody jsou obviněný a poškozený, je tedy nutné, aby právní jednání směřující k perfekci takové dohody, tedy nabídku a její ofertu, učinily obě dvě strany. Ač standardně není podmíněné zastavení trestního stíhání podmíněno vyslovením souhlasu poškozeného, v případě dohody bude z pochopitelných důvodů jeho souhlas zcela jistě zapotřebí. Poškozený je stranou dohody a v případě jejího uzavření se pak takový jeho souhlas přímo presumuje, a to i za situace, kdy taková dohoda nepokrývá celou šíři způsobené újmy.¹⁷⁵

Obsahem takové dohody je závazek obviněného nahradit škodu, popř. vydat bezdůvodné obohacení, ve prospěch poškozeného a závazek poškozeného takové plnění přijmout řádně a v termínu stanoveném dohodou, zpravidla v průběhu zkušební doby podmíněného zastavení. Tento závazek obsažený v dohodě pak orgán činný v trestním řízení rozhodující o podmíněném zastavení přímo obviněnému uloží v rozhodnutí o podmíněném zastavení dle § 307 odst. 4 TrŘ¹⁷⁶. Obsah takové dohody je tak přímo transformován do výrokové části usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání.¹⁷⁷

¹⁷⁴ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 484

¹⁷⁵ srov. R 29/2002

¹⁷⁶ § 307 odst. 4 TrŘ zní takto: Obviněnému, který uzavřel s poškozeným dohodu o způsobu náhrady škody nebo dohodu o vydání bezdůvodného obohacení, se v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uloží, aby škodu v průběhu zkušební doby nahradil nebo aby v této době bezdůvodné obohacení vydal.

¹⁷⁷ srov. TR NS 68/2010-T 1311

Tento výrok o náhradě újmy dle § 307 odst. 4 TrŘ bude obsahem rozhodnutí o podmíněném zastavení vždy, když obviněný neuhradí celou škodu již před rozhodováním o podmíněném zastavení. V takovém případě je pak uzavření dohody obligatorní. Tuto část náhrady škody obsažené v dohodě musí obviněný v rámci zkušební doby poškozenému nahradit, jinak nesplní podmínky podmíněného zastavení a v trestním stíhání by bylo nutno v takovém případě pokračovat. V této otázce náhrady újmy je tak institut podmíněného zastavení trestního stíhání přísnější než např. podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, kde zpravidla soud v odsuzujícím rozsudku ukládá také povinnost odsouzenému k náhradě újmy dle § 82 odst. 2 a 85 odst. 2 TrZ, nicméně pouze v intenzitě jeho sil. Není tak obligatorní náležitostí újmu v plné míře nahradit, resp. v plné míře splnit závazek z takové dohody, jako je tomu u podmíněného zastavení, stačí pouze náhrada podle sil obviněného.

V teoretické rovině je tak otázkou, jaká je právní podstata takovéto dohody, resp. jak hledět na závazky v ní obsažené. Obecně se dohodou zakládají závazky kontraktní (*ex contractu*), nicméně v tomto případě dané závazky vznikly deliktním jednáním pachatele přečinu, jedná se tak o závazky původem deliktní (*ex delictu*). Tyto deliktní závazky se tak dohodou přetransformují na kontraktní. Stejně tak je otázkou, zda se v dohodě jedná o závazky soukromoprávní, nebo s ohledem na ingerenci trestního řízení se jedná o závazky veřejnoprávní. Dle názoru autora se jedná o původem soukromoprávní deliktní závazek z titulu odpovědnosti, který se přetransformává na kontraktní závazek řídící se právní regulací závazkových relativních majetkových práv dle § 1 721 OZ s ingerencí veřejné moci. Argument pro tento názor je na jedné straně kontraktní dohoda, tedy smlouva obsahující závazky stran ve smyslu § 1 721 a násl. OZ a na druhé straně trestněprávní ingerence obsažená ve znění ustanovení § 307 odst. 4 TrŘ, kde orgán činný v trestním řízení obviněnému ukládá v rozsahu dohody nahradit škodu nebo vydat bezdůvodné obohacení v rámci zkušební doby přímo ve výrokové části rozhodnutí o podmíněném zastavení. I když zřejmě uvedené má pouze teoretický rozsah, autor si dokáže představit situaci, kdy bude potřeba

uvedené závazky posoudit v rámci civilního řízení, kde je takovéto rozlišení nutné pro vylicení právního základu žaloby.¹⁷⁸

Obsah dohody by měl být takový, aby byla újma nahrazena v celé šíři již v průběhu zkušební doby. Ostatně takový zpravidla bude i výrok o náhradě újmy dle § 307 odst. 4 TrŘ, kdy obviněného lze v rámci zkušební doby kontrolovat, zda újmu nahrazuje v rámci svého závazku z dohody. Nicméně judikatura¹⁷⁹ dovodila, že lze uzavřít validní dohodu také za situace, kdy doba splácení náhrady újmy přesahuje zkušební dobu podmíněného zastavení trestního stíhání. Dle názoru autora jsou pak v takovém případě orgány činné v trestním řízení povinny zkoumat, zda všechny splátky splatné ve zkušební době a inkorporované do výroku rozhodnutí o podmíněném zastavení byly v rámci zkušební doby řádně zaplacené a v případě, že nikoliv, jaký byl důvod. V případě, že na straně obviněného nebyly překážky objektivní povahy, které mu znemožňovaly hradit splátky, lze usuzovat u obviněného nesplnění podmínek podmíněného zastavení a v trestním řízení pokračovat.

Výše popsaná situace přesahu splátek za zkušební dobu ovšem není žádoucí a zkušební doba podmíněného zastavení by měla pokrývat celý závazek k náhradě škody včetně všech splátek.¹⁸⁰

Rovněž lze, aby za situace, kdy obviněný není schopen svými silami způsobenou újmu i v rámci zkušební doby nahradit, závazek obviněného obsažený v dohodě po dohodě s poškozeným převzala třetí osoba, kterou zajistí obviněný, a která by pak újmu poškozenému v průběhu zkušební doby nahradila.¹⁸¹

Dohodu o náhradě škody, popř. o vydání bezdůvodného obohacení, lze uzavřít v jakékoliv formě.¹⁸² Zákon žádnou zvláštní formu nevyžaduje, takže si lze představit i takovou dohodu uzavřenou ústně nebo i konkludentně. V takovém případě ovšem bude nutné, aby obviněný a poškozený v rámci procesně relevantních výsledků existenci takové dohody včetně jejího obsahu oba shodně potvrdili. Dle názoru autora ovšem lze více než doporučit písemnou formu, třeba i s autorizovanými

¹⁷⁸ srov. např. Svoboda, K.: Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2010, s. 59 a násl.

¹⁷⁹ srov. O 165/2002

¹⁸⁰ srov. O 214/2002

¹⁸¹ PR 5/1999, s. 274

¹⁸² § 1 756 a násl. OZ

podpisy, tak, aby se taková dohoda v písemné formě mohla stát součástí spisu a aby podle ní mohl rozhodující orgán formulovat výrok podmíněného zastavení dle § 307 odst. 4 TrŘ o povinnosti k náhradě škody obviněným v rámci zkušební doby. Písemnou podobu tak s ohledem na výše uvedené lze preferovat.

Jak již bylo zmíněno výše, obviněný dle § 307 odst. 1 písm. b), c) TrŘ kromě faktického nahrazení újmy nebo uzavření dohody o její náhradě může pro možnou aplikaci podmíněného zastavení také učinit tzv. jiná potřebná opatření k náhradě škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení. Takovým jiným opatřením může být například složení částky náhrady do úschovy soudu, což bude vhodné zpravidla v případech potřeby náhradního splnění dle § 1 953 OZ, kdy poškozený je neznámého pobytu nebo na nabídky nahrazení nijak nereaguje, nebo je přímo bez rozumného důvodu odmítá.¹⁸³

Za jiné potřebné opatření lze považovat rovněž oznámení pojistné události událé v příčinné souvislosti s daným přečinem příslušné pojišťovně a poskytnutí další potřebné součinnosti.¹⁸⁴ To bude praktické zejména u přečinů spáchaných v silniční dopravě, kde jsou řidiči ze zákona pojištěni z odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla.¹⁸⁵

Jiným opatřením ze strany obviněného může být také například obstarání nahrazení újmy jinou osobou, například vydání bezdůvodného obohacení získaného přečinem obchodní společností, jejíž je obviněný statutárním orgánem. Nebo nahrazení újmy zaměstnavatelem obviněného, který bude následně tyto výdaje regresně požadovat po obviněném, kdy bude vhodné uzavření hmotněprávní dohody o srážkách ze mzdy. Zaměstnavatel by byl vhodným subjektem zejména za situace, kdy byl přečin spáchán v rámci plnění pracovních povinností, kdy ovšem zaměstnavatel není poškozeným (např. speditérská společnost zaměstnávající řidiče z povolání, který spáchá přečin způsobením dopravní nehody a zraněním poškozeného).¹⁸⁶ Dle autora je pak otázka, zda by rozhodující orgán v takovém případě mohl pojmout do výroku rozhodnutí o

¹⁸³ srov. R 20/1995

¹⁸⁴ srov. R 19/1995, NS 19/2003-T 466.

¹⁸⁵ zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla)

¹⁸⁶ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 485

podmíněném zastavení také povinnost obviněného v rámci zkušební doby zaplatit zaměstnavateli z titulu uzavřené dohody o srážkách ze mzdy danou částku, kterou za něj zaměstnavatel nahradil poškozenému ve smyslu § 307 odst. 4 TrŘ. Zřejmě nikoliv, neboť zaměstnavatel je odlišný subjekt od poškozeného, nicméně judikatura i teorie k takové situaci mlčí a nezbývá než vyčkat, jak by se s ní vypořádala aplikační praxe.

V případě, že by bylo poškozených předmětným přečinem více, pro účinnou aplikaci podmíněného zastavení je třeba, aby újma byla kompenzována všem takovým poškozeným,¹⁸⁷ a to bez ohledu na to, zda jsou taková poškození zachyceni v popisu skutku, který je předmětem trestního stíhání.¹⁸⁸

Pokud je v dané věci více obviněných, jsou povinni nahradit škodu nebo vydat bezdůvodné obohacení poškozenému společně a nerozdílně.¹⁸⁹ Vzájemně se pak obvinění vypořádají podle své účasti na způsobené újmě.¹⁹⁰

Vypořádat se tak musí celá újma způsobená předmětným přečinem, tedy nahrazena všechna škoda a vydáno všechno bezdůvodné obohacení, a to i když taková újma není znakem skutkové podstaty přečinu. Tedy například roztržená mikina poškozeného není znakem skutkové podstaty přečinu výtržnictví dle § 358 odst. 1 TrZ, nicméně obviněný výtržník musí takovou majetkovou škodu na mikině poškozenému nahradit, aby bylo možno uvažovat o aplikaci odklonu podmíněného zastavení.

Výše újmy musí být objektivně zjištěna orgánem rozhodujícím o podmíněném zastavení z podkladů obsažených ve spise postupem zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Nelze tak tedy vycházet pouze z požadavků poškozeného.¹⁹¹ Nesouhlas poškozeného s podmíněným zastavením trestního stíhání vycházející z jeho přesvědčení, že nebyl v plném rozsahu odškodněn (např. proto, že mu nebyla z pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla v plném rozsahu uhrazena cena opravy jeho vozidla), resp. že mu nebylo vydáno v celém rozsahu bezdůvodné obohacení, není překážkou v postupu odklonu podmíněného

¹⁸⁷ srov. R 25/1998-I., SR 16/1996

¹⁸⁸ R 55/2013 – Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. prosince 2012, sp. zn. 15 Tdo 1198/2012

¹⁸⁹ § 2 915 OZ odst. 1 věta první OZ

¹⁹⁰ § 2 916 OZ

¹⁹¹ srov. R 20/1995, O 164/2002

zastavení, jsou-li splněny všechny ostatní podmínky tohoto odklonu a orgán činný v trestním řízení důvodně pokládá opatření, která učinil obviněný k náhradě škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení za dostačující.¹⁹²

Jak již bylo zmíněno výše, odklon podmíněného zastavení trestního stíhání, na rozdíl od narovnání dle § 309 a násl. TrŘ, není vázáno na souhlas poškozeného s takovým postupem. Nesouhlas poškozeného tak nemusí být překážkou použití tohoto odklonu, pokud jsou ostatní zákonné podmínky aplikace podmíněného zastavení splněny.

Pokud jde o škálu, v jaké může poškozený újmu požadovat, v maximální výši je omezen skutkovým zjištěním orgánu činným v trestním řízení rozhodujícím o podmíněném zastavení, kdy poškozený nemůže požadovat libovolnou výši náhrady, ale pouze takovou, kterou odůvodňují důkazní podklady obsažené ve spise. Na druhou stranu ale poškozený nemusí požadovat žádnou náhradu újmy. Pokud takovou náhradu odmítá, postupu dle § 307 TrŘ to nebrání a trestní stíhání lze také podmíněně zastavit.¹⁹³

Újma musí vzniknout a existovat v příčinné souvislosti s přečinem, který je předmětem řízení. Rozhodující orgány činné v trestním řízení jsou tak povinny zkoumat, zda vůbec újma vznikla, zda vznikla poškozenému a zda poškozený požaduje její náhradu či nikoliv.¹⁹⁴ Osobě, které v době rozhodování o podmíněném zastavení zatím újma nevznikla, nelze přiznat postavení poškozeného a její odškodnění není podmínkou možnosti aplikace podmíněného zastavení.¹⁹⁵

Použití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání je možné i v případech, kdy přečinem nebyla způsobena žádná škoda.¹⁹⁶ Taková situace nastává zejména u přečinů ohrožovacích, jako je např. ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 TrZ, nebo u těch přečinů, kde není způsobení újmy znakem skutkové podstaty přečinu.

¹⁹² R 51/1998, Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 782

¹⁹³ R 52/2001

¹⁹⁴ srov. O 316/2003

¹⁹⁵ Jedná se tak o otázku okamžiku vzniku újmy. Judikatura, např. R 25/1998-II., řešila situaci, kdy zdravotní pojišťovna získala statut poškozeného a byla oprávněna požadovat náhradu újmy až tehdy, jestliže alespoň zčásti uhradila náklady na léčení dalšího poškozeného.

¹⁹⁶ srov. R 47/1996

Autor také považuje za nutné zmínit, s ohledem na četnost trestné činnosti zanedbání povinné výživy dle § 196 TrZ, že dle judikatury není dlužné výživné škodou způsobenou daným přečinem. Proto nelze o takové dlužné výživné uzavřít s poškozeným dohodu, z níž by závazek k náhradě takové škody byl inkorporován do výroku rozhodnutí o podmíněném zastavení o povinnosti k náhradě škody v rámci zkušební doby dle § 307 odst. 4 TrŘ. Povinnost k úhradě dlužného výživného ale lze uložit v rámci přiměřených omezení ve zkušební době dle § 307 odst. 6 TrŘ.¹⁹⁷

Jak je tedy z výše uvedeného patrné, náhrada újmy poškozenému způsobené přečinem spáchaným obviněným má zcela zásadní místo v aplikačních podmínkách institutu odklonu podmíněného zastavení. Jedná se o stěžejní prvek restorativní justice, kterým se napravuje poškozený vztah mezi obviněným a poškozeným, který má své neotřesitelné a odůvodněné místo v odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání. Nelze také přehlédnout výhodnost takového řešení věci pro poškozeného, protože tomu následně odpadá nutnost uplatňování svých práv vůči obviněnému v rámci často zdouhavého a náročného civilního soudního řízení.

3.1.1.5. DALŠÍ KRITÉRIA VHODNOSTI POUŽITÍ

Posledními kritérii aplikačních podmínek dle § 307 odst. 1 TrŘ je hodnocení vhodnosti použití odklonu podmíněného zastavení v rámci dané trestní věci u konkrétního obviněného.

Předmětem takového hodnocení je osoba obviněného, přihlíží se k jejímu dosavadnímu životu a k dalším okolnostem případu.¹⁹⁸

Okolnostmi případu chápeme takové skutečnosti, které charakterizují spáchaný přečin, jeho povahu a závažnost a jeho vliv na ostatní členy společnosti. Mohou to být okolnosti nejrůznějšího druhu, jako například místo a čas spáchání přečinu, průvodní okolnosti, za kterých došlo k jeho spáchání. Tyto okolnosti tak jsou vyjádřeny zejména významem chráněného zájmu, který byl přečinem ohrožen nebo porušen, způsobem provedení přečinu a jeho následky, mírou zavinění obviněného,

¹⁹⁷ srov. R 37/1997-II.

¹⁹⁸ srov. § 307 odst. 1 in fine TrŘ

jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem, prostředím a situací, za nichž k činu došlo, společenskými poměry, mírou příbuzné kriminality a reakcí veřejnosti v místě a čase spáchání přečinu. U hodnocení osoby obviněného je pak třeba konkrétně hodnotit jeho trestně relevantní negativní a pozitivní stránky, jeho zachovalost, jeho chování ve společnosti. Je třeba také vzít v úvahu, zda se jedná o mladistvého, osobu blízkou věku mladistvých, nebo o osobu do té doby žijící řádným životem, prvotrestaného nebo recidivistu, popř. o osobu se zmenšenou přičetností, závislou na omamných látkách, alkoholu nebo výherních automatech. Význam má chování obviněného jak před spácháním přečinu, tak i po něm. Rozhodnutí o podmíněném zastavení lze považovat za dostačující za předpokladu, že obviněný dosud vedl řádný život. Oba atributy, tedy osobu obviněného a okolnosti případu, je třeba zkoumat současně, a nedostatky v jednom z nich by mohly být vyváženy významnějšími klady druhého.¹⁹⁹

Hodnotí se, zda při splnění všech dalších podmínek stanovených v § 307 odst. 1 TrŘ lze rozhodnutí o podmíněném zastavení důvodně považovat za dostačující k naplnění účelu trestního řízení. Jedná se tedy v podstatě o korektiv aplikace odklonu podmíněného zastavení za situace, kdy jsou jinak ostatní zákonné podmínky stanovené v § 307 odst. 1 TrŘ splněny. Stupnice takového korektivu pak logicky vychází z toho, že odklonu podmíněného zastavení lze spíše využívat u těch obviněných, kteří dosud vedli řádný život a okolnosti případu svědčí o nízkém stupni intenzity naplnění skutkové podstaty přečinu.

Subjekty, které daný korektiv uplatňují, jsou orgány činné v trestním řízení oprávněné rozhodovat o podmíněném zastavení, tedy v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soud.

S ohledem na daný rámec se tak u zkoumání osoby obviněného, jeho dosavadního života a okolností případu použijí stejná východiska jako při rozhodování o institutu upuštění od potrestání dle 46 odst. 1 TrZ, případně o institutu podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody dle § 81 odst. 1 TrZ, kde při srovnání návětí u obou

¹⁹⁹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 738

těchto zmíněných ustanovení lze shledat v podstatě blízkou shodu. Podmínky pro rozhodnutí o podmíněném zastavení jsou však nepochybně přísnější.²⁰⁰

Daný korektiv je třeba uplatňovat nejen v obecné rovině typové závažnosti spáchaného přečinu, ale rovněž hodnotit dané prvky u každého případu jednotlivě, kdy právní úprava velice široce umožňuje přihlídnout ke konkrétní povaze přečinu, osobě obviněného, postoji poškozeného, popř. ke způsobu urovnání konfliktního stavu mezi nimi a naplnění cílů restorativní justice. Vlastní úvaha soudu, event. státního zástupce, tedy musí především vycházet z důkladného posouzení celkové typové i konkrétní závažnosti činu, kterou je nutno hodnotit vždy s přihlédnutím k povaze činu a osobě obviněného včetně jeho chování před činem a po něm. Trestní řízení tak lze při splnění dalších atributů podmíněně zastavit i v případech, kdy by jinak hrozilo uložení trestu odnětí svobody, a to i v nepodmíněné formě.²⁰¹

Někteří autoři²⁰² přirovnávají uvedené podmínky korektivu dle § 307 odst. 1 za příbuzné, respektive vycházející z podmínek při ukládání trestů dle § 39 odst. 1 TrZ. Nicméně uvedený názor dle autora není zcela přesný, když za zdroj dané zákonné úpravy je lépe považovat spíše ustanovení o podmínkách možnosti aplikace institutu upuštění od potrestání anebo podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody dle §§ 46 odst. 1 a 81 odst. 1 TrZ, neboť dané pojmosloví je v podstatě totožné. Zde se hovoří o okolnostech případu, osobě obviněného a jeho dosavadnímu životu, kdežto v § 39 odst. 1 TrZ je vymezení širší. Je zde zahrnut také širší pojem povahy a závažnosti trestného činu, poměry a možnosti nápravy obviněného, jeho jednání po činu, snaha nahradit způsobenou újmu a odstranit škodlivé následky činu a účinky a důsledky ukládaného trestu pro budoucí život obviněného.

3.1.2. ASPERAČNÍ PODMÍNKY PŘIJATÉ NOVELOU Č. 193/2012 Sb.

S ohledem na určitý legislativní vývoj pro možné využití odklonu u přečinů spáchaných zejména v dopravě byly přijaty v rámci výše uvedené novely další

²⁰⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3846

²⁰¹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 485

²⁰² Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 72

zostřující alternativy odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání. Tyto alternativy jsou zakotveny v § 307 odst. 2 TrŘ. Svoji podstatou se jedná o doplnění podmínek možnosti užití aplikace podmíněného zastavení o uložení dalších omezení a povinností obviněnému, jsou-li již splněny všechny obecné podmínky stanovené v § 307 odst. 1 TrŘ, je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání anebo poměry obviněného a takové rozhodnutí lze považovat za dostačující vzhledem k okolnostem případu a osobě obviněného.

Obsahem těchto zostřujících alternativ může být a) závazek obviněného, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu,²⁰³ nebo b) složení peněžité částky obviněným na účet orgánu činného v trestním řízení (v řízení před soudem soud, v přípravném řízení státní zastupitelství) určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu.²⁰⁴

Zatímco podmínky dle § 307 odst. 1 TrŘ musí být splněny všechny kumulativně, tyto asperační alternativy lze užít alternativně. Nemusí se užít vůbec, na druhou stranu lze obviněnému uložit jen jednu z nich, nebo také obě alternativy současně.

V literatuře²⁰⁵ se vyskytují názory, se kterým se autor zcela ztotožňuje, že se tyto podmínky svým obsahem rovnají procesnímu protějšku trestů. Pro tento názor svědčí několik faktorů. Předně je to hmotněprávní terminologie, kterou u daných zostřujících podmínek odklonu v § 307 odst. 2 TrŘ zákonodárce používá jako *povaha a závažnost přečinu* nebo *poměry obviněného*, které mají svůj původ při stanovování druhu a výměry trestu v § 39 odst. 1 TrZ. Dále také závazek obviněného, že se zdrží určité činnosti, nápadně připomíná trest zákazu činnosti dle § 73 a násl. TrZ, stejně tak i povinnost zaplacení určité částky státu na pomoc obětem trestné činnosti rámcově může připomínat peněžité trest dle § 67 TrZ.

Ostatně samotná zákonná úprava zostřujících podmínek obsažených v § 307 odst. 2 TrŘ zakotvená zmíněnou novelou byla přijata jako reakce na do té doby nevyřešený

²⁰³ § 307 odst. 2 písm. a) TrŘ

²⁰⁴ § 307 odst. 2 písm. b) TrŘ

²⁰⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 755; Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 73

právní stav, kdy trestní řád nedovoloval podmíněně zastavit trestní stíhání a současně znemožnit obviněnému výkon určité činnosti. Jinak řečeno, orgány činné v trestním řízení v době před přijetím zmíněné novely nebyly schopny v případě aplikace odklonu podmíněného zastavení omezit, resp. vyloučit obviněného z výkonu určité činnosti v souvislosti, se kterou se dopustil přečinu, zpravidla se jednalo o činnost řízení motorových vozidel, a to ani jako součást přiměřených omezení a povinností dle § 307 odst. 6 TrŘ, protože by tím dle tehdejší judikatury docházelo k obcházení zákona a nahrazovalo by to uložení trestu za situace, kdy ještě nebyla vyslovena vina.²⁰⁶ Právní stav v té době byl dokonce takový, že výsledek trestního řízení mohl být pro obviněného u dopravního deliktu podstatně příznivější, než výsledek řízení přestupkového. Např. u deliktu řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu, pokud byl projednáván v přestupkovém řízení, hrozil obviněnému trest zákazu činnosti-řízení všech motorových vozidel na dobu cca 1 roku a pokuta ve výši 30-50 tis. Kč. V případě, že byl ten samý skutek projednáván v trestním řízení, byla šance, že by mohlo být řízení podmíněně zastaveno a v takovém případě obviněnému žádná sankce v podobě pokuty nebo zákazu činnosti do doby přijetí zmíněné novely nemohla být uložena. To samozřejmě zakládalo výraznou nerovnováhu mezi přestupkovým a trestním řízením, která byla v příkrém rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe dle § 12 odst. 2 TrZ, když trestní řízení má být v intenzitě sankcí nejcitelnější.

Vzhledem k tomu, že dopravní delikty tvoří značný podíl na celkové sumě stíhaných trestných činů, byl takový stav zcela nevyhovující, neboť se soudy a státní zástupci zdráhali využít odklonu podmíněného zastavení, pokud sice byly jinak podmínky pro využití tohoto odklonu splněny, nicméně bylo dle jejich názoru třeba vyloučit obviněného z činnosti řízení motorových vozidel. K vyřešení výše uvedeného nepříznivého právního stavu byla přijata právě předmětná asperační novela,²⁰⁷ která zakotvila možnost uložení závazku zdržení se činnosti nebo zaplacení určité částky státu pro pomoc obětem trestné činnosti, v důsledku čehož lze podmíněného

²⁰⁶ srov. R 1/1999

²⁰⁷ viz důvodová zpráva k novele č. 193/2012 Sb.

zastavení trestního stíhání použít i v širší míře případů, což samozřejmě přispívá k rychlejšímu vyřizování trestních věcí a racionalizaci systému trestní justice.²⁰⁸

3.1.2.1. ZÁVAZEK ZDRŽET SE URČITÉ ČINNOSTI

Obviněný se v rámci této alternativy zakotvené v § 307 odst. 2 písm. a) TrŘ zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu.

S ohledem na to, že je tato alternativa inspirována hmotněprávním trestem zákazu činnosti dle § 73 a 74 TrZ, lze za činnost i v případě použití podmíněného zastavení považovat výkon určitého zaměstnání, povolání nebo funkce nebo takové činnosti, ke které je potřeba zvláštního povolení, nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis.

Jedná se tedy o několik kategorií činnosti (výkon zaměstnání, povolání, funkce, činnost, ke které je potřeba zvláštního povolení nebo upravená zvláštním předpisem), kdy se obviněný může zavázat k zdržení se jedné, více nebo i všech kategorií.

Konkrétní omezení tak může být například zdržení se řízení všech motorových vozidel, zdržení se výkonu funkce statutárního orgánu obchodní korporace, zdržení se výkonu určitého povolání jako např. advokáta, notáře, soudce, ale třeba i živnosti jako topenáře, zedníka, mechanika, nebo činnosti se zvláštním povolením jako geodeta apod.

Závazek zdržení se ale také může týkat činnosti, ke které obviněný v dané době nemá oprávnění. Stačí, když z právních předpisů povinnost k takovému oprávnění vyplývá. Tak např. lze, že obviněný může přijmout závazek zdržení se řízení motorových vozidel i v případě, kdy nemá řidičský průkaz, resp. řidičské oprávnění.²⁰⁹

Na druhou stranu do výčtu nepatří ta omezení spadající do kategorie přiměřených omezení a povinností ve smyslu § 48 odst. 4 TrZ, neboť ty jdou uložit pouze dle § 307 odst. 6 TrŘ, a to pouze k nasměrování obviněného k tomu, aby vedl řádný život. Jako závazek zdržení se činnosti dle § 307 odst. 2 písm. a) TrŘ tedy nelze uložit například

²⁰⁸ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 487

²⁰⁹ R 42/1963; srov. Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 75

závazek zdržení se návštěv v restauračních zařízeních, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí, zdržení se požívání alkoholických nápojů a omamných látek. Stejně tak nelze uložit závazek zdržení se jízdy na jízdním kole, skateboardu, bruslích apod., neboť je to činnost, ke které není potřeba zvláštního povolení nebo oprávnění.²¹⁰

Souvislost spáchaného přečinu s činností, které se obviněný má zdržet, musí být užší, přímá a bezprostřední,²¹¹ i když sama o sobě nemusí být znakem objektivní stránky skutkové podstaty přečinu. Přímo souvislostí spáchaného přečinu s předmětnou činností se rozumí určitý věcný (vnitřní, účelový), místní a časový vztah této činnosti se spáchaným přečinem. Souvislost je tak dána především v případě, kdy je přečin spáchán při výkonu takové činnosti, postačí ovšem, také pokud taková činnost poskytla obviněnému pouze příležitost ke spáchání přečinu nebo takový přečin alespoň usnadnila. Takovým usnadněním je například soustavné využívání vozidla pro odvoz kradených věcí obviněným.²¹² Musí zde však být prvek přímé souvislosti mezi předmětnou činností a spáchaným přečinem. Nestačí tak jen odborná nebo morální nezpůsobilost²¹³ nebo jen náhodná souvislost²¹⁴ předmětné činnosti a spáchaného přečinu.²¹⁵

Nutno zdůraznit, že uvedené omezení má formu závazku, který na sebe obviněný bere dobrovolně. Jedná se tak o povinnost, které se obviněný dobrovolně podrobuje. Tento koncept je důležitý z toho důvodu, že těmito omezeními zdržení se činnosti se obviněný prakticky vylučuje z jejich výkonu, čímž se tak takový závazek v materiální podobě v podstatě podobá hmotněprávním trestům. Což má rovněž oporu v názoru, že dané závazky obsažené v § 307 odst. 2 TrŘ jsou procesními protějšky trestů (viz výše). Nicméně v právním státě platí presumpce neviny, o vině a trestu rozhoduje soud, a to pro spravedlivém a zákonném řízení.²¹⁶ V dané situaci odklonu ovšem nedochází k vyslovení viny a v důsledku toho, že není vyslovena vina, nelze

²¹⁰ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 490 a násl.

²¹¹ srov. R 9/1964, R 42/1967, R 13/1969, R 5/1980

²¹² R 6/1980, R 35/1987

²¹³ R 5/1980

²¹⁴ R 35/1997

²¹⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 490

²¹⁶ zejm. čl. 36 odst. 1, čl. 38, čl. 40 odst. 1, 2 LZPS

obviněnému logicky uložit ani žádný trest. K řešení této situace, aby v případě aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání mohl být obviněnému znemožněn výkon činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu, bylo přijato uvedené řešení, kdy je to sám obviněný, kdo na sebe dobrovolně přebírá předmětný závazek. Právě ona dobrovolnost převzetí takového závazku umožňuje orgánu činnému v trestním řízení uložení takové povinnosti zdržení se činnosti.

Samotné rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání musí v takovém případě dle § 307 odst. 5 TrŘ obsahovat určení činnosti, které se obviněný zavazuje zdržet. Jestliže je předmětným závazkem zdržet se činnosti i řízení motorových vozidel, obviněný musí být poučen o povinnosti odevzdat řidičský průkaz a dále poučen o tom, že právní mocí pozitivního rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání pozbude řidičské oprávnění.²¹⁷ Takové pravomocné rozhodnutí je pak dle § 362 odst. 2 TrŘ zasláno obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle místa trvalého bydliště obviněného, kam obviněný odevzdává i řidičský průkaz.

3.1.2.2. SLOŽENÍ PENĚŽITÉ ČÁSTKY STÁTU

Zaplacení peněžité částky státu na pomoc obětem trestných činů je druhou ze zostřujících alternativ uvedených v § 307 odst. 2 pod písm. b) TrŘ. Její podstata spočívá v tom, že obviněný složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu.

Zvláštním právním předpisem se v daném případě rozumí ZOTČ, kde je upravena definice oběti, zásady a postup při pomoci obětem trestných činů.²¹⁸

²¹⁷ srov. § 94a ZSíl

²¹⁸ srov. § 23 a násl. ZOTČ

Stejně jako u předchozího uložení závazku zdržení se určité činnosti, který obsahově připomíná hmotněprávní trest zákazu činnosti, uvedené ustanovení složení peněžité částky státu velice nápadně připomíná peněžitý trest dle § 67 a násl. TrZ a lze tak tvrdit, že daná zostřující alternativa je tak procesním protějškem tohoto druhu trestu.

Nelze přehlédnout, že takto zákonodárcem zvolené znění ustanovení § 307 odst. 2 písm. b) TrŘ v podstatě zcela kopíruje ustanovení o složení částky státu dle § 309 odst. 1 písm. d) TrŘ jako jedno ze základních ustanovení podmínek institutu narovnání, čímž oba typy odklonů ve své podstatě obsahově velice přibližuje. Někteří autoři²¹⁹ uvedené považují za nežádoucí, kdy se dle jejich názoru ještě více sníží počet použití institutu narovnání, který již tak není v porovnání s institutem podmíněného zastavení moc často využíván. Dle názoru autora je ovšem uvedené zakotvení této zostřující alternativy i do institutu podmíněného zastavení spíše přínosné, neboť tím zákonodárce rozšiřuje zákonné možnosti uplatnění podmíněného zastavení také na další případy, to vše bez jakéhokoliv negativního omezení institutu narovnání. Jinak řečeno, došlo k zákonnému rozšíření možnosti variant u podmíněného zastavení, kdy tato asperační podmínka se může, ale nemusí použít a zároveň institut narovnání zůstal zákonodárcem v tomto ohledu nedotčen, takže může být dále používán v situacích jako do doby přijetí předmětné asperační novely č. 193/2012 Sb. Nelze také přehlédnout, že u institutu podmíněného zastavení na rozdíl od narovnání lze z pohledu státního zástupce a soudu sledovat chování obviněného v rámci zkušební doby, takže lze předmětnou částku složit také v průběhu této zkušební doby, i když v praxi bude častější, že ke složení dojde před rozhodnutím o podmíněném zastavení. Pro obviněného představuje výhodu oproti narovnání v tom, že nemusí vyjednávat s poškozeným jako u narovnání, protože zákon u podmíněného zastavení nevyžaduje souhlas poškozeného.

Soud i státní zastupitelství jsou organizačními složkami státu,²²⁰ proto bude částka směřovat státu, tedy České republice, na její účty vedené u České národní banky. V praxi je postup takový, že se obviněný, zpravidla prostřednictvím svého obhájce,

²¹⁹ např. Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 77

²²⁰ § 3 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

dotáže u pověřeného úseku dané organizační složky, nejčastěji v účtárně, na sdělení čísla účtu včetně variabilního symbolu k takové platbě, i když nelze ani vyloučit zaplacení v hotovosti na pokladně soudu.

Pozitivní rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání pak musí rovněž ve smyslu § 307 odst. 5 TrŘ obsahovat přesně výši částky uložené obviněnému k zaplacení jako peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Právní mocí takového rozhodnutí pak vzniká státu právní titul k takto složeným penězům a může je použít pro účely pomoci obětem trestné činnosti dle ZOTČ.

V případě, že obviněný složí takovou částku na účet orgánu činného v trestním řízení, a ten ovšem nerozhodne o podmíněném zastavení, vrací se složená částka zpět obviněnému dle § 362 odst. 1 TrŘ.

3.1.3. ZKUŠEBNÍ DOBA A OSVĚDČENÍ SE VE ZKUŠEBNÍ DOBĚ

Pro účinné zastavení trestního stíhání je klíčové stanovení zkušební doby obviněnému, v rámci které je povinen vést řádný život a vyhovět všem uloženým podmínkám a povinnostem. Pokud těmto podmínkám vyhoví, dojde k naplnění podmínky podmíněného zastavení a zastavení je tak účinné.

Délku zkušební doby stanoví státní zástupce nebo soud obviněnému dle § 307 odst. 3 TrŘ v rozhodnutí o podmíněném zastavení v rozmezí šesti měsíců až dvou let. V případě uložení asperačních alternativ uvedených v § 307 odst. 2 TrŘ se stanoví zkušební doba v délce až pěti let. Zákon u těchto asperačních alternativ přímo nevyjadřuje spodní hranici sazby a je tak otázkou, zda je spodní hranicí rovněž šest měsíců nebo není spodní hranice omezena a může být jakákkoliv. Právní doktrína²²¹ a stejně tak autor jsou toho názoru, že spodní hranice v případě rozhodnutí o podmíněném zastavení obsahující asperační alternativu není omezena a tudíž může být uložena zkušební doba i kratší než šestiměsíční, např. 2měsíční. Stejná doktrína pak navrhuje stanovit zákonem dolní hranici, v takovém případě nejméně jednoho

²²¹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 491 a násl.

roku, neboť současný stav dle ní není optimální. Autor ovšem tento názor nesdílí, neboť jsou to orgány činné v trestním řízení, které o podmíněném zastavení rozhodují a jsou povinny stanovit zkušební doby s ohledem na konkrétní okolnosti každého případu i s ohledem na svoji standardní rozhodovací praxi ve stejných nebo obdobných případech a zákonné umožnění širokého rozpětí možností je spíše ku prospěchu. Také je třeba upozornit, že u nezletilého obviněného je v případě rozhodnutí o podmíněném zastavení obsahující asperační alternativy dle v § 69 odst. 2 ZSVM zákonná spodní hranice stanovena a to na šest měsíců. Horní hranice pak na tři léta. S ohledem na systematický výklad ustanovení § 307 odst. 3 TrŘ ve vazbě na § 69 odst. 2 ZSVM by bylo možné dojít i k závěru, že dolní hranice i u dospělého obviněného je nejméně šestiměsíční, jelikož není systematicky možné, aby zákon ukládal citelnější omezení mladistvým než dospělým. Tato otázka ale zatím, dle autorovi dostupných pramenů, projudikována není.

Délka zkušební doby by neměla být příliš dlouhá, neboť podmíněné zastavení nemusí být definitivní řešení věci. Pokud obviněný zvdá příčinu k pokračování trestního stíhání, příliš dlouhá doba může ztížit důkazní možnosti a validitu některých důkazů, např. svědci po příliš dlouhé době nemusejí být schopni zcela správně a přesně reprodukovat a některé relevantní skutkové okolnosti zapomenout. Je tak otázkou, zda zákonné stanovení takto dlouhé zkušební doby až na pět let při využití asperačních alternativ je tím správným řešením.²²² Nelze přehlédnout, že horní hranici zkušební doby v délce až pěti let zná zákon také u podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody,²²³ a vzhledem k tomu, že uvedené asperační alternativy jsou v podstatě procesními protějšky trestů, je vidět i inspirace zákonodárce v samotné délce zkušební doby.

Zkušební doba počíná plynout od právní moci rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.²²⁴ Rozhoduje se formou usnesení.²²⁵ Pro počítání zkušební doby se

²²² srov. Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 739 a násl.; Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 492 a násl.

²²³ § 82 odst. 1 TrZ

²²⁴ § 307 odst. 3 in fine TrŘ

uplatní standární počítání času dle § 60 a násl. TrŘ.²²⁶ Lze předpokládat, že zkušební doba bude zpravidla ukládána v celých letech nebo v měsících. Lhůta stanovená podle týdnů, měsíců nebo let končí uplynutím toho dne, který svým jménem nebo číselným označením odpovídá dni, kde se stala událost určující počátek lhůty. Chyběli tento den v posledním měsíci lhůty, končí lhůta uplynutím posledního dne tohoto měsíce.²²⁷ Například tedy pokud byla uložena zkušební doba v délce 18 měsíců a začala plynout 1. ledna 2014, pak skončí 1. července 2015. U zkušební doby se však dle názoru autora neuplatní prodloužení do následujícího pracovního dne, připadně-li její konec na den pracovního klidu nebo pracovního volna ve smyslu § 60 odst. 3 TrŘ, což je jinak typická vlastnost procesních lhůt,²²⁸ neboť by takové řešení bylo v neprospěch obviněného a mohlo by uměle prodlužovat zkušební dobu.

V rámci zkušební doby je obviněný, aby docílil účinného zastavení trestního stíhání, povinen vést řádný život.²²⁹ Vedením řádného života rozumíme nejenom nepáchání další trestné činnosti a netrestannost,²³⁰ ale rovněž dodržování celého právního řádu a dalších základních norem občanské společnosti, plnění si povinností vůči státu i vůči společnosti, např. řádným hrazením výživného,²³¹ nezneužíváním svých práv proti ostatním, nenarušováním občanského soužití v bydlišti ani v zaměstnání, nedopouštění se přestupků nebo jiných deliktů.²³² Součástí vedení řádného života by mělo být rovněž odstranění všech negativních příčin, které vedly ke spáchání přečinu.²³³ Na druhou stranu spáchání dalšího trestného činu nebo přestupku samo o sobě nemusí automaticky znamenat nevedení řádného života.²³⁴ Vždy je třeba zkoumat konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu.

Pokud obviněný již před rozhodováním o podmíněném zastavení nenahradil poškozenému újmu a uzavřel s ním dohodu o jejím nahrazení, má obviněný

²²⁵ o tom, kdy je usnesení pravomocné, bude pojednáno v textu dále

²²⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 494

²²⁷ § 60 odst. 2 TrŘ

²²⁸ např. § 57 odst. 2 o.s.ř.

²²⁹ § 308 odst. 1 TrŘ

²³⁰ srov. R 19/1976

²³¹ srov. R 11/1968-II., R 56/1973 a R 59/1973

²³² Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 3 285 s. 741

²³³ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 220

²³⁴ srov. R 54/1997

povinnost takovou újmu v průběhu zkušební doby nahradit. Tato povinnost je pak dle § 307 odst. 4 TrŘ přímo začleněna do výroku rozhodnutí o podmíněném zastavení. I když judikatura připouští, že újma nemusí být nahrazena v plné výši (viz výše), v rozhodnutí musí být uveden rozsah míry náhrady škody a vydání bezdůvodného obohacení. Bez nahrazení újmy v rozsahu daném rozhodnutím o podmíněném zastavení v rámci zkušební doby nelze pozitivně rozhodnout o definitivním zastavení trestního stíhání obviněného, jedná se v podstatě o *conditio sine qua non*.

V průběhu zkušební doby je rovněž nutno dodržovat závazek zdržení se určité činnosti, pokud byl obviněnému uložen. V literatuře jsou rozdílné názory na následek, pokud obviněný uvedený závazek poruší a činnost (zpravidla se bude jednat o řízení motorových vozidel) v rámci zkušební doby po právní moci rozhodnutí o podmíněném zastavení vykonává. Šámal²³⁵ v takovém případě považuje dané porušení závazku zdržení se činnosti za možné naplnění skutkové podstaty trestného činu maření úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 písm. a) TrZ, neboť dle jeho názoru mu bylo takové omezení vysloveno samotným výrokiem rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 2, 5 TrŘ, kde je mj. obviněný poučen o tom, že pozbyl řidičské oprávnění. Naproti tomu Židův²³⁶ naplnění skutkové podstaty maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání v daném porušení nespatřuje, neboť se ze strany obviněného jedná o závazek, nikoliv o vyslovení trestu. Autor se osobně přiklání spíše ke druhému názoru, kdy nelze v daném spatřovat spáchání trestného činu maření úředního rozhodnutí a vykázání, neboť se jedná ve své podstatě o „pouhý“ závazek. Závazek jako takový, resp. jeho porušení, nemůže být chápán jako úřední rozhodnutí, a to ani v případě jeho inkorporace do výroku rozhodnutí. Nicméně jeho porušení by mohlo být důvodem pro vyslovení rozhodnutí o neosvědčení se a pokračování v podmíněně zastaveném trestním stíhání s tím, že daná skutečnost, tedy že obviněný vykonával činnost, jíž se zavázal zdržet, může být reflektována v případné otázce ukládání

²³⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 495

²³⁶ Židův, M.: Nové možnosti využití odklonu v řízení o trestných činech spáchaných v silničním provozu. In: Ščerba, F. a kol.: Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges, 2012, s. 85-86

trestu při hodnocení osoby obviněného jako v podstatě „kvazi“ přitěžující okolnost.²³⁷

Stejně tak v rámci zkušební doby lze obviněnému dle § 307 odst. 6 TrŘ uložit, aby dodržoval přiměřená omezení a povinnosti směřující, aby vedl řádný život, viz níže.

Plnění takto uložených podmínek kontroluje soud, popř. státní zástupce, pokud k podmíněnému zastavení trestního stíhání došlo v přípravném řízení a státní zástupce o něm rozhodoval. Tuto kontrolní a dozorovou pravomoc může rovněž vykonávat probační úředník Probační a mediační služby dle ZPMS.

Dle § 308 odst. 1 TrŘ v případě, že obviněný v průběhu zkušební doby vyhověl všem uloženým podmínkám a omezením, tedy zejména vedl řádný život a nahradil přečinem způsobenou újmu poškozenému, vysloví o podmíněném zastavení rozhodující orgán, že se obviněný osvědčil. Tím dojde k účinnému zastavení trestního stíhání se všemi důsledky z toho vyplývajícími, zejména tedy *exceptio rei iudicatae*. V případě, že rozhodující orgán rozhodnutí o osvědčení bez viny obviněného nevydá, platí nevyvratitelná právní domněnka, že se osvědčil uplynutím jednoho roku ode dne, kdy takové rozhodnutí mělo být vydáno. Pokud v rámci zkušební doby obviněný neplní své povinnosti stanovené rozhodnutím o podmíněném zastavení anebo nevede řádný život, v trestním stíhání lze pokračovat a to i před uplynutím celé zkušební doby (více v díle Řízení a rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání).

3.1.4. ALTERNATIVA ULOŽENÍ PŘIMĚŘENÝCH OMEZENÍ A POVINNOSTÍ

²³⁷ Termín *kvazi přitěžující* okolnost zákon nezná, autor ho použil pro přirovnání situace. Rovněž tak porušení takového závazku není ve výčtu přitěžujících okolností dle § 41 TrZ, viz část Úvahy de lege ferenda

Kromě asperačních alternativ uvedených v § 307 odst. 2 TrŘ, umožňuje zákon dle odst. 6 stejného § v rámci zkušební doby uložit obviněnému další přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život.

Termín přiměřená omezení a povinnosti zná trestní zákon v § 48 odst. 4 TrZ u institutu podmíněného upuštění od potrestání s ohledem. Lze opět snadno dovodit inspiraci zákonodárce tímto hmotněprávním ustanovením, což podporuje již několikrát zmíněný názor, že odklony jsou procesními protějšky trestů.

Obsahem je uložení jakéhokoliv omezení nebo povinnosti, které musí ovšem být přiměřené a směřovat obviněného k vedení řádného života. Takovým přiměřeným opatřením může být například uložení povinnosti podrobit se výcviku pro získání nové pracovní kvalifikace, nebo vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, léčení závislosti na omamných a psychotropních látkách, vhodným programům psychologického poradenství, nebo naopak zdržení se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, zdržení se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob, zdržení se hraní hazardních her a sázek, zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, nebo veřejně se omluvit poškozenému.

Danou povinností dle odst. 6 může být také povinnost k úhradě dlužného výživného, neboť výživné není škodou, která by se měla vypořádávat dle § 307 odst. 1 TrŘ.²³⁸ Ostatně v rámci těchto přiměřených omezení a povinností nelze uložit ani povinnost k obecné náhradě újmy dle § 307 odst. 1 TrŘ způsobené přečinem.²³⁹

Svým obsahem musí být vymezeny tak, aby zásadně směřovaly k plnění celého rozsahu určité povinnosti vyplývající pro obviněného již ze zákona nebo z úředního rozhodnutí, např. povinnosti umožnit rozvedenému manželovi styk s nezletilým dítětem. To je důležité zejména za situace, kdy stíhaným přečinem nebyla způsobena

²³⁸ srov. § 307 odst. 1, 6 TrŘ ve vazbě na § 48 odst. 4 TrZ a rozhodnutí srov. R 37/1997-II.

²³⁹ srov. TR NS 68/2010-T 1311

újma, kterou by bylo třeba v rámci aplikačních podmínek podmíněného zastavení nahradit dle § 307 odst. 1 TrŘ, protože pak vhodně formulovaná přiměřená omezení anebo povinnosti mohou nahradit chybějící výchovný vliv povinnosti k náhradě újmy na obviněného a tím akcentovat principy restorativní justice.²⁴⁰

Uvedená opatření se rovněž obsahově nesmí podobat omezením výkonu činnosti ve smyslu asperační alternativy dle § 307 odst. 2 písm. a) TrŘ, neboť se ve své podstatě jedná o rozdílné instituty. Zatímco předmětná opatření směřují zejména k tomu, aby obviněný vedl řádný život, asperační omezení výkonu určité činnosti se materiálně podobá spíše trestu a je tak v podstatě sankční reakcí na spáchaný přečin.²⁴¹

Jedním z důležitých atributů takto ukládaných opatření je jejich přiměřenost, a to do obsahu i do intenzity. Za nepřiměřené co do obsahu by bylo možno považovat uložení takového omezení nebo povinnosti, které by nemělo jakoukoliv spojitost s předmětným přečinem, v souvislosti s nímž se ukládá. Co do intenzity, tu je vždy nutno hodnotit v souvislosti s charakteristikami daného případu a je třeba, aby byla úměrná povaze a závažnosti přečinu.²⁴² Dle autora by za nepřiměřené mohlo být považováno uložení povinnosti zdržet se návštěv všech sportovních, kulturních a jiných společenských akcí obviněnému pachateli, který spáchal přečin výtržnictví na fotbalovém zápase, když by stačilo mu vyslovit zákaz pouze u sportovních akcí. Za jiné společenské akce se rozumí například maturitní ples, večerní zábava v kulturním domě, za kulturní akci by mohla být považována např. výstava, módní přehlídka nebo Matějská pouť. Uložení omezení návštěv všech takových akcí by bylo zcela jistě nepřiměřené, neboť k výtržnosti došlo pouze na fotbalovém sportovním utkání, které mívá s ohledem na páchaní tohoto druhu trestné činnosti svá jedinečná specifika.

Jedná se o opatření, jejichž použití je fakultativní. Rozhodující orgán ho může a nemusí uložit. Stejně tak může uložit jedno nebo více takovýchto omezení a

²⁴⁰ srov. NS 9/2001-T 246, PR 2/2002, s. 103

²⁴¹ srov. R 6/1996

²⁴² Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 495

povinností. Nicméně měl by zkoumat, zda je případné uložení takovýchto přiměřených omezení a povinností na místě a odpovídá to řešení standardně uplatňovanému v rámci stejných nebo skutkově obdobných případů.

Závěrem se sluší rovněž dodat, že k tomu, aby se obviněný v rámci zkušební doby osvědčil a dosáhl účinného zastavení trestního stíhání, musí vyhovět všem takto uloženým omezením a povinnostem a zároveň vést v průběhu zkušební doby do osvědčení řádný život.

3.1.5. ŘÍZENÍ A ROZHODOVÁNÍ O PODMÍNĚNÉM ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ

V tomto díle se zaměříme na procesní aspekty řízení a rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání.

Subjekty, které o podmíněném zastavení rozhodují, jsou orgány činné v trestním řízení. V přípravném řízení je to státní zástupce, v řízení před soudem pak sám soud.²⁴³

Z procesního pohledu je pak otázka, jak se takové řízení o podmíněném zastavení zahajuje, a to zejména ze strany obviněného. Zákonodárce explicitně neříká, zda takové řízení zahájit návrhem nebo stačí pouhý podnět. Dle názoru teorie²⁴⁴ není návrhu zapotřebí, nejedná se o návrhové řízení. Uvedené argumentačně podpírají tím, že orgány činné v trestním řízení mohou pozitivně rozhodnout o podmíněném zastavení i z vlastní iniciativy, není k tomu zapotřebí žádné ingerence obviněného. Na pozitivní rozhodnutí o podmíněném zastavení není právní nárok, kdy záleží pouze na uvážení samotných rozhodujících orgánů činných v trestním řízení. Dle názoru autora je dané řešení poněkud nešťastné, neboť v případě, že rozhodující orgán neshledá důvod k postupu odklonu podmíněného zastavení, zpravidla neudělá nic, ani záznam

²⁴³ srov. § 307 odst. 1 věta první TrŘ

²⁴⁴ srov. Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 780; Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 737

do spisu. To zakládá určitou míru nepřezkoumatelnosti, neboť není jasné, jakými úvahami se rozhodující orgán řídil při nevyhovění možnosti podmíněně zastavit trestní stíhání, což samozřejmě může způsobovat nepřípustnou dichotomii rozhodování, kdy skutkově stejné případy odlišných obviněných mohou a nemusejí být podmíněně zastavovány. Dle autora by tedy mělo být vydáváno jak pozitivní, tak i negativní rozhodnutí o podmíněném zastavení, v odůvodnění kterého by měl rozhodující orgán vyložit, proč postup podmíněného zastavení neshledal důvodným a jakými úvahami se řídil. Proti takovému rozhodnutí by mělo být samozřejmě možno podat opravný prostředek, aby se zajistila dvojinstančnost rozhodování.²⁴⁵

Předtím, než by vůbec přicházela úvaha o postupu podmíněného zastavení dle § 307 a násl. TrŘ, by měl státní zástupce zvážit, zda není třeba učinit některá z rozhodnutí podle §§ 171 až 173 TrŘ, jelikož zastavení trestního stíhání pro zde uvedené důvody je pro obviněného více výhodnější a orgány činné v trestním řízení by měly činit rozhodnutí v pořadí pro obviněného nejpříznivějším.

V řízení o podmíněném zastavení přichází de lege lata v úvahu zejména tyto druhy rozhodnutí. Jednak rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, které je ve své podstatě mezitímním rozhodnutím sui generis pro svou dočasnost, neboť trestní stíhání ani v případě takového rozhodnutí není pravomocně skončeno.²⁴⁶ Dalším druhem rozhodnutí je rozhodnutí o osvědčení se ve zkušební době, se kterým je spojeno účinné zastavení trestního stíhání dle § 11 odst. 1 písm. f) TrŘ. Dále pak také rozhodnutí o pokračování v trestním stíhání, pokud obviněný nevyhověl uloženým podmínkám, anebo nevede řádný život. A také rozhodnutí o ponechání podmíněného odsouzení v platnosti spolu s prodloužením zkušební doby dle § 308 odst. 1 TrŘ.

V řízení o podmíněném zastavení se rozhoduje usnesením. To musí obsahovat²⁴⁷ označení rozhodujícího orgánu, den a místo rozhodnutí, výrok usnesení s uvedením zákonných ustanovení, jichž bylo použito, dále odůvodnění, pokud zákon nestanoví

²⁴⁵ více v části Úvahy de lege ferenda

²⁴⁶ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 479

²⁴⁷ § 134 odst. 1 TrŘ

něco jiného, a samozřejmě poučení o opravném prostředku, tedy o možnosti podat proti rozhodnutí stížnost. V odůvodnění²⁴⁸ je třeba, jestliže to vychází podle povahy věci v úvahu, zejména zvláště uvést skutečnosti, které byly vzaty za prokázané, důkazy, o něž se skutková tvrzení opírají, úvahy, jímž se rozhodující orgán řídil při jejich hodnocení, jakož i právní úvahy, na jejichž podkladě posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona.

Výrok usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 1 TrŘ musí obsahovat vedle obecných náležitostí také přesný popis skutku, včetně označení naplnění všech znaků skutkové podstaty předmětného přečinu včetně protiprávnosti a zavinění, s právním závěrem o tom, jaký přečin je v takovém skutku spatřován, aby bylo zřejmé, že patří do okruhu přečinů, u nichž je využití tohoto odklonu přípustné. Důležité rovněž je, aby závěr o právní kvalifikaci skutku byl formulován s ohledem na zásadu presumpce nevinny, protože podmíněné zastavení trestního stíhání není rozhodnutím o vině.²⁴⁹ Dále musí také obsahovat délku zkušební doby (§ 307 odst. 3 TrŘ), případně povinnost k náhradě přečinem způsobené újmy v rámci dohody o její náhradě (odst. 4).²⁵⁰ Stejně tak musí rozhodnutí obsahovat výrok o zostřujících alternativách a jejich druhu, pokud byly rozhodujícím orgánem uloženy (odst. 2). V případě, že bylo obviněnému uloženo zaplacení částky státu na pomoc obětem trestné činnosti, pak také konkrétní výše této částky, neboť uvedení ve výrokové části rozhodnutí zakládá právní titul státu k takto zaplaceným penězům. Rovněž tak v případě závazku zdržení se výkonu činnosti řízení motorových vozidel poučení o pozbytí řidičského oprávnění a povinnosti odevzdat řidičský průkaz (odst. 5). Pokud byly obviněnému uloženy také přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, opět musí být uvedeny ve výroku předmětného rozhodnutí (odst. 6).

Opravným prostředkem proti takovému usnesení je stížnost, o níž rozhoduje nadřízený orgán.²⁵¹ Stížnost se podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje a to ve lhůtě tří dnů od oznámení takového usnesení. Pokud má obviněný

²⁴⁸ § 134 odst. 2 TrŘ

²⁴⁹ srov. NS 9/2001-T 247., PR 2/2002, s. 103,

²⁵⁰ srov. N 19/2003-T 466.

²⁵¹ §§ 141 odst. 1, 147 odst. 1 TrŘ

obhájce nebo zákonného zástupce, je usnesení o podmíněném zastavení oznamováno jak obviněnému, tak i jeho obhájci nebo zákonnému zástupci a lhůta běží ode dne oznámení, které bylo provedeno nejpozději.²⁵² Oprávněnými napadnout taková usnesení podmíněného zastavení jsou obviněný, poškozený, event. osoby, které to mohou učinit za ně jejich jménem (obhájce, zmocněnec poškozeného, zákonný zástupce, opatrovník) a v případě, že o něm rozhoduje soud, tak také státní zástupce.²⁵³

Obviněný může podat stížnost, i když podal souhlas s podmíněným zastavením. Stejně tak poškozený ji může podat nezávisle na tom, zda mu byla nahrazena škoda v plné míře či nikoliv. Toto procesní oprávnění zakládá možnost ze strany obviněného dosáhnout jednoduchým způsobem zrušení usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání. To bude využitelné například za situace, kdy se obviněnému budou zdát uložené podmínky nebo délka zkušební doby příliš tvrdá, nebo pokud dojde k názoru, že v průběhu hlavního líčení bude schopen dokázat svou nevinu. Obviněnému stačí, aby proti takovému usnesení podal stížnost a zároveň odvolal svůj souhlas s podmíněným zastavením ve smyslu § 307 odst. 1 věta první TrŘ, čímž odpadne jedna ze zákonných podmínek použití tohoto institutu. Jelikož v řízení o stížnosti se lze opřít o nové skutečnosti a důkazy,²⁵⁴ nadřízenému orgánu nezbyde nic jiného, než usnesení zrušit a pokračovat v trestním stíhání.²⁵⁵

Pokud není stížnost ve lhůtě podána u příslušného orgánu, nebo se práva stížnosti oprávněné osoby vzdaly nebo ji vzaly zpět, nebo pokud byla podaná stížnost jako nedůvodná zamítnuta, nabývá usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání právní moci. Tato skutečnost je významná hned z několika důvodů. Předně od okamžiku nabytí právní moci počíná plynout stanovená zkušební doba, ve které je povinen vést řádný život a vyhovět všem uloženým podmínkám, omezením a

²⁵² § 143 odst. 1 TrŘ

²⁵³ srov. § 142 odst. 1 TrŘ ve vazbě na § 307 odst. 7 TrŘ

²⁵⁴ § 145 odst. 2 TrŘ

²⁵⁵ srov. Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 66-67

povinnostem.²⁵⁶ Stejně tak okamžikem právní moci případně pozbývá řídičské oprávnění.²⁵⁷ Nabytí právní moci takového rozhodnutí se také zapisuje do evidence trestů Rejstříku trestů.²⁵⁸

Za podmínek stanovených v § 362 odst. 2 TrŘ zasílá předseda Senátu a v přípravném řízení státní zástupce po nabytí právní moci takové rozhodnutí také obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Výše uvedené také přiměřeně platí pro další rozhodnutí v řízení o podmíněném zastavení jako např. rozhodnutí o osvědčení se ve zkušební době nebo rozhodnutí o tom, že se obviněný neosvědčil a v trestním řízení se pokračuje, stejně tak i rozhodnutí o ponechání podmíněného zastavení v platnosti s prodloužením zkušební doby.

Pokud tedy obviněný v průběhu zkušební doby vedl řádný život, splnil povinnost nahradit způsobenou újmu v uloženém rozsahu, a vyhověl dalším uloženým omezením a povinnostem, rozhodne soud a v přípravném řízení státní zástupce, že se obviněný osvědčil.²⁵⁹ Jestliže po dobu jednoho roku od uplynutí zkušební doby nebylo učiněno zmíněné osvědčovací rozhodnutí, nastává ze zákona nevyvratitelná právní domněnka, že se obviněný osvědčil, pokud nezavinil nevydání takového osvědčovacího rozhodnutí.²⁶⁰ Zavinit nevydání by mohl například tím, že by proti němu bylo vedeno další trestní řízení.

Právní mocí rozhodnutí, že se obviněný osvědčil, nebo uplynutím jednoho roku od konce zkušební doby, aniž rozhodnutí o tom, zda se obviněný osvědčil, bylo učiněno bez jeho viny, nastávají účinky zastavení trestního stíhání ve smyslu § 11 odst. 1 písm. f) TrŘ, tedy nastává překážka věci rozhodnuté *res iudicata*, kdy další trestní stíhání pro tentýž skutek obviněného je nepřipustné, trestní stíhání nelze zahájit a bylo již

²⁵⁶ § 307 odst. 3 TrŘ

²⁵⁷ § 307 odst. 5 TrŘ

²⁵⁸ § 8 a násl. ZRT

²⁵⁹ § 308 odst. 1 věta první TrŘ

²⁶⁰ § 308 odst. 2 TrŘ

zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, jelikož dřívější trestní stíhání bylo právní mocí osvědčení (rozhodnutím soudu nebo fikcí) zastaveno.

Pokračovat v trestním stíhání obviněného pro týž skutek je možné jen v případě zrušení rozhodnutí o zastavení PZTS v řízení o dovolání § 265a a násl. TrŘ, o stížnosti o porušení zákona § 266 a násl. TrŘ nebo v řízení o obnově řízení § 277 a násl. TrŘ. Avšak vzhledem ke znění ustanovení § 308 odst. 1 TrŘ, z něhož vyplývá, že po rozhodnutí podle § 307 odst. 1 TrŘ lze v trestním stíhání obviněného pro týž skutek pokračovat jen v případě, když nevyhoví podmínkám podmíněného zastavení, je již toto rozhodnutí poté, co nabude právní moci, překážkou pro pokračování v takovém trestním stíhání z jakýchkoliv jiných důvodů. To především znamená, že důvodem pro pokračování trestního stíhání nemůže být zjištění, že rozhodnutí o jeho podmíněném zastavení podle § 307 odst. 1 TrŘ bylo nesprávné, ledaže by bylo rozhodnutí o podmíněném zastavení zrušeno na základě obnovy řízení dle § 278 odst. 2, 3 TrŘ.²⁶¹

Pokud obviněný neplní řádně výše uvedené podmínky, lze v jeho trestním stíhání pokračovat. Rozhodnutí o neosvědčení se a o pokračování v trestním stíhání vydávají stejné rozhodovací orgány jako v případě rozhodování o podmíněném zastavení, tedy soud, event. státní zástupce. Rozhodnutí o pokračování v trestním stíhání může být vydáno kdykoliv během zkušební doby.²⁶² Neplněním uložených povinností se rozumí zejména páchaní další trestné činnosti, nicméně v takovém případě je nutno vyčkat s ohledem na zásadu presumpce nevinu pravomocného skončení takového dalšího trestního řízení.²⁶³ Takové rozhodnutí se doručuje též poškozenému, který je oprávněn podat proti němu stížnost. Fakticky lze pokračovat v dalších úkonech trestního stíhání směřujících k odsouzení, např. podání obžaloby, lze až po nabytí právní moci takového rozhodnutí o pokračování trestního stíhání.²⁶⁴

Podmíněné zastavení trestního stíhání lze ovšem také v případě porušení stanovených podmínek obviněným vzhledem k jeho osobě a k okolnostem případu

²⁶¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 757

²⁶² § 308 odst. 1 věta druhá TrŘ

²⁶³ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 81

²⁶⁴ R 29/1996

výjimečně ponechat v platnosti. Tato možnost zakotvená výše zmiňovanou asperační novelou 139/2012 Sb. se hodí pro řešení případů spíše nízké intenzity prohřešků obviněného. Zkušební dobu lze v takovém případě prodloužit až o jeden rok, nicméně nesmí překračovat celkovou dobu pěti let. Obviněný v takovém případě musí dodržovat uložené podmínky, zejména nahradit újmu, i v rámci takto prodloužené zkušební doby.²⁶⁵ Pravděpodobně ovšem nelze mu v rámci takového rozhodnutí uložit nová přiměřená práva a povinnosti nebo zostřující alternativy, pokud nebyly již uloženy původním rozhodnutím o podmíněném zastavení. Obdobná ustanovení o ponechání trestní podmínky v platnosti zná zákon u hmotněprávních trestů.²⁶⁶

3.1.6. STADIA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ A MOŽNOSTI VYUŽITÍ INSTITUTU PODMÍNĚNÉHO ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ

Institut podmíněného zastavení lze užít takřka ve všech stádiích trestního řízení. Státní zástupce je o něm oprávněn rozhodovat kdykoliv v přípravném řízení, tedy od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby. Soud o něm poté rozhoduje kdykoliv v řízení před soudem dle § 180 a násl. TrŘ. Může o něm rozhodnout v rámci hlavního líčení dle § 223a TrŘ i mimo hlavní líčení dle § 231 TrŘ.

O podmíněném zastavení může rozhodnout samosoudce v rámci přezkoumání obžaloby ve zjednodušeném řízení dle § 314b a § 314c odst. 1 TrŘ, které následuje po zkráceném přípravném řízení.²⁶⁷ Doručením návrhu na potrestání soudu má účinky zahájení trestního stíhání. Oproti podmíněnému odložení podání návrhu na potrestání se liší tím, že o něm rozhoduje samosoudce, nikoliv státní zástupce.

O tomto odklonu lze rozhodnout také v rámci předběžného projednání obžaloby dle § 188 odst. 1 písm. d) TrŘ, nicméně to zřejmě nebude moc časté, jelikož předběžné

²⁶⁵ § 308 odst. 1 in fine TrŘ

²⁶⁶ srov. § 83 odst. 1, § 86 odst. 1, § 65 odst. 3 TrZ

²⁶⁷ R 11/1995

projednání obžaloby je možné pouze u senátních věcí (tj. těch, kde rozhoduje soud v Senátu), což je u trestných činů s horní hranicí více než pět let nebo u těch, kde je věcně příslušný krajský soud, což v podstatě vylučuje podstatnou část přečinů. Takové řešení tedy bude přicházet u těch nedbalostních přečinů s horní hranicí trestní sazby nad pět let.²⁶⁸

Podmíněně zastavovat může soud také v rámci odvolacího řízení. Tato možnost byla zakotvena novelou č. 193/2012 Sb., kdy do té doby měla právní teorie za to, že takový postup v odvolacím řízení není možný.²⁶⁹ V případě rozhodování v odvolacím řízení také narážíme na poměrně zajímavou procesní situaci, neboť vydané rozhodnutí o podmíněném zastavení nelze napadnout stížností, jelikož již původní rozhodnutí rozhoduje odvolací soud jako nadřízený orgán v řízení o stížnosti. Takové rozhodnutí lze napadnout pouze dovoláním k Nejvyššímu soudu, ovšem se všemi limitacemi, které takové dovolání přináší, zejména možnost napadat pouze procesní chyby a právní vady.²⁷⁰ Navíc pak v takové situaci není k podání dovolání oprávněn poškozený.²⁷¹

Dlužno také dodat, že uvedené procesní možnosti platí rovněž pro další institut odklonu, o kterém bude pojednáno dále, a to narovnání.

3.2. PODMÍNĚNÉ ODLOŽENÍ PODÁNÍ NÁVRHU NA POTRESTÁNÍ

Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je příbuzným institutem podmíněného zastavení trestního stíhání uplatňující se v rámci tzv. zkráceného přípravného řízení dle § 179a a násl. TrŘ.

²⁶⁸ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 85

²⁶⁹ Teryngel, J. K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie, 1995, č. 9

²⁷⁰ § 265a odst. 2 písm. f), g) TrŘ

²⁷¹ § 265d odst. 1 a contrario TrŘ

Zkrácené přípravné řízení je jedním z typů přípravného řízení určené pro řešení skutkově jasných případů u nejméně závažných trestných činů tak, aby v něm mohlo být řízení na nejvyšší míru zjednodušeno a téměř zcela vyloučeno duplicitní dokazování před a po podání návrhu na potrestání. Jeho podstatou je rychlé a neformální objasnění skutku, ve kterém je spatřován tr. čin, zjištění osoby důvodně podezřelé z jeho spáchání a vyhledání (nikoliv provedení) důkazů.²⁷² Bylo zavedeno novelou č. 265/2001 Sb. pro racionalizaci a zefektivnění trestní justice zrychlením přípravného trestního řízení tak, aby o věci bylo možno rychleji a efektivněji rozhodnout se zachováním všech práv stran, zejména podezřelého a poškozeného.

Zkrácené přípravné řízení se koná o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví horní trestní sazbu trestu odnětí svobody nepřevyšující pět let, jestliže byl podezřelý přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo v průběhu prověřování trestního podnětu, zpravidla trestního oznámení, byly zjištěny skutečnosti jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné postavit před soud ve lhůtě dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělí podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý spolu s právní kvalifikací skutku, jaký trestný čin je v něm spatřován. Tuto lhůtu lze prodloužit, nejvýše však o deset dní, v případě sjednávání dohody o vině a trestu až 30 dní.²⁷³ Vzhledem k takovému vymezení je na první pohled patrné, že zkrácené přípravné řízení bude možné provádět u takřka všech druhů přečinů, jelikož se dané omezení v podstatě kryje s definicí přečinu.²⁷⁴

Klíčovým rozhodujícím orgánem v přípravném řízení je státní zástupce, který by vzhledem k účelu zkráceného přípravného řízení měl posoudit již na samém počátku trestního řízení, zda je reálné, aby řízení bylo skončeno v zákonné lhůtě dvou týdnů, a

²⁷² Hendrych, D. a kol. Právní slovník, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 543

²⁷³ § 179a odst. 1, § 179b odst. 4 a § 179f odst. 2 písm. a) TrŘ

²⁷⁴ Přečinem se dle § 14 odst. 2 TrZ rozumí všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy s horní sazbou trestu odnětí svobody do pěti let. Viz výše v textu.

zda jsou i jiné předpoklady pro jeho vedení, a určit, zda tento typ přípravného řízení bude nebo nebude použit.²⁷⁵

Ve zkráceném přípravném řízení nedochází k zahájení trestního stíhání rozhodnutím, a proto se zde osoba, proti níž se řízení vede, označuje jako podezřelý. Podezřelý má v rámci zkráceného přípravného řízení stejná práva jako obviněný.²⁷⁶ Může se tedy například vyjádřit ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu a k důkazům o nich, uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat opravné prostředky. Rovněž zde se plně uplatňuje princip *nemo tenetur* a podezřelý není zásadně povinen vypovídat.

Poté, co policejní orgán, pokud neučiní jiné rozhodnutí, předloží státnímu zástupci stručnou zprávu o výsledku zkráceného přípravného řízení, ve které uvede právní kvalifikaci skutku a označí relevantní důkazy, je státní zástupce povinen učinit některé z rozhodnutí uvedené v § 179c odst. 2 TrŘ. Jednou z těchto možností, v praxi zřejmě nejčastější, pokud to odůvodňují výsledky zkráceného přípravného řízení, je podání návrhu na potrestání podezřelého na příslušný soud.²⁷⁷

Návrh na potrestání ve zkráceném přípravném řízení dle § 179d odst. 1 TrŘ je v podstatě obdobou obžaloby v obecném řízení. Má totiž stejné náležitosti jako obžaloba (§ 177 TrŘ), s výjimkou odůvodnění, které mít nemusí. K návrhu státní zástupce připojí všechny písemnosti a další přílohy, které mají význam pro soudní řízení a rozhodnutí (§ 179d TrŘ). Doručením návrhu na potrestání soudu má za následek zahájení trestního stíhání, z podezřelého se stává obviněný a věc je dále projednávána samosoudcem ve zjednodušeném řízení (§ 314b a násl. TrŘ).²⁷⁸

Určitou modifikací výše uvedeného schématu je oprávnění státního zástupce využít v rámci rozhodování o průběhu zkráceného přípravného řízení dle § 179c odst. 2 písm.

²⁷⁵ Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 498

²⁷⁶ § 179b odst. 2, § 33 odst. 1 TrŘ

²⁷⁷ srov. § 179c odst. 1, 2 TrŘ

²⁷⁸ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 560

h) TrŘ také možnosti odklonu v podobě podmíněného odložení podání návrhu na potrestání zakotvenému v §§ 179g a 179h TrŘ.

Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání bylo do našeho právního řádu zavedeno novelou č. 283/2004 Sb., kterou se reagovalo na stav, že v rámci zkráceného přípravného řízení nebylo možno do té doby využít odklonu v podobě nevyslovení viny. Jedná se ve své podstatě o určitou modifikaci institutu podmíněného zastavení trestního stíhání dle § 307 a násl. TrŘ zasazeného do právní úpravy zkráceného přípravného řízení, neboť při srovnání obou úprav dojdeme k závěru o jejich vysoké míře podobnosti. V obou případech se jedná o druh odklonu, o prostředek sloužící k restoraci nastalých konfliktních vztahů mezi podezřelým a poškozeným. I u podmíněného odložení podání návrhu na potrestání se jedná o mezitimní rozhodnutí *sui generis*, pro jeho aplikaci jsou nastaveny takřka totožné podmínky jako u podmíněného zastavení trestního stíhání. Lze dokonce tvrdit, že institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání je ve své podstatě materiálně totožný s odklonem podmíněného zastavení trestního stíhání.²⁷⁹

Původně byly aplikační podmínky tohoto institutu rozdílné od podmínek podmíněného zastavení, nicméně přijetím novely č. 459/2011 Sb. a zejména pak již nekolikrát zmíněné asperační novely č. 193/2012 Sb. byly ve svém důsledku harmonizovány a jsou tak v podstatě totožné, včetně číslování odstavců §, proto lze v podrobnostech odkázat na výklad výše.²⁸⁰ Státní zástupce tedy může rozhodnout o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání za situace, kdy se podezřelý k činu doznal, nahradil újmu způsobenou přečinem, nebo s poškozeným uzavřel k takové náhradě dohodu, popřípadě učinil jiná vhodná opatření k náhradě, zároveň podezřelý s takovým postupem vyslovil souhlas a vzhledem k jeho osobě a přihlédnutím k dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí

²⁷⁹ srov. Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 226; Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 106 a násl.; Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2 393

²⁸⁰ srov. § 307 a násl. TrŘ

považovat za dostačující.²⁸¹ Stejně tak lze podezřelému zkušební dobu zúžit uložením některých z asperačních alternativ v podobě závazku k zdržení se výkonu určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu, v praxi opět nejčastěji zdržení se řízení motorových vozidel, nebo povinnosti ke složení peněžní částky státu na pomoc obětem trestné činnosti.²⁸² Podezřelému lze uložit rovněž přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život.²⁸³ Délka zkušební doby je také totožná, v rozmezí 6 měsíců až 2 let, v případě uložení asperačních alternativ až na 5 let. Počíná běžet od právní moci rozhodnutí o podmíněném odložení.²⁸⁴ Stejně tak opět není potřeba ani souhlas poškozeného s daným postupem.

O podmíněném odložení podání návrhu na potrestání rozhoduje pouze státní zástupce, nikoliv soud. Rozhodnutí o podmíněném odložení musí být vydáno ve formě usnesení a musí obsahovat podobné náležitosti jako rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, zejména pak přesný popis skutku, jeho právní hodnocení, stanovení délky zkušební doby, povinnost k náhradě újmy, pokud již nebyla uhrazena,²⁸⁵ vymezení případných přiměřených omezení a povinností,²⁸⁶ pokud byla uložena povinnost k zaplacení částky k pomoci obětem trestných činů, tak přesné určení výše této částky, v případě, že byl uložen závazek zdržení se činnosti, jeho přesné vymezení, o jakou činnost se jedná, pokud je zdržovanou činností řízení motorových vozidel, pak i uložení povinnosti odevzdat příslušnému úřadu řidičský průkaz a poučení, že právní mocí rozhodnutí podezřelý ztrácí řidičské oprávnění.²⁸⁷

Stejně tak pokud podezřelý vedl v průběhu doby řádný život, nahradil újmu a vyhověl všem dalším uloženým povinnostem a omezením, státní zástupce rozhodne, že se podezřelý osvědčil. Jinak rozhodne, že se neosvědčil a v trestním řízení se pokračuje zpravidla podáním návrhu na potrestání soudu a řízením před samosoudcem. Takové rozhodnutí může vydat kdykoliv během zkušební doby. Opět také může výjimečně

²⁸¹ § 179g odst. 1 TrŘ

²⁸² § 179g odst. 2 TrŘ

²⁸³ § 179g odst. 6 TrŘ

²⁸⁴ § 179g odst. 3 TrŘ

²⁸⁵ § 179g odst. 4 TrŘ

²⁸⁶ § 179g odst. 6 TrŘ

²⁸⁷ § 179g odst. 5 TrŘ

ponechat podmíněné odložení v platnosti a prodloužit zkušební dobu za podmínek přiměřeně shodných jako u podmíněného zastavení trestního stíhání. Stejně analogicky k podmíněnému zastavení trestního stíhání v případě, že uvedené rozhodnutí o osvědčení nebylo řádně státním zástupcem ve lhůtě po uplynutí zkušební doby učiněno, aniž by na tom měl podezřelý vinu, platí nevyvratitelná právní domněnka, že se osvědčil uplynutím jednoho roku ode dne, kdy mělo být takové rozhodnutí vydáno.

Proti uvedeným rozhodnutím je přípustná stížnost, k jejímuž podání je oprávněn jak podezřelý, tak i poškozený. Stížnost se podává u státního zástupce, který rozhodnutí vydal a rozhodovat o ní bude nadřízený státní zástupce.

Právní mocí rozhodnutím o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání počíná plynout stanovená zkušební doba.²⁸⁸ Stejně tak státní zástupce zasílá pravomocná rozhodnutí o podmíněném odložení, o tom, že se podmíněné odložení ponechává v platnosti a rozhodnutí o osvědčení obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.²⁸⁹ Rovněž se daná pravomocná rozhodnutí zasílají Rejstříku trestů pro účely evidence rejstříku trestů jako skutečnosti významné pro trestní řízení.²⁹⁰

Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání lze využít rovněž v řízení proti mladistvému,²⁹¹ stejně tak i v řízení proti právnické osobě.²⁹²

²⁸⁸ § 179g odst. 3 in fine TrŘ

²⁸⁹ § 362 odst. 2, 3 TrŘ

²⁹⁰ §§ 8, 9, 9a ZRT

²⁹¹ § 69 odst. 2 ve vazbě na § 1 odst. 3 ZSVM

²⁹² § 1 odst. 2 TOPO

4. NAROVNÁNÍ

4.1. PODSTATA INSTITUTU NAROVNÁNÍ A PODMÍNKY JEHO APLIKACE

Narovnání je po podmíněném zastavení trestního stíhání druhým nejstarším druhem odklonu v českém trestním řízení. Do našeho právního řádu byl zaveden novelou č. 152/1995 Sb., na základě Doporučení Rady Evropy č. R (87) 18 ze dne 17. září 1987 pro zvýšení efektivity trestního řízení a racionalizace trestní justice. Tento odklon je nejtypičtějším příkladem pojetí restorativní justice, neboť je principiálně založen na restoraci přečinem poškozených vztahů mezi obviněným a poškozeným spočívajícím v nahrazení újmy za ingerence státní moci a postihu obviněného po finanční stránce, kdy je nad rámec nahrazení újmy povinován zaplatit státu částku určenou na pomoc obětem trestné činnosti, což ve své podstatě představuje trestněprávní reakci na spáchaný přečin. Jinak řečeno, narovnáání má dvojsložkový účinek. První je nahrazení újmy obviněným poškozenému, druhý je nahrazení trestního postihu obviněného povinností zaplatit peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti.

Podstatou narovnáání je tedy dohoda mezi poškozeným a obviněným o vypořádání vzájemných přečinem poškozených vztahů, jejíž schválení soudem nebo státním zástupcem je spojeno s procesními důsledky zastavení trestního stíhání. Poškozený a obviněný se tak stávají hlavními aktéry řešení projednávaného případu, neboť právě urovnání konfliktu mezi nimi dostává za splnění dalších zákonných předpokladů přednost před veřejným zájmem na potrestání pachatele přečinu.²⁹³ Samy účinky trestní represe, zpravidla v podobě faktického uložení trestu, jsou zde nahrazovány také povinností obviněného k dalšímu majetkovému plnění nad rámec způsobené újmy, které má sloužit na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Místo trestu nebo hrozby dalším trestním stíháním se zde využívá k působení na obviněného možnost odčerpat mu určité významné majetkové hodnoty a využít je ve prospěch toho, kdo byl nejvíce a bezprostředně přečinem zasažen, tedy poškozeného, a dále ke

²⁹³ Sotolář, A., Sovák, Z., Kratochvíl, V., Zezulová, J., Šámal, P., Púry, F., Válková, H., a kol.: Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky – svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 406

specifickému účelu, kterou je peněžitá pomoc obětem trestné činnosti.²⁹⁴ Narovnání plní v tomto smyslu velmi významnou funkci restituce narušených vztahů mezi obviněným, poškozeným²⁹⁵ a v neposlední řadě také společností. Narovnání pak plní účinky preventivní represe vůči obviněnému, neboť ten je seznámen s nepříznivým následkem, jaký měl spáchaný přečin pro poškozeného, a rovněž tak je snadnější alternativou pro poškozeného, kterému je v podstatě neprodleně nahrazena způsobená újma.

Narovnání je vhodné užít zpravidla u těch případů přečinů, kde zájem na restoraci konfliktních vztahů mezi obviněným a poškozeným převažuje nad zájmem státu na potrestání obviněného a ochraně společnosti. Hodí se tak, stejně jako podmíněné zastavení trestního stíhání a ostatní odklony, u přečinů nižší míry protispolečenské závažnosti, kde trestněprávní reakce orgánů činných v trestním řízení nemusí být nikterak intenzivní. Stejně jako u všech odklonů je nutno přiléhavost aplikačních podmínek zkoumat v konkrétních souvislostech toho kterého případu. Pro stát představuje narovnání výhodu v tom, že stejně jako všechny odklony zrychluje trestní řízení, zefektivňuje a racionalizuje trestní justici.

Využití narovnání je tak vhodné zejména v případech, kdy újma poškozenému není způsobena přímo, např. u přečinů pomluvy,²⁹⁶ omezování osobní²⁹⁷ a domovní svobody,²⁹⁸ křivého obvinění²⁹⁹ a výpovědi,³⁰⁰ poškození cizích práv,³⁰¹ porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže³⁰² anebo porušení listovního tajemství.³⁰³ Na druhou stranu nesmí být narovnání nadužíváno na jedné straně k neodůvodněným požadavkům poškozeného vůči obviněnému „výměnou“ za jejich beztrestnost, ani

²⁹⁴ srov. § 23 a násl. ZOTČ

²⁹⁵ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 745

²⁹⁶ § 184 TrZ

²⁹⁷ § 171 TrZ

²⁹⁸ § 178 TrZ

²⁹⁹ § 345 TrZ

³⁰⁰ § 346 TrZ

³⁰¹ § 181 TrZ

³⁰² § 248 TrZ

³⁰³ §§ 182, 183 TrZ

nesmí sloužit ke zrychlení vyřízení trestních věcí na úkor řádného a celkového uspokojení poškozeného nahrazením jemu přečinem způsobené újmy.³⁰⁴

Aplikační podmínky pro využití tohoto druhu odklonu zákon obsahuje v ustanovení § 309 odst. 1 TrŘ. V (1) řízení o přečinu může se (2) souhlasem obviněného a poškozeného soud nebo v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže (3) obviněný svobodně, vážně a určitě prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti a validitě takového prohlášení,³⁰⁵ (4) uhradí přečinem způsobenou škodu, nebo učiní jiné potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou přečinem, vydá bezdůvodné obohacení přečinem získané nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání,³⁰⁶ a (5) složí státu na účet rozhodujícího orgánu (soudu nebo v přípravném řízení státního zastupitelství) peněžitou částku určenou na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle ZOTČ a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu,³⁰⁷ a (6) považuje-li se ze strany orgánů činných v trestním řízení takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

Vzhledem k tomu, že podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání jsou příbuzné instituty, uplatňují se u nich velice podobné aplikační podmínky, proto lze z velké části odkázat na výklad učiněný výše u aplikačních podmínek podmíněného zastavení trestního stíhání.³⁰⁸ Rozdíly nicméně existují, když při aplikaci odklonu je třeba mj. zkoumat i míru porušení veřejného zájmu, jak bude rozebráno níže.

4.1.1. ŘÍZENÍ O PŘEČINU

³⁰⁴ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 521

³⁰⁵ § 309 odst. 1 písm. a) TrŘ

³⁰⁶ § 309 odst. 1 písm. b), c) TrŘ

³⁰⁷ § 309 odst. 1 písm. d) TrŘ

³⁰⁸ srov. § 307 odst. 1 a § 309 odst. 1 RrŘ

Stejně jako u podmíněného zastavení, v případě užití institutu narovnání může být obviněným kdokoliv, proti komu bylo zahájeno trestní stíhání. Narovnání lze použít u obviněných právnických osob,³⁰⁹ stejně tak u mladistvých.³¹⁰

Je možné pouze u skutku, pro něž bylo zahájeno a je vedeno řízení právně kvalifikovaného jako přečin, přičemž se k zákonnému snížení (např. u mladistvého) nebo zvýšení trestní sazby nepřihlíží (u pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny).

Stejně jako u podmíněného zastavení v případě souběhu trestných činů musí všechny splňovat kvalifikaci přečinu, a to včetně souběhu jednočinného. Nelze tak využít odklonu narovnání například za situace, kdy obviněný pachatel zaútočí v restauraci za současné přítomnosti tří dalších osob na poškozeného a způsobí mu vážnou poruchu zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 TrZ, kdy tímto jednáním naplní skutkovou podstatu trestných činů těžkého ublížení na zdraví dle § 145 odst. 1 TrZ a výtržnictví dle § 358 odst. 1 TrZ. Vzhledem k tomu, že první z jmenovaných trestných činů je zločinem, nelze v takovém případě věc vyřešit narovnáním, a to ani za splnění všech dalších aplikačních podmínek.

4.1.2. SOUHLAS OBVINĚNÉHO A POŠKOZENÉHO

Oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání se narovnání liší tím, že vyžaduje nejenom souhlas obviněného, ale také poškozeného. V tom je právě specifická tohoto institutu, který svým restorativním působením slouží spíše k napravení konfliktního stavu a náhradě újmy poškozenému před upřednostněním veřejného zájmu na trestní represi. Z toho z logiky věci vyplývá, že s takovým vyřízením je nutný souhlas stran předmětného přečinem poškozeného sociálního vztahu. Narovnání jako institut je tímto zcela specifický, neboť je v něm akcentován silný mediační prvek, který vede strany ke smírnému vyřešení věci za dohledu a kontroly rozhodujících orgánů.

³⁰⁹ § 1 odst. 2 TOPO

³¹⁰ § 69 odst. 1 písm. b) ZSVM

Souhlas musí být dán dobrovolně. Dobrovolnost jsou povinny rozhodující orgány z úřední povinnosti zkoumat.³¹¹ Dobrovolný souhlas musí být učiněn o svobodné vůli, je zcela nepřípustné, aby k němu byl obviněný nebo poškozený jakkoliv nucen. Stejně tak musí být učiněn zcela vážně, nikoliv jen naoko, nebo zastřeně. Z jednání osoby musí být jasně patrné, že se jedná o kontrétní souhlas s narovnáním v předmětné věci a musí být zcela srozumitelný. Musí být jasně vymezen, aby nebylo možno takový projev vůle zaměnit za jiný, a musí z něho být při běžném výkladu právního jednání seznatelné, že se jedná o souhlas s narovnáním.

U mladistvého, lhostejno zda v pozici poškozeného nebo obviněného, musí takový jeho souhlas poskytnout zákonný zástupce, zpravidla rodič. V případě, že takový souhlas neposkytne nebo poskytnout odmítne, lze se domáhat na nahrazení souhlasu rozhodnutím soudu.³¹²

U právnické osoby projevuje souhlas orgán, který je oprávněn za tuto osobu jednat. O konkretizaci tohoto orgánu rozhoduje zakladatelské právní jednání nebo zákon.³¹³ Zákonem je příslušný orgán definován např. u Všeobecné zdravotní pojišťovny, České národní banky, vysokých škol nebo některých profesních komor. Takovým orgánem může být kupř. jednatel (u společnosti s ručením omezeným), představenstvo, event. jeho předseda (u akciové společnosti), prokurista nebo likvidátor (u obchodní korporace), nebo také např. pověřený pracovník nebo vedoucí organizační složky (u státu).

Pokud jde o formu souhlasu, ta může být učiněna jakýmkoliv způsobem vylučujícím pochybnosti o vyjádření takového souhlasu. Může být učiněn ústně do protokolu,³¹⁴ písemně formou podání.³¹⁵ Dle názoru autora by šlo souhlas vyjádřit i konkludentně, uzavřením případné dohody o náhradě újmy, resp. přijetím a poskytnutím náhrady

³¹¹ srov. § 309 odst. 1 věta první TrŘ a § 310 odst. 1 TrŘ

³¹² Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. srov. 3532

³¹³ srov. §§ 151, 154, 164 OZ

³¹⁴ § 55 a násl. TrŘ

³¹⁵ § 59 TrŘ

přečinem způsobené újmy, neboť z toho lze dovodit vůli stran věc řešit případně odklonem.³¹⁶ Nicméně souhlas stran s řešením věci narovnáním následně také zkoumá rozhodující orgán samostatně v rámci jejich výsledku dle § 310 odst. 1 TrŘ, který je protokolován.³¹⁷ Autor se v praxi často setkává s tím, že policejní orgán činí dotaz na obviněného, zda souhlasí s případným postupem využití odklonu narovnání nebo podmíněného zastavení trestního stíhání, v rámci jeho výsledku ihned po zahájení trestního stíhání.³¹⁸

Stejně jako v případě podmíněného zastavení trestního stíhání v případě plurality poškozených je nutný souhlas každého z nich.³¹⁹

Nutno opětovně zdůraznit, že jakkoliv může být předmětný souhlas učiněn, rozhodující orgány následně takový souhlas zkoumají v rámci výsledku poškozeného a obviněného při procesu schvalování narovnání. V případě, že je poškozeným právnická osoba, ta může svůj kvalifikovaný souhlas jinak zachycovaný ve výsledku před rozhodujícím orgánem dle § 310 odst. 1 TrŘ, učiněním písemného prohlášení obsahujícím takový souhlas.³²⁰ Podpis osoby, oprávněné jednat za příslušnou právnickou osobu, nemusí být úředně autorizován.

4.1.3. PROHLÁŠENÍ O SPÁCHÁNÍ SKUTKU

Další aplikační podmínkou je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, tzv. *prohlášení o vině*. Skutek musí být ten, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, popřípadě s uvedením jiných skutečností, pokud je jich třeba, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným.³²¹ Ve svém prohlášení musí obviněný uvést všechny skutkové okolnosti významné pro posouzení skutku jako přečinu, a to z hlediska naplnění všech zákonných znaků

³¹⁶ srov. přiměřeně R 29/2002

³¹⁷ srov. § 55 odst. 1 věta první TrŘ

³¹⁸ § 91 TrŘ

³¹⁹ srov. přiměřeně R 25/1998-I.; SR 16/1996

³²⁰ § 310 odst. 3 TrŘ

³²¹ srov. § 160, § 177 odst. 1 písm. c), § 220 odst. 1 TrŘ

přečinu včetně protiprávnosti a zavinění, neboť rozhodnutí o narovnání může být považováno za rozhodnutí o vině sui generis. Toto teoretické rozdělení má význam v tom, že i když schválené narovnání nemá povahu odsuzujícího rozsudku, není vyloučeno, aby k němu soud nebo státní zástupce nemohl přihlédnout při posuzování jiného jednání obviněného, např. při zvažování opodstatněnosti schválit jeho další narovnání nebo rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání.³²² Pravomocně schválené narovnání je totiž trestněprávně relevantní právní skutečností.³²³

Dle § 309 odst. 1 písm. a) TrŘ o prohlášení obviněného o spáchání skutku nesmí být důvodné pochybnosti, že bylo učiněno svobodně, vážně a určitě. Stejně jako u souhlasu s narovnáním, i zde zákon vyžaduje, aby takové právní jednání obviněného o prohlášení spáchání skutku bylo možno považovat za platné. Dle § 37 odst. 1 SOZ k platnosti právního úkonu je třeba určitost, svoboda, vážnost a srozumitelnost. Inspirace zákonodárce zněním uvedeného § 37 odst. 1 SOZ se tedy plně odráží ve znění dané aplikační podmínky, které akcentuje určitost, vážnost a svobodu takového prohlášení.

Oproti doznání obviněného učiněného v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání,³²⁴ se dané prohlášení vztahuje pouze na řízení a rozhodnutí upustit od dalšího stíhání obviněného schválením narovnání.³²⁵ Jinak řečeno, při neschválení narovnání nelze v dalším řízení přihlížet k danému prohlášení jako k důkazu o vině obviněného. Dané pravidlo důkazní limitace prohlášení je přímo zakotveno v § 314 TrŘ. Prohlášení o spáchání skutku, stejně jako souhlas obviněného, nelze pojímat jako doznání viny, neboť tomu zabraňuje zásada presumpce nevinny obsažená v čl. 40 odst. 2 LZPS a čl. 6 odst. 2 EÚLP a každý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud jeho vina nebyla zákonným způsobem prokázána. V případě narovnání se tudíž

³²² Sotolář, A., Sovák, Z., Kratochvíl, V., Zezulová, J., Šámal, P., Púry, F., Válková, H., a kol.: Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky – svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 409

³²³ Například se pravomocné rozhodnutí o schválení narovnání zapisuje jako skutečnost významná pro trestní řízení do Rejstříku trestů dle § 2b písm. d) ZRT, viz dále

³²⁴ § 307 odst. 1 písm. a)

³²⁵ srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2008, sp. zn. 1 Skno 10/2008

souhlas obviněného vztahuje pouze na rozhodnutí upustit od dalšího trestního stíhání a otázku viny neprejudikuje. Zjevně by bylo v rozporu s obecnými principy trestního procesu připisovat podobnému vyjádření stejnou hodnotu jako zvláštnímu a rozhodujícímu důkazu. Presumpce nevině totiž může ustoupit výhradně až účinkům konečného soudního rozhodnutí o vině obviněného formou odsuzujícího rozsudku.³²⁶ Autor je toho názoru, že by se uvedené pravidlo mělo zavést stejně u podmíněného zastavení trestního stíhání.³²⁷

Prohlášení obviněného nemusí být učiněno formou výslechu obviněného³²⁸ jako u doznání v případě podmíněného zastavení. Zákon stanoví zvláštní formu výslechu obviněného v režimu řízení o schválení narovnání dle § 310 odst. 1 in fine TrŘ, jehož součástí musí být právě také předmětné prohlášení o spáchání skutku.

4.1.4. NAHRAZENÍ ÚJMY

Nahrazení přečinem způsobené újmy obviněným ve prospěch poškozeného je jedním z klíčových aspektů restorativního působení narovnání. Stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání se z množiny újmy vyžaduje nahrazení škody a vydání bezdůvodného obohacení, přičemž zákon neukládá, až na výjimky uvedené níže, nahrazení nemajetkové újmy. To s přijetím nového OZ může činit aplikační problémy, neboť bolestné a náhrada za snížení společenského uplatnění je nyní v OZ považována za nemajetkovou újmu, když dříve byla považována za škodu.³²⁹ I když zpravidla budou rozhodující orgány nahrazení i nemajetkové újmy v rámci narovnání

³²⁶ srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 760-761; Sotolář, A., Sovák, Z., Kratochvíl, V., Zezulová, J., Šámal, P., Púry, F., Válková, H., a kol.: Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky – svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 408; Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 539 a násl.

³²⁷ Viz část Úvahy de lege ferenda

³²⁸ § 91 a násl. TrŘ

³²⁹ srov. § 2 959 a násl. OZ a § 444 a násl. SOZ, viz oddíl Nahrazení škody, vydání bezdůvodného obohacení, dohoda o nahrazení škody a vydání bezdůvodného obohacení a jiná vhodná opatření k náhradě škody a vydání bezdůvodného obohacení v části Podmíněné zastavení trestního stíhání a dále v části Úvahy de lege ferenda

materiálně vyžadovat, její faktická náhrada není podmínkou rozhodnutí o narovnání, viz výše.³³⁰

Stejně jako u podmíněného zastavení nemusí být újma zákonným znakem přečinu, stačí, když je přečinem způsobena.

Nahrazování újmy je možné třemi způsoby, přičemž první dva jsou v podstatě totožné se způsoby u podmíněného zastavení trestního stíhání a platí jak u náhrady škody, tak u vydání bezdůvodného obohacení. První způsob je faktické nahrazení škody nebo vydání bezdůvodného obohacení, druhý pak učinění potřebných úkonů k náhradě škody nebo jiných vhodných opatření k vydání bezdůvodného obohacení. Třetím způsobem je pak jiné odčinění újmy vzniklé přečinem. Vzhledem k tomu, že u tohoto způsobu zákon přímo hovoří o újmě a nikoliv o škodě, lze se dle názoru autora domnívat, že tímto *jiným odčiněním* je nutno ze zákona nahrazovat také případnou nemajetkovou újmu poškozeného, neboť pojem újma v právním smyslu v sobě zahrnuje kategorie škody, bezdůvodného obohacení a nemajetkové újmy. Jedná se tak o výjimku z výše uvedeného pravidla, že aplikační podmínky narovnání nevyžadují náhradu nemajetkové újmy, když u tohoto způsobu nahrazení zákon hovoří přímo o újmě a nikoliv o škodě.³³¹

Obsah způsobu učinění potřebných úkonů k náhradě škody nebo jiných vhodných opatření k vydání bezdůvodného obohacení je v podstatě totožný jako u podmíněného zastavení trestního stíhání. Za takový úkon nebo opatření může být považováno například složení částky odpovídající výši způsobené újmy do úschovy příslušného soudu, což bude vhodné zpravidla v případech, kdy poškozený není dosažitelný nebo plnění nechce nebo nemůže přijmout.³³² Nebo jím může být nahlášení škodné události pojišťovně a poskytnutí veškeré potřebné součinnosti k výplatě pojistného plnění poškozenému.³³³

³³⁰ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 519

³³¹ srov. § 309 odst. 1 písm. b) in fine TrŘ

³³² R 20/1995

³³³ R 19/1995, NS 19/2003-T 466.

Dále takovým potřebným úkonem nebo opatřením může být zajištění plnění třetí osobou, typicky právnickou osobou, ve které je obviněný statutárním orgánem. Může jím být také hmotněprávní dohoda o náhradě újmy, nicméně dle názoru teorie musí být taková dohoda zajištěna odpovídající zástavou,³³⁴ aby byla zajištěna plná saturace poškozeného. Je tomu tak ze dvou důvodů. Prvním je skutečnost, že pravomocným schválením narovnání trestní stíhání obviněného končí³³⁵ a orgány činné v trestním řízení pak nemohou dále kontrolovat plnění závazků z takovéto dohody. Druhým důvodem je to, že takováto dohoda uzavřená v rámci narovnání není sama o sobě způsobilým exekučním titulem.³³⁶ Z uvedených důvodů je tak třeba, aby uspokojení poškozeného bylo vždy zajištěno i v případě, kdy nedojde k úplnému nahrazení újmy v rámci narovnání. V teorii se ovšem vyskytuje i názor,³³⁷ že újma musí být nahrazena celá v rámci narovnání, a že tedy nelze nechávat jakoukoliv její část nesplněnou po rozhodnutí o narovnání. Základní argument je právě v tom, že pravomocným rozhodnutím o schválení narovnání se řízení končí a obviněného nelze po tomto okamžiku dále účinně kontrolovat. Autor se ovšem kloní k prvnímu z uvedených názorů, že by taková dohoda časově přesahující narovnání uzavřena být mohla, ovšem s odpovídajícím zajištěním, díky kterému bude za každých okolností zabezpečena plná saturace poškozeného.

Pokud jde o způsob v podobě jiného odčinění újmy vzniklé přečinem, tak takovým jiným odčiněním může být veřejná omluva poškozenému ve sdělovacích prostředcích anebo na sociálních sítích, nebo jiná forma osobního zadostiučinění jako osobní pomoc poškozenému apod.³³⁸

Poškozenému musí být způsobena újma v příčinné souvislosti s trestným činem, musí tedy naplňovat kvalifikační kritéria uvedená v § 43 TrŘ. Poškozeným může být

³³⁴ Sotolář, A., Sovák, Z., Kratochvíl, V., Zezulová, J., Šámal, P., Púry, F., Válková, H., a kol.: Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky – svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 406

³³⁵ § 11 odst. 1 písm. g) TrŘ

³³⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 520; Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 168

³³⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 759; Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 746

³³⁸ srov. Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 747

kdokoliv, i mladistvý, cizinec nebo právnická osoba.³³⁹ Pokud je poškozených více, musí být újma nahrazena všem.

Poměrně důležité omezení institutu narovnání je v tom, že jej nelze použít v případě, že není přečinem způsobena žádná újma a není tak žádného konkrétního poškozeného.³⁴⁰ V takové situaci by ovšem rozhodující orgány měly zkoumat, zda nejsou naplněny předpoklady pro užití jiného druhu odklonu, například podmíněného zastavení trestního stíhání.

V literatuře³⁴¹ se lze setkat s názorem, že okruh poškozených by měl být u narovnání omezen pouze na ty, kteří uplatnili náhradu újmy procesním adhezním návrhem na náhradu újmy ve smyslu § 43 odst. 3 TrŘ. Vychází z úvahy, že narovnáním má být řešen právě bezprostřední konfliktní stav, nikoliv prostá náhrada škody nebo vydání bezdůvodného obohacení. Dle názoru autora i právní doktríny³⁴² však uplatnění adhezního nároku není ze zákona potřeba a k narovnání jsou tak kvalifikováni i poškození, kteří adhezní návrh neuplatnili. Lze však jistě uzavřít, že poškozeným v rámci narovnání musí být osoba, které svědčí nebo svědčilo adhezní právo, tedy která byla oprávněna se v rámci řízení obrátit s adhezním návrhem na orgány činné v trestním řízení, bez ohledu na to, zda pak takové právo přešlo nebo byl převedeno na další osoby. Důležité tedy je, že takový adhezní nárok poškozený z důvodu spáchaného přečinu získal, tedy že mu byla předmětným přečinem způsobena újma. Tento nárok vůči obviněnému pak může být i v rámci trestního řízení uspokojen nebo i postoupen, statut kvalifikovaného poškozeného však pro tuto osobu zůstává nezměněn.³⁴³

Dané rozlišení uvedené výše je důležité z hlediska limitace okruhu kvalifikovaných poškozených obsažené v § 310a TrŘ, podle kterého práva poškozeného k narovnání nepřisluší tomu, na koho, ať už převodem nebo přechodem, pouze přešel nárok na

³³⁹ srov. § 309 odst. 3 TrŘ

³⁴⁰ R 47/2009, TR NS 1/2003-T 652., O 353/2004

³⁴¹ Tento názor uvádí v rámci další literatury Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 515-3 516.

³⁴² Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 516

³⁴³ srov. Zůbek, J.: Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. Trestněprávní revue, 2015, č. 1

náhradu újmy. Jinak řečeno, poškozeným kvalifikovaným pro narovnání je pouze přímý poškozený. Je tomu tak proto, že účelem a smyslem institutu narovnání je urovnat, za splnění zákonem dále předepsaných podmínek, konflikt mezi obviněným z trestného činu a poškozeným, kdy z povahy věci pouze takové osobě, v postavení přímé oběti, bezprostředně dotčenému stíhaným skutkem a naplněnému osobním prožitkem z inkriminovaného jednání, je umožněno vyslovit souhlas s narovnáním. Je zřejmé, že naznačenými psychickými vjemy a z nich plynoucími následnými pocity, přesahujícími možnost jejich předání, osoby, na které přešel nárok na náhradu škody, objektivně - přinejmenším v plném rozsahu - nedisponují, a tudíž ve vztahu k nim naplnění primárního účelu narovnání nepřichází v úvahu.³⁴⁴ Ustanovení § 310a TrŘ tak umocňuje charakter narovnání jakožto institutu spojeného s urovnáním konfliktního stavu, protože výše uvedená práva poškozeného, jejichž prostřednictvím je deklarováno dosažení tohoto cíle, jsou na rozdíl od práva na náhradu škody spojena čistě s osobou, jež byla trestným činem poškozena, a je tedy logické, že nemohou přejít na právního nástupce. Schválení narovnání tedy nepřichází v úvahu, pokud obviněný zemřel nezávisle na spáchaném přečinu (anebo zanikl, je-li poškozeným právnická osoba), pokud do té doby nedal souhlas s narovnáním.³⁴⁵ Toto omezení vyplývá ze zvláštní podstaty institutu narovnání, jehož smyslem není pouze náhrada újmy, nýbrž i její odstranění, a to újmy takové, která byla bezprostředně pociťována samotným poškozeným.³⁴⁶

Na druhou stranu i pozůstalí po zemřelém, který zahynul v důsledku přečinu, jsou kvalifikovanými poškozenými, neboť jím úmrtím zemřelého vzniká samostatný a originární nárok na náhradu újmy spočívající v újmě ze ztráty blízké osoby.³⁴⁷ Takoví poškození jsou pak způsobilí být stranou narovnání.³⁴⁸

Škoda nebo bezdůvodné obohacení se nahrazují nejčastěji relativně, tedy v penězích. Vychází se ze skutečnosti, že novelou č. 181/2011 Sb., došlo ke změně v možnostech

³⁴⁴ srov. III. ÚS 573/04

³⁴⁵ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 93

³⁴⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 516

³⁴⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2007 pod sp. zn. 4 Tz 63/2007, TR NS 40/2007-T 1037

³⁴⁸ srov. Zůbek, J. Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. Trestněprávní revue, 2015, č. 1

adhezního návrhu v tom smyslu, že adhezi dle § 43 odst. 3 TrŘ je možno požadovat pouze v penězích. Na druhou stranu toto zákonné omezení u narovnání neplatí, takže lze nahradit újmu i navrácením v původní stav, nebo poskytnutím nové věci, přečinem poškozené, její opravou, popř. uhrazením takové opravy ze strany obviněného. Způsoby možné náhrady újmy jsou v podstatě shodné jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, a proto lze odkázat na výklad uvedený výše.

Pokud jde o výši a rozsah náhrady, je nutno vždy nahradit celou způsobenou újmu, resp. učinit všechny potřebné úkony a opatření k její úhradě (viz výše). V literatuře³⁴⁹ se lze setkat s názorem, že lze také nahradit více, než kolik je skutečná škoda nebo bezdůvodné obohacení spáchané nebo získané přečinem. Stejně tak lze požadovat nad rámec i nahrazení nemajetkové újmy přečinem způsobené. Vychází se právě z povahy narovnání jako velice specifického způsobu řešení trestní věci s výrazným restorativním a mediačním prvkem, kterým se napravuje konfliktní vztah mezi poškozeným a obviněným. Nicméně takový přesah nad rámec skutečné újmy musí být zcela přiměřený konkrétním okolnostem případu a nesmí být způsobem nátlaku poškozeného na obviněného. Pokud by poškozený požadoval nepřiměřenou výši náhrady újmy, narovnání by nemělo být schváleno.³⁵⁰ Na druhou stranu by věc mohla být vyřešena jiným způsobem odklonu, který souhlas poškozeného ze zákona nevyžaduje, jakým je podmíněné zastavení trestního stíhání.

Výše, rozsah a charakter přečinem způsobené újmy musí být stejně jako v případě podmíněného zastavení trestního stíhání seznatelný z obsahu spisu a objasněný ve spise dostupnými důkazy. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny tyto skutečnosti společně s dalšími relevantními skutečnostmi objasnit s ohledem na zásadu vyhledávací a zásadu materiální pravdy ve smyslu § 2 odst. 5, 6 TrŘ.³⁵¹

³⁴⁹ Matula, V.: Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního. Praha: Univerzita Karlova, 1998, s. IN Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 90

³⁵⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 518

³⁵¹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 522

4.1.5. SLOŽENÍ PENĚŽITÉ ČÁSTKY STÁTU

Další aplikační podmínkou zakotvenou v § 309 odst. 1 písm. d) TrŘ je složení peněžité částky státu na účet rozhodujících orgánů určenou státem na pomoc obětem trestné činnosti dle ZOTČ a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu. Tato podmínka v podstatě představuje určitý veřejnoprávní prvek sankcionování obviněného jako trestněprávní reakci na jím spáchaný přečin.

Z hlediska společnosti má složení peněžité částky státu určené na pomoc obětem trestné činnosti dvojitý účel. Prvním je, aby takto poskytnutá kompenzace byla pro obviněného obdobná, jako kdyby soud rozhodoval o jeho vině a trestu, druhým pak vytvoření finančních zdrojů pro poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů dle ZOTČ.³⁵²

Peněžitou částku je povinen složit obviněný, nicméně dle názoru autora by analogicky k nahrazování újmy zřejmě šlo, aby peněžní částku jménem obviněného složila třetí osoba, např. zaměstnavatel nebo právnická osoba, kde je obviněný statutářem.

Až do 31. srpna 2012, tedy do účinnosti novely č. 193/2012 Sb., byla peněžítá částka skládaná obviněným v souvislosti s narovnáním určována na obecně prospěšné účely s tím, že minimálně 50 % této částky muselo být určeno na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, zbytek pak musel být určen pro obce a jiné právnické osoby se sídlem na území České republiky na financování vědy a vzdělání, kultury, školství, na požární ochranu, na podporu a ochranu mládeže, na ochranu zvířat, na účely sociální, zdravotnické a ekologické, humanitární, charitativní náboženské pro registrované církve a náboženské společnosti, tělovýchovné a sportovní.³⁵³ Konkrétní adresát byl určován dohodou mezi obviněným a poškozeným, jejímž obsahem byl soud, resp. státní zástupce vázán.³⁵⁴ Daný postup byl ale poněkud netransparentní, kdy

³⁵² Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 523

³⁵³ dle § 312 TrŘ ve znění účinném do 31. srpna 2012, tedy do přijetí výrazné asperační novely č. 193/2012 Sb.

³⁵⁴ srov. Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 94; Sotolář, A., Sovák, Z., Kratochvíl, V., Zezulová, J., Šámal, P., Púry, F., Válková, H., a kol.: Právní

rozhodující orgány nemohly kontrolovat, jakému konkrétnímu adresátu měly být prostředky poukázány, což mohlo zakládat určité možnosti zneužití tohoto institutu. K napravení takového nepříznivého stavu byla přijata právě mj. i zmíněná asparační novela č. 193/2012 Sb. a nový ZOTČ, který zajišťuje, aby peněžité pomoc šla přímo obětem trestné činnosti.³⁵⁵

Pokud jde o konkrétní výši peněžité částky, tu si může obviněný určit sám. Nicméně by měl složit nejméně tolik, aby částka nebyla zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu v té míře, aby ji rozhodující orgány akceptovaly a narovnání schválily. Důvod, proč je tato diskrece udělena přímo obviněnému, je ten, že on sám výši částky může vyjádřit míru svého pokání za spáchaný přečin. Jedná se tak o hmotně vyjádřený projev lítosti obviněného nad spáchaným přečinem.³⁵⁶ Nejedná se však o trest.³⁵⁷ Pokud bude složená částka zřejmě nepřiměřená, lze ze strany rozhodujících orgánů usuzovat o nízké míře vyjádření lítosti ze strany obviněného a věc narovnáním neřešit.

V určení přibližné výše přiměřenosti výše částky by měly být obviněnému nápomocny samotné rozhodující orgány, které by měly přímo sdělit, jakou částku považují za přiměřenou a zda považují i další naplnění aplikačních podmínek narovnání za splněné, aby bylo možno pozitivně rozhodnout o odklonu. Takový postup by dle názoru literatury³⁵⁸ nebyl v rozporu se zásadou rovného přístupu k účastníkům, když zjevně sleduje vyřešení věci racionální a restorativní cestou odklonu.

Kritérii pro rozhodující orgány ke zkoumání přiměřenosti skládané peněžité částky by měly být zejména konkrétní i druhová závažnost spáchaného přečinu³⁵⁹ a přihlédnutí k případným polehčujícím a přitěžujícím okolnostem.^{360, 361} Někteří autoři, například

rámec alternativního řešení trestních věcí. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky – svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 407; Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 522

³⁵⁵ srov. § 23 a násl. ZOTČ

³⁵⁶ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 759

³⁵⁷ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 523

³⁵⁸ srov. Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J.: Výzkum institutu narovnání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, s. 69 IN Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 92

³⁵⁹ ve smyslu § 39 odst. 1 TrŘ

³⁶⁰ §§ 41 a 42 TrZ

Ščerba,³⁶² považují za nedostatek, že zákon u této aplikační podmínky složení peněžité částky neváže její výši také na majetkové poměry samotného obviněného s tím, že taková úprava může zvýhodňovat majetnější obviněné. Autor této práce s tímto názorem nesouhlasí, neboť majetkové poměry obviněného se dle zákona posuzují jako celek pro možnost aplikace narovnání³⁶³ a poměrně jednoduchým logicko-systematickým výkladem lze dovodit, že majetkové poměry jsou rozhodující orgány povinny zkoumat také v rovině přiměřenosti skládané částky na pomoc obětem trestné činnosti.

Jak již bylo řečeno výše u podmíněného zastavení, částku lze složit na účet rozhodujícího orgánu bezhotovostně převodem nebo v hotovosti na pokladně soudu. Jelikož se jedná o jednu z klíčových aplikačních podmínek narovnání, jsou rozhodující orgány povinny faktické složení zkoumat vždy již před vyhlášením rozhodnutí o narovnání.³⁶⁴

4.1.6. DOSTAČUJÍCÍ MÍRA ZPŮSOBU VYŘÍZENÍ

Posouzení přiměřenosti způsobu vyřízení trestní věci narovnáním je poslední z aplikačních podmínek tohoto odklonu. Při posuzování se v podstatě posuzují takřka stejné kategorie jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, a proto lze odkázat na výklad uvedený výše. Posuzuje se povaha a závažnost spáchaného přečinu, osoba obviněného a jeho osobní a majetkové poměry. Oproti odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání se posuzuje rovněž míra veřejného zájmu, který byl přečinem dotčen.

Povaha a závažnost trestného činu je charakterizována zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu, jeho

³⁶¹ srov. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 96

³⁶² Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 92

³⁶³ srov. § 309 odst. 1 in fine TrŘ

³⁶⁴ R 46/1999

následkem, okolnostmi, za kterých byl spáchán apod.³⁶⁵ U kategorie osoby obviněného a jeho poměrů se zkoumá míra jeho naplnění zákonných znaků přečinu, včetně druhu a intenzity zavinění, případně jeho pohnutka, záměr, cíl a rovněž také polehčující nebo přitěžující okolnosti.³⁶⁶ Rovněž je třeba zohledňovat i kriminální charakteristiku pachatele, zda se jedná o osobu prvosankcionovanou nebo o recidivistu, o mladistvého, právnickou osobu apod.

Míra dotčení veřejného zájmu je zpravidla určena okruhem společenských vztahů a zájmů a intenzitou zásahů do nich, tj. zda přečin narušil také sféru širší veřejnosti, když měl dopad na soukromou sféru poškozeného. Za přečiny s výraznějším dopadem do veřejné sféry lze považovat ty působící proti pořádku ve věcech veřejných obsažené v hlavě desáté zvláštní části TrZ. Na druhou stranu za přečiny s nízkou mírou intenzity zásahu do veřejné sféry, kterými je narušen spíše vztah s poškozeným jsou tzv. návrhové přečiny vyjmenované v § 163 TrŘ, to znamená ty, u kterých musí dát poškozený souhlas s trestním stíháním. Přitom platí, že větší míra zásahu do oblasti veřejných zájmů zeslabuje možnosti pro uplatnění narovnání.³⁶⁷ Jak již bylo zmíněno výše, institut narovnání je svou povahou určen spíše k vyřizování deliktů, které mají charakter konfliktu mezi poškozeným a obviněným.

Dostatečnost vyřízení věci narovnáním posuzuje orgán srovnáním předpokládaného průběhu a výsledku trestního řízení, pokud by nebylo odkloněno, s následky zamýšleného narovnání z hlediska naplnění účelu trestního zákona, zejména účelu trestu a trestního řádu.³⁶⁸ Přitom je důležité si uvědomit, že účinky narovnání jsou pro obviněného příznivější než u podmíněného zastavení trestního stíhání, neboť pravomocným schválením narovnání je věc vyřízena hned bez stanovení zkušební

³⁶⁵ srov. např. ÚS 52/2000-n

³⁶⁶ srov. § 39 a násl. TrŘ

³⁶⁷ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 96 IN Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 96; Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 747

³⁶⁸ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 525

doby. Proto by se měly zákonné podmínky, jinak takřka totožné s podmíněným zastavením, posuzovat striktněji.³⁶⁹

Rozhodujícími orgány, které uvedenou vhodnost použití odklonu posuzují, jsou soud a v přípravném řízení státní zástupce, kteří by měli vhodnost použití zkoumat zohledněním konkrétních faktorů v každém jednotlivém případě v rámci zákonných kritérií.

Rovněž je třeba zdůraznit, že stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, není na vyřízení věci odklonem ze strany obviněného ani poškozeného právní nárok, a to ani za splnění všech aplikačních podmínek.³⁷⁰ Rozhodující orgány by ovšem dle názoru autora měly takový svůj názor vysvětlit v odůvodnění meritorního rozhodnutí, aby se s ním mohly strany seznámit a aby takový názor mohl být přezkoumatelný nadřízeným orgánem.

4.2. ŘÍZENÍ A ROZHODNUTÍ O NAROVNÁNÍ

V řízení o rozhodnutí o narovnání je schéma postupu takové, že obviněný narovná s poškozeným přečinem poškozený konfliktní vztah a zároveň zaplatí částku určenou státu na pomoc obětem trestných činů. Tuto trestněprávní dohodu o narovnání pak posuzují rozhodující orgány, které ji mohou rozhodnutím schválit. Takové pravomocné rozhodnutí o schválení narovnání má za následek meritorní vyřešení věci, trestní stíhání se jím zastavuje a představuje překážku *res iudicata* dle § 11 odst. 1 písm. g) TrŘ.³⁷¹

³⁶⁹ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 519

³⁷⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2004, sp. zn. 5 Tdo 347/2004; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2014, sp. zn. 11 Tdo 1029/2014; Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 745; Vantuch, P.: Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 559

³⁷¹ srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 758; Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 786

Poškozený s obviněným tedy ve své podstatě uzavírají trestněprávní dohodu o narovnání, ve které se obviněný zavazuje nahradit přečinem způsobenou újmu poškozenému. Tato trestněprávní dohoda má však poněkud odlišnou povahu než občanskoprávní instituty dohody o narovnání³⁷² nebo uznání dluhu.³⁷³ I když trestněprávní dohoda o narovnání může být zachycena pomocí výše zmíněných institutů, tedy například v občanskoprávní dohodě o narovnání, její obsah přesahuje civilní rovinu, neboť se taková dohoda stává součástí trestního rozhodnutí o schválení narovnání.³⁷⁴ Trestněprávní dohoda pak nemusí být nutně na rozdíl od občanskoprávní dohody o narovnání nebo uznání dluhu zachycena v písemné formě. Její obsah potvrdí poškozený i obviněný v rámci svého výsledku při schvalování narovnání a je pak případně inkorporována do rozhodnutí o narovnání.³⁷⁵

V průběhu řízení před rozhodnutím o schválení narovnání rozhodující orgán vyslechne obviněného a poškozeného, a to zejména ke způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, dotáže se, zda dohoda o narovnání mezi nimi byla učiněna dobrovolně a zda souhlasí se schválením narovnání.³⁷⁶ Současně je také ještě před samotným započítáním výsledku poučí o jejich právech³⁷⁷ a o podstatě institutu narovnání.³⁷⁸

Zvláště se pak vyslechne obviněný k tomu, zda rozumí obsahu obvinění a zda si je vědom důsledků schválení narovnání. Součástí výsledku obviněného musí být rovněž jeho prohlášení dle § 309 odst. 1 písm. a) TrŘ, že spáchal skutek, pro který je stíhán.³⁷⁹

Výsledkem obviněného musí rozhodující orgán zjišťovat základní skutkové okolnosti, ze kterých vyplývá, že obviněný uznává spáchání skutku, včetně jeho prohlášení o spáchání skutku, dále jak se dohodl s poškozeným a jakým způsobem byla nahrazena nebo jinak odčiněna újma, zda byla újma nahrazena dobrovolně, jakou částku a kdy složil státu na pomoc obětem trestné činnosti, zda porozuměl poučení o svých

³⁷² § 1 903 OZ

³⁷³ § 2 053 OZ

³⁷⁴ § srov. § 310 a násl. TrŘ

³⁷⁵ § 310 odst. 1, § 311 TrŘ

³⁷⁶ § 310 odst. 1 věta první TrŘ

³⁷⁷ u obviněného zejména dle § 33 TrŘ, u poškozeného zejména dle § 43 odst. 3 TrŘ

³⁷⁸ § 310 odst. 2 TrŘ

³⁷⁹ § 310 odst. 1 věta druhá a třetí TrŘ

právech a o podstatě institutu narovnání, zda souhlasí s vyřízením věci narovnáním, dále také, zda rozumí obsahu obvinění, zda jsou mu známy důsledky schválení narovnání. Důsledky narovnání doktrína³⁸⁰ považuje mj. prohlášení obviněného, že si je vědom, že narovnáním dojde k odklonu trestního řízení a obviněný se tak vzdává práva na řádný standardní proces.

Výslech poškozeného pak musí obsahovat jeho vyjádření ohledně nahrazení újmy, jestli byla celá nahrazena řádně, zda porozuměl poučení dle § 310 odst. 2 TrŘ ohledně podstaty institutu narovnání a svých práv, zda chápe důsledky narovnání a zda dobrovolně souhlasí s narovnáním. Jak již bylo výše uvedeno, nutností souhlasu poškozeného se narovnání zásadně odlišuje od institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. Pokud je poškozenou právnická osoba, lze její výslech nahradit písmeným prohlášením oprávněného orgánu ohledně výše uvedených okolností.

Autor považuje za nutné upozornit, že dané výsledky probíhají ve zvláštní formě stanovené § 310 odst. 1 TrŘ, kdy zejména výslech obviněného má tímto způsobem povahu „pouhého“ jeho vyjádření k věci. Nejedná se tak o formu procesně přípustného důkazního prostředku formou výsledku obviněného dle § 91, event. § 207 TrŘ, a obsah takového výsledku, zejména pak prohlášení o spáchání skutku, nelze použít jako důkaz za situace, kdy nedojde ke schválení narovnání, a to ani jako důkaz k tvrzení viny prokazující, ani k tvrzení viny zmírňující nebo vyvracející.³⁸¹

Proces schvalování narovnání svojí povahou připomíná schvalování soudního smíru v rámci civilního řízení. Zde také účastníci (žalobce a žalovaný) navrhuji soudu jako rozhodujícímu orgánu schválení určité dohody, kdy tímto rozhodnutím, kterým takový smír schvaluje, je věc meritorně vyřízena a řízení končí.³⁸²

³⁸⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 531

³⁸¹ srov. §§ 310 odst. 1, 2 a 314 TrŘ

³⁸² srov. přiměřeně § 99 OSŘ

Účelem této poměrně složité procedury schvalování je ověření, zda jsou skutečně splněny všechny podmínky vyžadované trestním řádem pro schválení narovnání a zda byly splněny dobrovolně.³⁸³

Rozhodujícími orgány jsou v rámci rozhodování o narovnání soud a v přípravném řízení státní zástupce, kterému byla tato pravomoc svěřena novelou č. 265/2001 Sb. V dřívější úpravě tak vždy o narovnání rozhodoval soud a to i ve stadiu přípravného řízení.

V rámci řízení o schválení narovnání pak rozhodující orgán vydává pouze jeden typ rozhodnutí a sice takové, kterým narovnání schvaluje. Pokud rozhodující orgán se schválením nesouhlasí, nevydává o tom žádné rozhodnutí a v řízení rovnou pokračuje standardním způsobem. Nemusí tedy svůj postup v rámci neschválení narovnání v této fázi řízení nijak odůvodňovat. Na druhou stranu se někteří autoři³⁸⁴ domnívají, že je s ohledem na procesní korektnost, pečlivost (*due care*) a legitimní očekávání, jakožto určitý standard respektu orgánů činných v trestním řízení k zachování práv účastníků trestního řízení, jsou rozhodující orgány povinny vyložit svůj předběžný právní názor na možnost uplatnění narovnání, nebo jiného procesního odklonu. Dle autora by takový názor měly vyjádřit zejména za situace, kdy některá ze stran, tedy obviněný, poškozený a v řízení před soudem státní zástupce podali k takové procesní alternativě podnět.

Stejně jako v případě podmíněného zastavení trestního stíhání není nijak vyjasněno, zda se takové řízení zahajuje návrhem nebo pouhým podnětem. I když z logiky věci vyplývá, že zřejmě stačí pouhý podnět, když takové řízení může být započato i bez návrhu a při negativním postoji rozhodujících orgánů ty nejsou povinny vydávat o tom žádné zamítavé rozhodnutí. V případě návrhu by totiž z hlediska procesněprávního byly rozhodující orgány vždy povinny rozhodnout, a to buď pozitivně nebo negativně, zatímco v případě podnětu nikoliv. Tento autorův názor lze podpořit rovněž tím, že na

³⁸³ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 90

³⁸⁴ Zůbek, J.: Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 1

vyřízení věci narovnáním (a obecně odklonem) není právní nárok a je to tak plně v diskreci rozhodujících orgánů.

Rozhodující orgány tak zásadně nevydávají negativní rozhodnutí o návrhu (podnětu) ke schválení narovnání. Svůj další postup nemusí ani nijak formálně odůvodnit, byť v řadě případů bude vhodné, aby strany upozornily na to, že narovnání neschválí, popř. i na to, co je k tomu vede.³⁸⁵ Dle názoru autora by měly svůj zamítavý přístup alespoň odůvodnit v rámci meritorního rozhodnutí ve věci, čímž se zajišťuje alespoň rámcově přezkoumatelnost takového postupu.

Rozhodnutí o schválení narovnání má vždy formu usnesení a musí kromě obecných náležitostí obsahovat další prvky stanovené v § 311 TrŘ. Takové rozhodnutí tak musí obsahovat popis skutku, jehož se narovnání týká, včetně jeho právní kvalifikace, přičemž je nutno zachovávat presumpci nevinu, tzv. skutková a právní věta výroku. Dále pak samotný obsah narovnání zahrnující výši uhrazené škody nebo škody, k jejíž úhradě byly provedeny potřebné úkony, rozsah bezdůvodného obohacení, který byl vydán, nebo k jehož vydání byly provedeny potřebné úkony, případně způsob jiného odčinění újmy vzniklé přečinem, peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Toto vše bude zpravidla obsaženo v prvním výroku předmětného usnesení. Dalším obligatorním výrokem pak bude výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém je spatřován přečin, jehož se narovnání týká.

Proti usnesení o schválení narovnání je přípustná stížnost a to podaná ve lhůtě tří dnů u rozhodujícího orgánu. O stížnosti pak bude rozhodovat nadřízený orgán rozhodujícího orgánu. Stížnost má odkladný a suspenzivní účinek.³⁸⁶

Dle názoru autora nebude zřejmě ze strany poškozeného a obviněného příliš častá, nicméně stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání by poměrně snadno dosáhli zrušení tohoto usnesení, pokud by proti němu podali stížnost a rovněž by vzali

³⁸⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3515

³⁸⁶ § 141 a násl. TrŘ

zpět souhlas s vyřešením věci narovnáním. V takovém případě by musel nadřízený orgán vždy usnesení zrušit pro nedostatek zákonné aplikační podmínky souhlasu.³⁸⁷

V případě, že se po vyhlášení usnesení nebo v určené lhůtě všechny dotčené strany vzdají práva stížnosti a prohlásí, že netrvají na písemném odůvodnění, může rozhodující orgán vyhotovit zjednodušené usnesení, které neobsahuje odůvodnění. Tím rovněž takové usnesení nabývá právní moci.³⁸⁸ V praxi se tedy často lze setkat se situací, kdy soud v rámci hlavního líčení za účasti stran schválí narovnání, všichni zúčastnění se na místě vzdají práva stížnosti a soud ihned vyhotoví příslušné rozhodnutí o schválení narovnání a opatří doložkou právní moci.

Nabytím právní moci usnesení o schválení narovnání je pak trestní stíhání zastaveno a takové rozhodnutí tvoří překážku věci rozhodnuté (*res iudicata*) ve smyslu § 11 odst. 1 písm. g) TrŘ.

Pravomocné rozhodnutí o narovnání se eviduje jako skutečnost významná pro trestní řízení v Rejstříku trestů, jelikož svojí podstatou nahrazuje výrok o trestu.³⁸⁹

Pokud obviněný v průběhu řízení složí peněžní částku na pomoc obětem trestných činů dle § 309 odst. 1 písm. d) TrŘ a rozhodující orgán nerozhodne o narovnání, stejný orgán rovněž zajistí, aby byla složená peněžitá částka vrácena zpět obviněnému.³⁹⁰

Poměrně zajímavý důsledek má zaplacení dlužného výživného v rámci stíhání přečinu zanedbání povinné výživy dle § 196 TrZ, když tento přečin neměl trvale nepříznivých následků pro oprávněného z výživného. V takovém případě nelze uplatnit odklon narovnání, neboť zaplacením dlužného výživného nastává hmotněprávní zánik trestnosti takového jednání z důvodu účinné lítosti dle § 197 TrZ. Hmotněprávní ustanovení o zániku trestnosti, a z toho vyplývající důsledek v podobě nutnosti

³⁸⁷ srov. O 216/2002

³⁸⁸ § 136 odst. 3 TrŘ

³⁸⁹ Sotolář, A., Sovák, Z., Kratochvíl, V., Zezulová, J., Šámal, P., Púry, F., Válková, H., a kol.: Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky – svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 409; Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 789

³⁹⁰ § 362 odst. 1 TrŘ

zastavení trestního stíhání, tak má přednost před procesněprávními důvody pro zastavení trestního řízení, jimiž jsou typicky odklony, zejm. narovnání nebo podmíněné zastavení trestního stíhání.³⁹¹

4.3. SPECIFIKA NAROVNÁNÍ V RÁMCI ZKRÁCENÉHO PŘÍPRAVNÉHO ŘÍZENÍ

Narovnání lze schválit také v rámci zkráceného přípravného řízení, tedy ještě před zahájením trestního stíhání.³⁹² V tomto stadiu je osoba, proti níž se řízení vede, označována jako podezřelý, i když disponuje stejnými právy jako obviněný.³⁹³

Státní zástupce je na základě výsledků zkráceného přípravného řízení (tedy zejména stručné zprávy policejního orgánu o jeho výsledku) oprávněn odložit návrh na potrestání podezřelého a rozhodnout o schválení narovnání, přičemž použije obdobně obecné aplikační podmínky institutu narovnání obsažené v § 309 TrŘ.³⁹⁴

Z podstaty věci pak takové rozhodnutí státního zástupce neobsahuje výrok o zastavení trestního stíhání, protože nebylo ani zahájeno.³⁹⁵

V praxi ovšem bude využití institutu narovnání v rámci zkráceného přípravného řízení narážet na limitaci velice krátké 2týdenní lhůty ode dne sdělení podezření, pro kterou smí být toto zkrácené přípravné řízení vedeno, která smí být prodloužena pouze jednou nejvýše o 10 dnů a v případě schvalování dohody o vině a trestu pak nejvýše o 30 dní.

³⁹¹ srov. O 317/2003

³⁹² § 179a a násl. TrŘ

³⁹³ § 179b odst. 2 TrŘ

³⁹⁴ § 179 odst. 2 písm. g) TrŘ

³⁹⁵ srov. Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 748

4.4. STADIA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ A MOŽNOSTI VYUŽITÍ INSTITUTU NAROVNÁNÍ

Dané procesní možnosti využití institutu narovnání v rámci trestního řízení se ve své podstatě kryjí s institutem podmíněného zastavení trestního stíhání. Státní zástupce je oprávněn takové rozhodnutí učinit v průběhu celého přípravného řízení, tedy od zahájení trestního stíhání, popř. v rámci zkráceného přípravného řízení i před zahájením stíhání, až do podání obžaloby, popř. návrhu na potrestání, k příslušnému soudu. Soud pak může o narovnání rozhodnout v rámci předběžného projednání obžaloby dle § 188 odst. 1 písm. f) TrŘ, v průběhu hlavního líčení dle § 223a odst. 1 TrŘ, nebo i mimo hlavní líčení dle § 231 odst. 1 TrŘ. V řízení před samosoudcem je předseda Senátu oprávněn narovnat věc rozhodnutím dle § 314c odst. 1 písm. a) TrŘ ve vazbě na § 188 odst. 1 písm. f) TrŘ po přezkoumání obžaloby nebo návrhu na potrestání.³⁹⁶ Asperační novelou č. 193/2012 Sb. byla zavedena výslovně možnost učinit rozhodnutí o narovnání v rámci odvolacího řízení. Před účinností této novely se objevovaly názory jak judikatury, tak teorie,³⁹⁷ že k takovému rozhodnutí nebyl odvolací soud oprávněn, nicméně judikatura v té době došla i k odlišnému názoru, že takový postup možný byl.³⁹⁸ Nyní je stav víceméně jasný a odvolací soud je oprávněn rozhodnout o schválení narovnání.

V literatuře Zůbek³⁹⁹ vyslovil názor, že by rozhodování o narovnání a o odklonech obecně mohlo být svěřeno rovněž Nejvyššímu soudu v dovolacím řízení nebo v řízení u stížnosti o porušení zákona. Autor s tímto názorem nesouhlasí. Jednak v řízení o stížnosti pro porušení zákona by vzhledem k jeho charakteru nepřicházelo užití odklonu vůbec v úvahu, když obsahem je v podstatě akademický výrok o porušení zákona, kdy se rozhodnutí ruší pouze v případech, že je v neprospěch obviněného.⁴⁰⁰ Dále pokud jde o dovolací řízení, v něm se přezkoumává zákonnost trestního řízení (z procesního hlediska) a případné hmotněprávní vady. Na rozhodování o odklonu není

³⁹⁶ Jak již bylo zmíněno výše, doručením návrhu na potrestání soudu se zahajuje trestní stíhání a z podezřelého se tak stává obviněný, viz § 314b odst. 1 in fine TrŘ

³⁹⁷ R 16/2012; Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 97

³⁹⁸ srov. přiměřeně TR NS 7/2004-T 706

³⁹⁹ Zůbek, J.: Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. Trestněprávní revue, 2015, č. 1

⁴⁰⁰ § 268 odst. 2, § 269 a násl. TrŘ

v rámci okruhu pravomoci Nejvyššího soudu místo, neboť by tím byla popírána úloha tohoto soudu jako kasační instance.

Jak se tedy podává výše, rozhodnutí o narovnání je možno učinit v celé šíři stadií trestního řízení, vyjma řízení před Nejvyšším soudem.

5. ÚVAHY DE LEGE FERENDA

5.1. ÚVAHY PRO OBA DRUHY ODKLONU

Jako zcela zásadní autor považuje nutnost zakotvení zákonného mechanismu zahájení řízení o odklonu a vyřešení, zda by měl rozhodující orgán vydávat samostatné negativní rozhodnutí o odklonu. To s sebou nese také problematiku zahajování takového řízení, kdy dnes není jasné, zda se má řízení o odklonu zahajovat návrhem nebo pouhým podnětem. Dnešní úprava formovaná i názory judikatury⁴⁰¹ se kloní k variantě, že se od odklonu rozhoduje lhostejno na návrhy stran, kdy takové řízení lze zahájit i bez návrhu a v případě, že strany takový návrh podají, rozhodující orgány nejsou zásadně povinny rozhodovat o zamítnutí takového návrhu. Takové řešení ovšem dle názoru autora není šťastné, neboť zakládá možný prvek libovůle a nepřezkoumatelnosti postupu orgánů činných v trestním řízení. Tyto prvky lze spatřovat v tom, že absencí zamítavého rozhodnutí nejsou rozhodující orgány povinny řádně vysvětlit důvody, pro které nevyhověly možnosti odklonu. I když by měly následně takové své stanovisko vyjádřit v meritorním rozhodnutí ve věci, v praxi se tak děje velice zřídka a pokud na to strana poukáže ve svém odvolání, odvolací instance zpravidla nepovažuje tuto vadu za natolik zásadní, jelikož odklon je pouze nenároková procesní alternativa, aby v tomto ohledu měnila nebo rušila prvostupňové rozhodnutí. Pro vhodnost také negativního rozhodování o odklonu svědčí také obecné procesní pravidlo, že pokud se řízení zahajuje návrhem, o tomto návrhu by mělo být rozhodnuto, ať již pozitivně nebo negativně. Pokud rozhodující orgán o takovém návrhu nerozhodne nebo odmítá učinit takové rozhodnutí, mohlo by se jednat ve své podstatě o *denegatio iustitiae* (odmítnutí spravedlnosti). De lege ferenda tedy autor navrhuje, aby zákon zakotvil možnost započít řízení o odklonu přímo návrhem stran a v případě, že by byl takový návrh učiněn, také povinnost rozhodujících orgánů o něm rozhodnout, ať už pozitivně nebo negativně. Pokud by ale žádná ze stran takový návrh

⁴⁰¹ srov. přiměřeně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 2004, sp. zn. 11 Tdo 426/2004, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2004, sp. zn. 5 Tdo 347/2004, rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 18. května 1995 pod sp. zn. 5 To 69/95

nepodala, rozhodující orgán by samozřejmě mohl věc vyřídit odklonem, ale nebyl by povinen vydávat negativní rozhodnutí.

K výše uvedenému se pak váže i nutnost zavedení určitých procesních pravidel a metodiky vhodnosti a přiměřenosti použití odklonu. V dnešní době totiž rozhodující orgány, pokud je autorovi známo, nemají žádné hmatatelné vodítko, vyjma zákonné úpravy, jak posuzovat intenzitu vhodnosti a přiměřenosti použití odklonu. To samozřejmě může vést k určité dichotomii rozhodování ve skutkově takřka totožných nebo obdobných případech, kdy soud (event. státní zástupce) v jednom okrese bude takřka stejný skutkový stav posuzovat vzhledem k možnosti použití odklonu jinak, než soud (nebo státní zástupce) v okrese jiném. De lege ferenda autor navrhuje zakotvení určitých podrobnějších procesních pravidel pro určení vhodnosti a přijatelnosti odklonu, kterými by byly rozhodující orgány vázány. Zabránilo by se tím eventualitě nepřijatelné rozdílnosti rozhodování a možnému porušení principu spravedlnosti. Daná pravidla by šlo zakotvit samozřejmě nejenom v zákoně, ale i v podzákonných předpisech, event. v závazné metodice pro rozhodující orgány.⁴⁰²

Další zásadní problém do oblasti zmíněných odklonů přineslo přijetí nového OZ, který změnil kategorizaci újmy a přesunul bolestné a náhradu za ztížení společenského uplatnění z kategorie škody na zdraví dle § 444 SOZ do kategorie nemajetkové újmy dle § 2 958 a násl. OZ.⁴⁰³ Uvedená zásadní změna občanskoprávních předpisů se měla také výrazněji promítnout také v rovině trestních odklonů, u podmínek jejich aplikace odklonu podmíněného zastavení v § 307 odst. 1 a § 309 odst. 1 TrŘ. Nemajetková újma, resp. její náhrada v podobě materiální satisfakce, tak není de lege lata zahrnuta jako obligatorní podmínka nahrazení újmy způsobené přečinem dle § 307 odst. 1 a § 309 odst. 1 TrŘ, kdy obligatorně je třeba nahradit pouze škodu jako majetkovou újmu anebo vydat bezdůvodné obohacení. Nahrazení nemajetkové újmy v aplikačních podmínkách podmíněného zastavení chybí.⁴⁰⁴ Je nicméně zajímavé, že v jiné části TrŘ

⁴⁰² Podobný názor srov. přiměřeně např. Zůbek, J.: Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 1

⁴⁰³ srov. Švestka, J., Dvorník, J., Fiala, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1104 a násl.

⁴⁰⁴ srov. Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3 483, 3 518

se přijetí nového OZ projevilo zcela zásadně, když poškozeným je i ten, komu byla způsobena nemajetková újma a takový poškozený je pak oprávněn ji adhezním návrhem nárokovat v řízení. Je tedy krajně nekonceptní, aby nahrazení nemajetkové újmy v aplikačních podmínkách odklonu chybělo. De lege ferenda tedy autor navrhuje zahrnutí náhrady také nemajetkové újmy do aplikačních podmínek podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání.

Vzhledem k tomu, že složení peněžité částky státu na pomoc obětem trestné činnosti je možností jak u narovnání, tak i díky asperační novele č. 193/2012 Sb. také u podmíněného zastavení trestního stíhání, bylo by vhodné zakotvit povinnost rozhodujících orgánů sdělit obviněnému výši peněžních prostředků, kterou považují za přiměřenou, aby obviněný dostal této aplikační podmínce dle § 307 odst. 2 písm. b) a § 309 odst. 1 písm. d) TrŘ. Nutno podotknout, že tento názor o vhodnosti sdělení výše přiměřené peněžní částky je podporován řadou autorů,⁴⁰⁵ když takovým postupem nedochází k porušení zásady rovnosti účastníků.

Jak bylo uvedeno výše v případě podmíněného zastavení trestního stíhání nebo narovnání, může výjimečně nastat situace, kdy újma není nahrazena zcela v době zastavení trestního řízení. Takový poškozený by se pak v případě, že mu zbytek náhrady není obviněným nahrazen dobrovolně, musel obrátit na soud v řízení ve věcech občanskoprávních. Takový poškozený by pak de lege ferenda měl být osvobozen od povinnosti hradit soudní poplatek, podobně jako je osvobozen ten poškozený, který byl pravomocným odsuzujícím rozhodnutím v trestním řízení se svým nárokem nebo v jeho zbytku odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních.⁴⁰⁶

Zaplacení peněžité částky státu na pomoc obětem trestné činnosti⁴⁰⁷ je chápáno jako určitá trestněprávní reakce státu na obviněným spáchaný přečin. V literatuře se

⁴⁰⁵ Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J: Výzkum institutu narovnání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, s. 69 IN Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 92

⁴⁰⁶ srov. § 11 odst. 2 písm. q) ZSP

⁴⁰⁷ § 307 odst. 2 písm. b) a § 309 odst. 1 písm. d) TrŘ

objevuje názor,⁴⁰⁸ se kterým autor zcela souhlasí, že by bylo vhodné zakotvit kromě této povinnosti ještě alternativně také uložení povinnosti odpracovat určitý počet hodin obecně prospěšných prací. Taková možnost modifikace by byla vhodná u těch obviněných, u kterých by povinnost ke složení peněžité částky nemusela naplňovat účel trestního řízení a takováto „sankce“ by pro obviněného nebyla dostatečně citelná. Uložení povinnosti odpracovat určitý počet hodin obecně prospěšných prací by bylo postihem přísnějším, než složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti a rozšiřovalo by to tak možnosti využití odklonu na další případy. Zároveň by se mohlo jednat o vhodnou alternativu u nemajetných obviněných.

5.2. ÚVAHY K INSTITUTU PODMÍNĚNÉHO ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ

Za největší nedostatek současné právní úpravy tohoto institutu lze považovat skutečnost, že doznání obviněného,⁴⁰⁹ jako jedna z aplikačních podmínek tohoto odklonu, lze v případě nerozhodnutí o podmíněném zastavení použít proti obviněnému jako důkaz o jeho vině, pokud bylo toto doznání učiněno v procesně relevantní formě výslechu obviněného. Naproti tomu u narovnání zákon vyžaduje nikoliv doznání, ale prohlášení obviněného o spáchání skutku, které má jiný právní režim a nelze ho v případě neschválení narovnání použít jako důkaz.⁴¹⁰ Autor má za to, že nutnost kvalifikovaného doznání jako jedny z aplikačních podmínek institutu podmíněného zastavení trestní stíhání podstatně narušuje zásadu *nemo tenetur*, kdy vidina možnosti vyřešení věci tímto odklonem může mít na obviněného určitý tlak k učinění doznání. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že proces schvalování narovnání a proces rozhodování o podmíněném zastavení má určité specifické odlišnosti, a prohlášení o spáchání skutku u narovnání je činěno v rámci speciální formy výslechu obviněného dle § 310 odst. 1 TrŘ, jehož přenos do řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání by mohl být problematický a zahlcoval by rozhodující orgány o povinnost učinit procesní úkon navíc. De lege ferenda tedy autor

⁴⁰⁸ např. Ščerba, F. Odklon jako sankční opatření, *Trestněprávní revue*. 2009, č. 2, s. 33

⁴⁰⁹ § 307 odst. 1 písm. a) TrŘ

⁴¹⁰ viz. §§ 310 a 314 TrŘ

navrhuje, podobně jako právní doktrína,⁴¹¹ aby se právní režim doznání obviněného u podmíněného zastavení změnil na prohlášení o spáchání skutku, ke kterému by v případě nevyužití tohoto odklonu nemohly orgány činné v trestním řízení přihlížet jako k důkazu o vině obviněného v dalším řízení.

U asperační varianty závazku zdržení se určité činnosti dle § 307 odst. 2 písm. a) TrŘ, kdy touto činností je nejčastěji řízení motorových vozidel, by bylo vhodné zavést možnost upuštění od takového zdržení se po výkonu poloviny tohoto závazku. Jak již bylo mnohokrát zmíněno výše, tyto zostřující alternativy jsou ve své podstatě procesními protějšky trestů, a proto považuje autor za vhodné zakotvení také možnosti institutu upuštění, podobně jako je tomu u hmotněprávních trestů, zejm. trestu zákazu činnosti.⁴¹² Tuto možnost upuštění po uplynutí poloviny zkušební doby by bylo vhodné používat u těch obviněných, kteří by řádně plnili uložené podmínky a povinnosti a vedli by zcela příkladný řádný život. Absence této možnosti v současné právní úpravě totiž může způsobovat určitou nerovnováhu mezi důsledky podmíněného zastavení s uložením závazku zdržení se činnosti jako procesní alternativou a uložením hmotněprávního trestu. Často se totiž rozhodující orgány při zvažování délky zkušební doby u podmíněného zastavení s uložením závazku zdržení se činnosti řídí délkou zkušební doby, kterou by uložily při vyslovení viny u hmotněprávního trestu. Kupříkladu pokud by obviněnému byl po vyslovení viny za spáchaný přečin ukládán trest zákazu činnosti v délce dvou let, lze důvodně předpokládat, že rozhodující orgán by rovněž danou délku dvou let zvolil v případě využití odklonu s uložením asperační podmínky závazku zdržení se činnosti. Bohužel se v tomto ohledu v praxi nijak nezohledňuje, že obviněný, kterému byl uložen trest zákazu činnosti, může po výkonu poloviny takového trestu požádat o (podmíněné) upuštění o výkonu jeho zbytku. Vyřešení věci odklonem tak může být materiálně pro obviněného citelnější, než vyslovení viny a uložení trestu, což je ve své podstatě nežádoucí. Procesní odklon jako řešení trestní věci by měl být totiž pro obviněného z hlediska trestněprávní teorie (také materiálně) příznivější.

⁴¹¹ Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 786

⁴¹² srov. přiměřeně § 90 TrZ per analogiam

V případě výjimečného ponechání podmíněného odsouzení v platnosti, pokud obviněný zvdá příčinu k pokračování v trestním stíhání, není rozhodující orgán oprávněn uložit obviněnému další přiměřená omezení a povinnosti ve smyslu § 307 odst. 6 a § 308 odst. 1 TrŘ, která nebyla uložena v původním rozhodnutí. De lege ferenda by tedy měla být tato možnost pro rozhodující orgány zahrnuta v zákoně, aby v případě potřeby mohly využít těchto institutů pro usměrnění obviněného k vedení řádného života.

5.3. ÚVAHY K INSTITUTU NAROVNÁNÍ

Dohoda o náhradě újmy, jenž je schvalována v rámci narovnáání, není ze své podstaty exekučním titulem.⁴¹³ Vzhledem ke skutečnosti, že mohou zcela výjimečně nastat situace, kdy není újma v celém rozsahu poškozenému saturována, bylo by vhodné zakotvit rozhodnutí o schválení narovnáání jako exekuční titul dle § 274 OSŘ nebo § 40 odst. 1 EŘ výslovně zahrnout. Je tomu tak proto, že pravomocným rozhodnutím o schválení narovnáání trestní řízení končí s překážkou *res iudicata*. Orgány činné v trestním řízení nemají dále po tomto okamžiku nad obviněným žádné další nástroje, jak ho k plnění takové dohody nutit. Na druhou stranu k vyřešení této otázky by zřejmě stačil judikatorní výklad ustanovení § 274 odst. 1 písm. a) OSŘ, který za exekuční titul považuje vykonatelná rozhodnutí soudů a jiných orgánů činných v trestním řízení, pokud přiznávají právo nebo postihují majetek. Daná otázka ovšem dosud, pokud je autorovi známo, projudikována není.

U zkráceného přípravného řízení je využití institutu narovnáání limitováno poměrně krátkou lhůtou dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jeho právní kvalifikaci, ve které musí být toto řízení nejpozději skončeno. Uvedená lhůta může být prodloužena, nejvýše však o deset

⁴¹³ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3520; Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 168

dnů. V případě sjednávání dohody o vině a trestu pak nejvýše o třicet dnů.⁴¹⁴ V případě vyjednávání o narovnání je zpravidla taková krátká lhůta nedostatečná, a proto by bylo vhodné de lege ferenda prodloužit v případě sjednávání narovnání danou lhůtu také o třicet dní, podobně jako je tomu při již zmíněném sjednávání dohody o vině a trestu. Tím by se mohly podstatně zvýšit aplikační možnosti narovnání v průběhu zkráceného přípravného řízení.

⁴¹⁴ § 179b odst. 3, § 179f odst. 2 písm. a) TrŘ

6. VYUŽITÍ INSTITUTŮ PODMÍNĚNÉHO ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ A NAROVNÁNÍ JAKO ODKLONU V PRAXI ORGÁNŮ ČINNÝCH V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Tato část bude zaměřena na vyjádření kvantitativního použití odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání v rámci řešení trestních věcí v České republice.

rok	počet trestných činů	počet trestních stíhání	počet PZTS učiněných státním zástupcem	počet narovnání učiněných státním zástupcem
2008	169601	96340	7459	148
2009	170453	77252	5762	182
2010	148954	65446	4125	158
2011	122626	49055	3692	143
2012	119950	42764	2967	97
2013	121226	38400	2362	62
2014	149692	37378	2223	57
xxxxxxx	počet PZTS učiněných soudem	počet narovnání učiněných soudem	celkem PZTS	celkem narovnání
2008	1903	90	9362	219
2009	1732	87	7494	269
2010	1624	79	5749	237
2011	1709	69	5401	212
2012	1891	71	4858	168
2013	2007	79	4369	141
2014	2004	71	4227	128

Ve statistickém zkoumání je sledováno recentní období od roku 2008 do roku 2014, přičemž data za rok 2015 nejsou v době zpracování této práce k dispozici. Jsou zohledňovány ukazatele hodnot celkové trestné činnosti, kvantita hodnoty celkového počtu trestně stíhaných osob a hodnoty použití podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání rozhodujícími orgány, soudem a v přípravném řízení státním zástupcem.

Jak je patrné z výše uvedené statistiky, počet použití obou druhů odklonů je v průběhu času poměrně konstantní, v závislosti na počtu trestných činů a stíhaných osob. U podmíněného zastavení trestního stíhání se hodnota využití stabilně pohybuje kolem 6-8 % z celkového počtu stíhaných osob. Lze tedy říci, že je tento institut poměrně dobře ukotven, rozhodující orgány si navykly jej užívat a má tak nepochybně své místo v rámci řešení trestních věcí.

To se ovšem nedá říci o narovnání, u kterého se využití počítá pouze v řádech desítek případů ročně, což osciluje mezi 1,5 až 3 % z celkového počtu stíhaných osob. Takový

nízký počet praktického využívání tohoto druhu odklonu jej staví skutečně do okrajové role takřka pro praxi mrtvého institutu.⁴¹⁵ Což je nepochybně škoda, neboť narovnání vychází z druhů odklonu nejvíce z principů restorativní justice s akcentací napravit přečinem poškozené konfliktní vztahy mezi obviněným, poškozeným a společností. Důvody pro jeho nízké využití mohou být různé. Hrát určitou roli může například subjektivní mínění některých soudců a státních zástupců, že narovnáním dochází pouze k nahrazení újmy mezi poškozeným a obviněným, že chybí ona ingerence ochrany společnosti v podobě trestněprávní reakce na spáchaný přečin v podobě uloženého omezení nebo trestu. Dále se mohou domnívat, že narovnání může zvýhodňovat movitější obviněné na úkor těch chudých, což by mohlo zakládat určitou míru nepřijatelné nespravedlnosti a narovnání tak z těchto důvodů jen neradi užívají.

Důvodem ale může být také skutečnost, že u podmíněného zastavení trestního stíhání je pro rozhodující orgány možné kontrolovat chování obviněného v rámci zkušební doby, zatímco narovnáním je věc vyřízena hned, bez možnosti dalších zásahů.

V neposlední řadě je také třeba zmínit i odlišný režim řízení u obou druhů odklonu, kdy u narovnání je třeba postupovat dle zvláštní úpravy dle § 310 TrŘ, obviněného i poškozeného zvláště v tomto procesním módu vyslýchat a poučovat. Naopak u podmíněného zastavení trestního stíhání žádné takovéto speciální řízení potřeba není, účastníci se vyslychají v rámci standardních procesních pravidel standardního řízení, navíc aplikační podmínka *doznání* obviněného může být v dalším řízení při neučinění pozitivního rozhodnutí o podmíněném zastavení použita jako důkaz, což u obsahově v podstatě totožného *prohlášení o spáchání skutku* není přípustné. Ze strany orgánů činných v trestním řízení pak lze chápat snahu získat procesně validní doznání u podmíněného zastavení, než složitě schvalovat narovnání, kde stejně následně nemohou procesně získané prohlášení použít jako důkazů pro další řízení.

⁴¹⁵ srov. např. Zůbek, J.: Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. Trestněprávní revue, 2015, č. 1

Svoji roli také jistě hraje nutnost vyslovení dobrovolného souhlasu poškozeného a jeho procesního zajištění formou výslechu dle § 310 TrŘ, což je pro rozhodující orgány opět procesně krok navíc, který při využití podmíněného zastavení trestního stíhání odpadá.

7. ZÁVĚR

Při zpracování této práce se autor jako v současnosti praktikující advokát snažil komplexně zmapovat a srozumitelně popsat danou problematiku a rozebrat její různé aplikační aspekty.

Nejprve bylo nutné v úvodní části vymezit a definovat samotný pojem odklonu jako procesněprávní alternativy k standardnímu průběhu trestního řízení a jeho teoretické vymezení. Nutno zdůraznit, že v literatuře neexistuje při jeho teoretickém vymezení přesná shoda a tak se autor snažil o jeho jeho pevné definování v systému alternativních opatření.

Jádrum práce je pak analýza právní úpravy předmětných odklonů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání. Byly vysvětleny a uvedeny možnosti, předpoklady a aplikační podmínky jejich uplatnění. Jedná se o instituty, které jsou si v mnoha ohledech dosti příbuzné a tím podobné, nicméně autor se snažil upozornit i na výrazné vzájemné odlišnosti těchto druhů odklonu.

Vzhledem k tomu, že se jedná o právní instituty přítomné v českém trestním procesu již od poloviny 90. let, je zcela nepochybné, že si v jeho rámci našly své jasné a důležité místo. Uvedené odklony jsou hojně používány v praxi, kdy se osvědčily jako vhodné nástroje vyřešení trestních věcí u tzv. bagatelní trestné činnosti nebo u některých méně závažných trestných činů páchaných v dopravě.

Díky rozsáhlosti využívání prodělaly obsáhlý vývoj a zejména úprava podmíněného zastavení trestního stíhání byla několikrát novelizována. U podmíněného zastavení trestního stíhání je současný stav takový, že se tato úprava hojně přibližuje k oblasti hmotněprávních sankcí úpravy přestupkové, kdy zejména asperační novelou č. 193/2012 Sb., byla zajištěna určitá harmonizace v oblasti možného omezení obviněného ve vykonávání určité činnosti, zpravidla řízení motorových vozidel. Tím se tak otevřely další možnosti ve využití těchto institutů u trestné činnosti páchané v dopravě.

Je také nutno zdůraznit, že se k daným institutům váže již poměrně bohatá judikatura, která doupravuje určité nejasnosti se kterými se lze setkat v aplikační praxi. Jedná se

tak o úpravu, o které lze říci, že je poměrně komplexní a nevytváří žádné výraznější aplikační problémy.

Zajímavé je zejména srovnání vzájemného kvantitativního použití těchto dvou institutů, kdy nelze než dojít k závěru, že narovnání je v našich podmínkách poměrně výrazně opomíjeno. Dle názoru autora je tomu tak z důvodu určité dvoufázovosti jeho použití, kdy nejdříve je nutné narovnání uzavřít, resp. dojít k takovému konsensu i za participace poškozeného, a následně je takové narovnání nutno schválit ze strany státního zástupce nebo soudu. Orgány činné v trestním řízení nejsou k takové dvoufázovosti zpravidla příliš nakloněny, zvláště za situace, kdy lze věc řešit prostřednictvím podmíněného zastavení trestního stíhání.

Také lze v neposlední řadě zmínit, že vzhledem k fakultativnosti použití těchto institutů je často jejich možná aplikace dána na úvaze orgánů činných v trestním řízení, kdy může docházet k určité nekonzistentnosti rozhodování o možnosti jejich aplikace mezi jednotlivými soudy a státními zástupci při rozhodování u stejných nebo skutkově obdobných případů.

S ohledem na výše uvedené však lze uzavřít, že jak podmíněné zastavení trestního stíhání, tak i narovnání jsou instituty, které mají své odůvodněné místo v rámci českého trestního procesního práva a ve svém důsledku posilují práva stran na spravedlivý proces, racionalizují trestní řízení a připívají k jeho vyšší míře hospodárnosti. Jedná se tak o instituty, které by měly být v našem právním řádu nepochybně zachovány i nadále.

8. SEZNAM ZKRATEK POUŽÍVANÝCH V TEXTU

- TrZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- TrŘ – zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád soudní
- LZPS – usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Ústava – ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Ústava České republiky
- ZSVM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- ZSP - zákon České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích a poplatku za výpis z rejstříku trestů
- TOPO – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- SOZ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Pakt - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
- EÚLP – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, někdy také Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod
- ZPol – zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- ZCen – zákon č. 526/1990 Sb., o cenách
- ZSil – zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)
- ZOTČ – zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)
- ZRT – zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů
- EŘ - zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍ PRAMENY

Monografie a sborníky:

- Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015.
- Fenyk, J. O subsidiární úloze trestní represe a trestním právu jako prostředku „ultima ratio“ nejen v novém českém trestním zákoníku. In: Vanduchová, M., Hořák, J. (eds.) Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011.
- Hendrych, D. a kol. Právní slovník, Praha: C. H. Beck, 2009.
- Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011..
- Jelínek, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 3. vydání. Praha: Leges, 2012.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a řád s poznámkami a judikaturou. 5. vydání. Praha: Leges, 2014.
- Karabec, Z. a kol. Krátkodobé tresty odnětí svobody, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000.
- Karabec, Z. Koncept restorativní justice, in: Karabec, Z. (ed.) Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003.
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: Závazkové právo. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2006.
- Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.
- Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005.
- Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014.
- Matula, V.: Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního. Praha: Univerzita Karlova, 1998.
- Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007.
- Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Kriminologie. 3. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008.

- Novotný, P., Koukal, P., Zahořová, E.: Nový občanský zákoník. Náhrada škody. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014.
- Pokorný, M., Hochman, J.: Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním. Praktická příručka. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2008.
- Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J.: Výzkum institutu narovnání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999.
- Solnař, V., Fenyk, J., Cisařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Část třetí Tresty a ochranná opatření. První vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009.
- Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000.
- Sotolář, A., Sovák, Z., Kratochvíl, V., Zezulová, J., Šámal, P., Púry, F., Válková, H., a kol.: Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky – svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001.
- Strémy, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2014.
- Svoboda, K.: Žaloba v civilním řízení. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2010.
- Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014.
- Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008.
- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012.
- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.
- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012.
- Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.
- Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.
- Šámal, P., Růžička, M., Novotný, F., Doucha, J., Přípravné řízení trestní. Praha: C. H. Beck, 1997.
- Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. První vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1999.
- Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2011.
- Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011.
- Švestka, J., Dvorák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014.
- Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1–459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008.
- Vantuch, P. Obhajoba obviněného. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002..
- Vantuch, P. Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

Časopisecké články:

- Fastner, J. Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie, 1995, č. 1
- Herczeg, J. Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení. Bulletin advokacie, 2010, č. 1-2
- Kuchta, J., Zezulová, J. „K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu.“ Časopis pro právní vědu a praxi, 1997, č. 4
- Langhansová, H., Kristková, V.: Legislativní možnosti ochrany před sekundární viktimizací. Trestněprávní revue, 2008, č. 3
- Nezkusil, J. K uplatnění principu oportunitu v trestním právu. Trestní právo, 2009, č. 5
- Nezkusil, J. Narovnání jako forma odklonu. Právník, 2007, č. 10
- Nezkusil, J. Odklon v trestním řízení. Karlovarská právní revue, 2005, č. 2
- Pipek, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunitu, Trestněprávní revue, 2004, č. 11
- Pipek, J. Pojetí trestného činu a princip oportunitu, Právní fórum, 2004, č. 7
- Suchý, O. Odklon v trestním řízení. Právník, 1991, č. 3
- Ščerba, F. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení, Bulletin advokacie, 2006, č. 5
- Ščerba, F. Odklon jako sankční opatření. Trestněprávní revue, 2009, č. 2
- Teryngel, J. K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie, 1995, č. 9
- Válková, H., Sotolář, A. Restorativní justice – trestní politika pro 21. století? Trestní právo, 2000, č.1
- Zůbek, J. Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. Trestněprávní revue, 2015, č. 1

Právní předpisy:

Zákony:

- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, někdy také Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod
- usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Ústava České republiky
- zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
- zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád soudní
- zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla)
- zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích
- zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů
- zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)
- zákon č. 526/1990 Sb., o cenách
- zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- zákon České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích a poplatku za výpis z rejstříku trestů
- zákon č. 292/1993 Sb.
- zákon č. 41/2009 Sb.
- zákon č. 193/2012 Sb.
- zákon č. 265/2001 Sb.

Podzákoné předpisy:

- Pokyn obecné povahy ze dne 19. listopadu 2003, poř. č. 12/2003, nejvyššího státního zástupce, jímž se upravuje postup státních zástupců při trestním stíhání osob, při výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním a postup v trestním řízení soudním

- Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Judikatura:

- NS 19/2003-T 466.
- 164/2002
- 165/2002
- 214/2002
- 216/2002
- 282/2003
- 317/2003
- PR 10/2000, s. 468
- PR 5/1999, s. 274
- R 1/1996-I.
- R 1/1999
- R 10/2001
- R 13/1969
- R 16/2012
- R 19/1995
- R 20/1995
- R 25/1998-I.
- R 25/1998-II.
- R 29/2002
- R 32/1994
- R 35/1987
- R 35/1997
- R 37/1997-II.
- R 39/2002
- R 40/2001
- R 42/1963
- R 42/1967
- R 46/1996
- R 47/1996
- R 5/1980
- R 5/1980
- R 51/1998
- R 55/1971

- R 55/2013 – Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. prosince 2012, sp. zn. 15 Tdo 1198/2012
- R 6/1980
- R 6/1996
- R 8/1985, č. 8/1985 Sb. rozh. tr.
- R 9/1964
- SR 16/1996
- TR NS 68/2010-T 1311
- TR NS 7/2004-T 706

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2004, sp. zn. 5 Tdo 347/2004
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2014, sp. zn. 11 Tdo 1029/2014
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 2004, sp. zn. 11 Tdo 426/2004

RESUMÉ

Práce pojednává o institutech podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, které jsou jedněmi z druhů odklonu, které obsahuje český právní řád v oblasti trestního procesu.

Práce se snaží o jasnou definici odklonu a jeho teoretické vymezení v rámci alternativních opatření českého trestního práva, a to jak hmotněprávních tak i procesněprávních. Odklonem se tak chápe odklon od standardního trestního řízení, kdy současně při jeho použití nedochází řízení do fáze rozhodování o vině. Při jeho aplikaci tak zásadně nedochází k vyslovení viny obviněného.

Stěžejními druhy odklonu nejčastěji používanými v rámci českého trestního procesu tak jsou právě institut podmíněného zastavení trestního stíhání a institut narovnání. Práce je zaměřena na právní analýzu těchto dvou uvedených institutů odklonu a jejich ukotvení v systému českého trestního procesního práva za současné identifikace důležitých bodů včetně aplikačních a interpretačních problémů. Je také hlouběji rozebíráno jejich praktické využití v trestní praxi ze strany orgánů činných v trestním řízení, a jelikož autor je také praktikujícím advokátem, jsou rovněž popisovány širší a možnosti jejich faktického uplatnění v rámci obhajoby v trestním řízení.

Hlavní část je pak věnována detailní právní analýze uvedených dvou institutů odklonu. Jak u podmíněného zastavení trestního stíhání, tak i u narovnání jsou detailně rozebrány podmínky jejich aplikace a blíže rozebráno řízení o nich. Stejně tak se práce zabývá jejich aplikačním vývojem, kdy zejména institut podmíněného zastavení trestního stíhání byl několikrát novelizován. Za nejdůležitější lze považovat asperační novelu č. 193/2012 Sb., která zakotvila možnosti omezení obviněného ve výkonu určité činnosti, a ve svém důsledku harmonizovala úpravu s úpravou přestupkovou. Tato harmonizace byla přijata zvláště s ohledem na delikty páchané v dopravě, kdy úprava přestupková umožňovala vyslovení trestu zákazu činnosti, zatímco úprava trestní při použití podmíněného zastavení takovou možnost neměla a orgány činné v trestním řízení se tak zdráhaly trestní řízení podmíněně zastavit, aby mohly obviněného postihnout omezením v zákazu činnosti spočívajícím v zákazu řízení všech mototrových vozidel.

Vzhledem k častému používání institutu podmíněného zastavení, je mnoho sporných otázek zodpovězena konstantní judikaturou nadřízených soudů.

V rámci uvedených institutů je třeba také připomenout jejich varianty používané v rámci zkráceného přípravného řízení. U podmíněného zastavení trestního stíhání je to podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, u narovnání jsou pak popsána určitá specifika, se kterými je nutno při jeho případném použití v rámci zkráceného přípravného řízení počítat.

Uvedené instituty mají své pevné a jasné místo v systému trestní justice, o čemž svědčí hojnost jejich využívání v rámci trestních řízení.

SUMMARY

This thesis deals with the institutes of conditional suspension of criminal prosecution and settlement which are kinds of diversion included in Czech legal order in the criminal proceedings. Thesis tries to give a clear definition of diversion and its theoretical definition in the context of alternative measures within both substantive and procedural Czech criminal law. Diversion is understood as a diversion from standard criminal procedure when by its application the proceedings don't reach the phase of deciding on guilt. When the diversion is used there is no decision about the guilt of the accused.

The key types of diversion that are currently utilized the most are the conditional suspension of criminal prosecution and the settlement. The thesis is focused mainly on legal analysis of these two institutes of diversion and its position within the system of Czech criminal procedural law and tries to identify and point out the important points including the application and interpretation issues that we can encounter within its usage. It also deeply examines their practical use in day to day practice in criminal proceedings from the perspective of the law enforcement bodies and also from the other perspective of the accused because the author is currently active as a defense attorney. The practical usage within the defense of the accused is analysed and described in all its widths and options.

The main part is dedicated to detailed legal analysis of the two mentioned institutes of diversion. As with the conditional suspension of prosecution as well as with the settlement the thesis consists the detailed instruction on their application and the conditions of the proceedings. The thesis deals with the development of these two institutes as well. Mainly the conditional suspension of criminal procedure has been modified several times. The asperation amendment no. 193/2012 Coll., can be deemed as one of the most important of these modifications because it allows the possibility of limiting the accused in the performance of certain activities and harmonizes the legal regulation of diversion substantively with the regulation of the misdemeanor. This harmonization has been taken especially with regard to the offenses committed in the car transportation as an adequate criminal reaction to this type of offences. Before the

aspiration amendment the regulation of misdemeanors allowed the inhibition of driver's authorization of the accused but the regulation of the criminal procedure lacked this capability. The law enforcement bodies were unable to ban the possibility of the accused to drive without the conviction of guilt. In other words, there was no possibility for law enforcement to prohibit the accused from driving when the conditional suspension of criminal procedure was utilized. This crucial problem was solved by the aspiration amendment.

Because of the frequent use of the institutes of diversion, mainly the conditional suspension of criminal prosecution, many of the legal problems and different interpretations were unified by vast constant judicial decisions on the matter.

In the framework of these institutes of diversion their variants used in the context of summary proceedings should be reminded as well. The conditional suspension of submitting the application for punishment is the variant for the conditional suspension of criminal procedure within the summary proceedings. There are several modifications for the institute of settlement within the summary proceedings that are described in the thesis as well.

Both the conditional suspension of criminal procedure and the settlement have a clear and firm position in the criminal justice system of Czech republic as evidenced by the abundance of its use in the criminal proceedings.

.

ABSTRAKT

Práce pojednává o institutech podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, které jsou jedněmi z druhů odklonu, které obsahuje český právní řád v oblasti trestního procesu. Práce je členěna na pět hlavních částí. Část první se zabývá příčinami vzniku a zavedení odklonu a vlivem restorativní justice na český systém trestního práva, zejména pak na trestní proces. Dále pak definuje odklon a popisuje jeho postavení v systému alternativních trestních opatření. Část druhá je pak věnována samotnému institutu podmíněného zastavení trestního stíhání včetně podmíněného odložení návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení, část třetí pojednává institutu narovnání. U obou těchto částí jsou popisovány a analyzovány aplikační podmínky těchto institutů a řízení o nich. V části čtvrté lze nalézt úvahy autora o možných změnách a zlepšeních ve smyslu de lege ferenda. Poslední pátá část je věnována srovnání kvantitativního použití obou těchto institutů v aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení.

ABSTRACT

The submitted thesis comprehensively deals with the institutes of conditional suspension of criminal prosecution and settlement. These institutes are kinds of the diversion which includes Czech legal order in the criminal proceedings. The thesis is divided into five main parts. Part one introduces diversion and deals with the causes of its implementation in Czech legal system mainly due to the concept of restorative justice. Furthermore, it complies the diversion as a diversion of standard criminal proceedings and tries to theoretically define its position in the system of alternative punitive measures. The second part is devoted to the institute of conditional suspension of criminal prosecution, including an institute of suspension of the proposal for punishment which can be applied in the summary proceedings. The third part of the thesis deals with the institute of settlement. Both these parts rigorously describe and analyze the terms and conditions of application of these institutes and also mention the proceedings for them. In the fourth part there can be found the author's reflections about the possible changes and improvements of these institutes

within the Czech legal system in spite of de lege ferenda. The comparison of quantitative usage of both institutes in the application practices of law enforcement can be found in the fifth and last part of this thesis.

Klíčová slova: podmíněné zastavení trestního stíhání, Narovnání, Odklon

Key words: Conditional suspension of criminal prosecution, Settlement, Diversion

Název v anglickém jazyce / Name in English: Conditional suspension of criminal prosecution and the settlement as a kind of diversion in the criminal procedure

Přílohy:

ZASTAVENÍ-52

OKRESNÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ V KOLÍNĚ
Politických vězňů 573, 280 42 Kolín 1

tel.: 321725533 fax:321720640 e-mail:podatelna@osz.kol.justice.cz, ID schránka: wcnahsw

ZT [REDAKCE]

U s n e s e n í

Státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Kolíně rozhodla dne 19.3.2015 v trestní věci obviněné [REDAKCE], nar. [REDAKCE] v [REDAKCE], okr. Nybmurk, trvale bytem [REDAKCE] okr. Kolín, adresa pro doručování [REDAKCE], t. č. bez zaměstnání, stíhané pro přečin těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147. odst. 1, odst. 2 trestního zákoníku, **t a k t o :**

Podle § 307 odst. 1 tr. řádu se trestní stíhání obviněné [REDAKCE] pro skutek spočívající v tom, že dne [REDAKCE] kolem 10.38 hod řídila na křižovatce silnice č. [REDAKCE] a místní komunikace v obci [REDAKCE], okr. Kolín, v rámci plnění pracovních povinností, motorové vozidlo zn. Ford Tranzit, [REDAKCE] majitele [REDAKCE], a při couvání na hlavní silnici v nepřehledném místě, nepožádala svou spolujezdkyni, aby jí ukázala vhodný okamžik k bezpečnému couvání, a nedala tak přednost v jízdě cyklistce [REDAKCE], nar. [REDAKCE], bytem [REDAKCE], [REDAKCE], jedoucí na elektrokole zn. Cyclo Cross Team Merida, po hlavní komunikaci ze směru od centra obce na obec Cerhenice, tím jí vytvořila překážku náhlou a neočekávanou, na kterou již cyklistka nebyla schopna účinně reagovat, došlo ke střetu, při kterém [REDAKCE], nar. [REDAKCE], utrpěla komoci mozkovou, sériovou zlomeninu žeber vpravo, kominutivní zlomeninu lopatky vpravo, zlomeninu klíční kosti vpravo a další poranění, kdy podstatné omezení v běžném způsobu života a doba léčení trvala déle než 6 týdnů, **p o d m í n ě n ě z a s t a v u j e .**

Podle § 307 odst. 3 tr. řádu obviněná stanoví **zkušební doba** v trvání **20 (dvaceti) měsíců**. Zkušební doba začíná právní mocí tohoto usnesení.

O d ů v o d n ě n í

Vrchní inspektor PČR KŘ, ÚO Kolín, Oddělení služby kriminální policie a vyšetřování pod čj. [REDAKCE] zahájil dne [REDAKCE] trestní stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu obviněné [REDAKCE] pro přečin těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1, odst. 2 trestního zákoníku, kterého se měla dopustit jednáním popsáním ve výrokové části usnesení o zahájení trestního stíhání. Po shromáždění spisového materiálu policejní orgán tento předložil zdejšímu státnímu zastupitelství s návrhem na podání obžaloby.

Ze shromážděných důkazů vyplývá, že se obviněná dopustila jednání, které je jí kladeno za vinu, a že toto jednání naplňuje všechny znaky skutkové podstaty přečinu, pro který bylo proti ní vedeno trestní stíhání.

Obviněná [redacted] se ke svému protiprávnímu jednání doznala a uvedla, že dne 7.10.2014 nastoupila do zaměstnání u [redacted], v 06.45 hod. Kolem 10. hodiny řídila služební vozidlo zn. Ford Tranzit v obci [redacted]. Na sedadle vpravo seděla její spolupracovnice. U domu [redacted] kam s vozidlem zajela, byla úzká ulice, a proto se nechtěla s vozidlem otáčet a začala couvat směrem k hlavní silnici. Dívala se do velkého silničního zrcadla a viděla cyklistu, který projel po hlavní komunikaci směrem na [redacted]. Nikoho dalšího neviděla. Začala couvat, aniž by požádala kolegyni, aby jí ukazovala. Když byla zadními koly vozidla na hlavní silnici, všimla si cyklistky. Náhle ucítila náraz do vozidla. Dodala, že si je plně vědoma zavinění dopravní nehody. S manželem poškozené je v kontaktu a informuje se průběžně o jejím zdravotním stavu. Navrhla a souhlasila s postupem podle § 307 odst. 1 a násl. tr. řádu. Rovněž se obrátila na probační a mediační službu v Kolíně s žádostí o spolupráci.

Pojistná událost byla nahlášena České pojišťovně, a.s. Tato je vedena pod číslem škodní události [redacted]. Vzhledem k nahlášení pojistné události příslušné pojišťovně, je tak splněn jeden z požadavků postupu podle § 307 tr. řádu, kdy je třeba, aby obviněná nahradila škodu či učinila kroky k její náhradě. Vzhledem k tomu, že k nehodě došlo v rámci plnění pracovních povinností, je možno s případnými dalšími nároky obrátit se na zaměstnavatele obviněné, pro něhož v době nehody pracovala.

Obviněná [redacted] dosud nebyla soudně trestána. V evidenční kartě řidiče nemá žádný záznam, držitelkou řidičského oprávnění skupiny "B" je od roku 2006. Nemá žádný bod bodového hodnocení v EKR. Z místa bydliště k ní není připomínek. Z posledního zaměstnání u [redacted], je hodnocena kladně. V současné době je vedena na úřadu práce jako uchazečka o zaměstnání.

Za této situace jsou splněny všechny zákonné podmínky, za nichž vzhledem k osobě obviněné, s přihlédnutím k jejímu dosavadnímu životu a okolnostem případu, lze důvodně považovat za dostačující rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 1 tr. řádu.

Obviněné byla stanovena zkušební lhůta v trvání 20 měsíců, která počíná právní mocí tohoto rozhodnutí a v jejímž průběhu může řádným způsobem životem prokázat, že si tento postup zaslouží, jinak může být – i během zkušební doby – rozhodnuto, že se v trestním stíhání podle § 308 odst. 1 tr. řádu pokračuje.

P o u č e n í : Proti tomuto usnesení m ů ž e podat stížnost obviněná a poškození. Stížnost je možno podat nejpozději do tří dnů od jeho oznámení u Okresního státního zastupitelství v Kolíně. Stížnost má odkladný účinek a rozhoduje o ní Krajské státní zastupitelství v Praze.

V Kolíně dne 19.3.2015

JUDr. Iada Vokálová
státní zástupkyně

USNESENÍ

Okresní soud Praha – západ rozhodl v hlavním líčení konaném dne 20.01.2015 v trestní věci obž. [REDAKCE], nar. [REDAKCE] v [REDAKCE], trvale bytem [REDAKCE], [REDAKCE], takto:

Podle § 223a odst. 1 tr. řádu, za použití § 307 odst. 1 tr. řádu se

podmínečně zastavuje

trestní stíhání obžalovaného, pokud je stíhán pro spáchání přečinu nedovoleného ozbrojování podle § 279 odst. 1, 2 tr. zákoníku, kterého se měl dopustit tím, že

v přesně nezjištěné době, nejméně však od 1.2.2013 do 12.3.2013, v místě svého bydliště, v rodinném domě [REDAKCE], ul. [REDAKCE], v obci [REDAKCE], okres Praha - západ, přechovával střelbyschopné zbraně, doplněk zbraně, střelivo a to:

1) samonabíjecí pistolí italské výroby zn. Kimar, mod. 92 Auto, ráže 9mm, P.A., v.č. D 15283 s 1 ks příslušného zásobníku, u které byla oproti původnímu provedení provedena úprava hlavně, kdy byly odstraněny přepážky a do hlavně byla vložena ocelová trubka s vnitřním průměrem cca 6mm, spolu s 11 ks podomácku upravenými nábojkami ráže 9 mm PAK zn. Walther, u nichž byla z nábojky odstraněna krytka, která byla nahrazena stavěcím šroubem o délce 6mm, kdy tento funguje jako střela, přičemž náboje tudíž neodpovídají výrobnímu provedení a zbrani i střelivu se po provedení úprav změnil charakter podle zákona č. 119/2002 Sb. [REDAKCE]

2) jednorannou plynovou pušku "vzduchovku" pravděpodobně čínské výroby, nezjištěné značky, bez výrobního čísla, ráže 5,5 mm Diabolo, u které byly oproti původnímu provedení provedeny úpravy, kdy nábojová komora je upravena tak, aby do ní šel vložit náboj ráže .22LR, na čelo pístu byl přichycen zápalník, který je tvořen vrutem, na ústí hlavně byl vyřezán závit na uchycení tlumiče hluku, zbrani se po provedení úprav změnil charakter podle zákona č. 119/2002 Sb. [REDAKCE]

3) tlumič hluku, který je tvořen dvěma benzínovými filtry zn. Champion, spojenými k sobě pomocí aluminofolie, kdy na konci jednoho z filtrů byla přivařena matice, pomocí které lze tlumič uchytit na ústí hlavně plynové pušky, přičemž se jedná o doplněk zbraně, který se řadí podle zákona č. 119/2002 Sb. [REDAKCE]

4) samonabíjecí pistolí turecké výroby zn. Zoraki, mod. 914, ráže 9mm P.A.K., v.č. 0512-245140 s 1 ks příslušného zásobníku, u které oproti původnímu provedení byla provedena úprava, kdy z původní hlavně byly odstraněny přepážky a do této hlavně byla vložena ocelová trubka s vnitřním průměrem cca 6mm, spolu s 29 ks podomácku upravených nábojů ráže 9mm PAK zn. Walther, u nichž byla odstraněna krytka, která byla nahrazena stavěcím šroubem o délce cca 6mm, kdy tento funguje jako střela, přičemž náboje tudíž neodpovídají výrobnímu provedení a zbrani i střelivu se po provedení úprav změnil charakter podle zákona č. 119/2002 Sb. [REDAKCE]

Podle § 307 odst. 3 tr. řádu se obžalovanému pro osvědčení stanový **zkušební doba v trvání 12(dvanáct) měsíců.**

pokračování

Podle § 136 odst.3 tr. řádu odůvodnění tohoto usnesení odpadá, neboť se po vyhlášení usnesení osoby oprávněně podaly stížnosti podle § 142 odst. 1 tr. řádu vzdaly stížnosti a prohlásily, že netrvají na písemném odůvodnění.

Poučení: proti tomuto usnesení lze podat stížnost, ke Krajskému soudu v Praze, prostřednictvím Okresního soudu Praha – západ ve lhůtě třech dnů ode dne jeho oznámení. Stížnost nemohou podat osoby, které se jí výslovně vzdaly.

V Praze dne 20. ledna 2015

JUDr. Tomáš Jureček, v.r.
samosoudce

Za správnost vyhotovení:
Martina Kotlíková

**Martina
Kotlíková**

Státní právní služba
Okresní soud Praha – západ
Okresní soud Praha – západ
Okresní soud Praha – západ
Okresní soud Praha – západ

2

Toto rozhodnutí nabylo právní moci dne 20.01.2015. Připojení doložky provedla Martina Kotlíková dne 29.01.2015.